

Arbetsmarknadsutsikterna våren 2013

Västra Götalands län

Prognos för arbetsmarknaden 2013-2014

Innehåll

Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsprognoser.....	3
Sammanfattning.....	4
Efterfrågan på arbetskraft och sysselsättningsutveckling	6
Näringsgrenar och yrken	16
Utbudet av arbetskraft i Västra Götalands län	32
Arbetslösheten i Västra Götalands län	39
Arbetsmarknadspolitiska utmaningar.....	56
Yrkesbarometer.....	66
Om prognosen	67
Källor i urval	67

Arbetsförmedlingens arbetsmarknadsprognoser

I Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götalands län presenteras bedömningar för den regionala sysselsättnings- och arbetslöshetsutvecklingen. I rapporten återfinns bedömningar av den förväntade utvecklingen inom de olika huvudbranscherna industri, byggverksamhet, privata tjänster, offentliga tjänster, samt jord- och skogsbruk. Dessutom beskrivs bland annat befolkningsutveckling, arbetskraftsutbud, rekryteringsbehov, brist- och överskottsyirken samt vilka utmaningar länets arbetsmarknad står inför.

Arbetsförmedlingens prognoser är unika eftersom de bygger på intervjuer med ett stort antal arbetsställen inom i stort sett alla branscher. Materialet är insamlat och bearbetat under våren 2013 och prognosperioden sträcker sig fram till utgången av 2014. Prognosen är tänkt att fungera som ett besluts- och diskussionsunderlag för alla som arbetar med att skapa goda förutsättningar för en väl fungerande arbetsmarknad.

Tack alla arbetsgivare, arbetsförmedlare och andra som medverkat i arbetet med prognosen!

De slutsatser som presenteras är Arbetsförmedlingens egna. Prognosmaterialet är fritt att användas och citeras med källhänvisning.

Ansvariga för prognosrapporten:

Jens Sandahl, (jens.sandahl@arbetsformedlingen.se), 010-486 92 70.

Andreas Mångs, (andreas.mangs@arbetsformedlingen.se), 010-488 31 94.

Sara Andersson, (sara.andersson@arbetsformedlingen.se), 010-487 68 54

Nästa arbetsmarknadsprognos presenteras i december 2013.

Sammanfattning

Utsikterna för arbetsmarknaden i Västra Götalands län under 2013 och 2014 är präglade dels av en fortsatt osäkerhet i omvärlden kring det internationella konjunkturläget, men också en förhoppning om att den konjunktursvacka som fördjupades under hösten 2012 har bottnat och en något ljusare framtid kan skönjas. Utvecklingen i Europa kommer även fortsättningsvis att vara starkt påverkad av de ekonomiska kriserna i södra Europa, vilket kommer att påverka den europeiska ekonomin under lång tid framöver. Även Sverige kommer som ett exportberoende land att påverkas negativt av detta, vilket kommer att få återverkningar inte minst för industrisektorn. Detta kommer givetvis även fortsättningsvis att påverka arbetsmarknaden i Västra Götalands län.

Denna prognos över länets arbetsmarknad bygger i huvudsak på den intervjuundersökning som Arbetsförmedlingen har genomfört under våren. Länets arbetsgivare har lämnat sin bedömning över konjunkturläget och den dystra bild som lämnades för ett halvår sedan har nu bytts mot en något mer optimistisk bild av framtiden. Arbetsgivarna inom det privata näringslivet tror över lag på en ökad efterfrågan på sina varor och tjänster det kommande året.

Länets arbetsmarknad kan även fortsättningsvis beskrivas som tudelad. Det finns en fortsatt efterfrågan på personer med särskilda yrkeskompetenser från länets arbetsgivare, samtidigt som arbetslösheten är på historiskt höga nivåer. Den svaga konjunkturen och en arbetsmarknad med allt hårdare krav på kompetens ger färre jobböppningar och grupper med svagare position på arbetsmarknaden får fortsatt svårt att konkurrera om ett arbete.

Arbetslösheten i länet ökar under 2013, men vänder ner under 2014

Under hösten 2012 ökade arbetslösheten i snabb takt i länet. Även om arbetslösheten under våren har börjat minska igen bedöms den vara på fortsatt höga nivåer under året. I slutet av 2012 var 65 500 personer arbetslösa i Västra Götalands län (månadsgenomsnitt sista kvartalet). Motsvarande siffra i år bedöms bli 67 000, alltså en ökning med 1 500 personer. Konjunkturen bedöms alltså inte vara tillräckligt stark för att pressa ned arbetslösheten. En konjunkturförstärkning väntas dock ske under år 2014 och först då kommer en svag nedgång av arbetslösheten att kunna märkas även på årsbasis. Bedömningen är dock att arbetslösheten sista kvartalet 2014 kommer att hamna på 65 000 personer, vilket fortfarande är en historiskt mycket hög siffra.

Svag sysselsättningsökning under 2013 och 2014

Under åren närmast efter finanskrisen ökade sysselsättningen i Västra Götalands län relativt starkt. Under 2012 mattades denna ökning dock av och under senare delen av året försvagades sysselsättningen påtagligt, vilket inte minst märktes i det kontinuerliga inflödet av arbetslösa under hösten.

Sysselsättningsprognosen för 2013 och 2014 är att den kommer att öka under båda åren och då med 6 000 respektive 7 000 personer. Det är relativt svaga ökningar, men något större än den bedömda befolkningsökningen så sysselsättningsgraden kommer att öka om än svagt. Under 2013 förväntas industrin och byggbranschen tappa i sysselsättning, medan de privata tjänstenäringarna kommer att öka något. Under 2014 kommer sysselsättningen att stabiliseras även inom industri och bygg, och bedömningen är att privata tjänstesektorn kommer att växa ytterligare.

Utmaningarna på länets arbetsmarknad

Utmaningarna på arbetsmarknaden i Västra Götalands län kan karaktäriseras som tudelade. I en situation med historiskt höga nivåer på arbetslösheten och en svag konjunktur, har länets arbetsgivare i många fall svårt att hitta den yrkeskompetens de efterfrågar. Brist på arbetskraft med rätt utbildning och kompetens försvårar eller omöjliggör rekryteringar, vilket ger negativa effekter på sysselsättningsutvecklingen. Detta kan i förlängningen hämma ekonomisk tillväxt och välfärdens finansiering. Bristituationer finns inom en rad yrkesområden som exempelvis teknik och data, bygg- och anläggningsbranscherna och de offentliga verksamheterna.

I en svag konjunktur sker färre rekryteringar, men när konjunkturen åter tar fart kommer fler bristsituationer på arbetsmarknaden att uppstå. Även den pågående generationsväxlingen på arbetsmarknaden kommer att leda till stora behov av ersättningsrekryteringar inom många yrkesområden. Exempelvis kommer behovet av personal att vara stora inom många byggyrken, teknikyrken, datayrken, läkaryrken, vidareutbildade sjuksköterskor och kvalificerade yrkesarbetare inom tillverkningsindustrin. Personer med efterfrågade utbildningar och kvalificerad yrkeserfarenhet inom dessa områden kommer att vara eftertraktade på arbetsmarknaden och ha goda möjligheter till arbete.

Ett av de övergripande målen med arbetsmarknadspolitiken är att öka sysselsättningen. Inte minst är detta viktigt för den fortsatta välfärden. Lyckas inte företagen rekrytera personer med strategiska nyckelkompetenser ger det negativa effekter för sysselsättning och samhällsekonomin. Den framtida försörjningen av arbetskraft och kompetens i länet är beroende av att fler personer väljer utbildningar som är gångbara på arbetsmarknaden. Utbildningsinsatser behöver också göras inom områden där bristerna finns. Det är också viktigt att öka kunskaperna i samhället om var det framtida arbetskraftsbehovet kommer att finnas.

Arbetsmarknadspolitikens utmaningar kring arbetslösheten är fortsatt stora. I den svaga konjunkturen kommer konkurrensen om de lediga jobben att vara fortsatt stor och grupper som har svårare att komma ut i arbete har en fortsatt tuff situation. De grupper som har svårare att hitta arbete och riskerar att hamna i långa tider av arbetslöshet är personer med högst förgymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetslösa personer i åldern 55-64 år, samt utomeuropeiskt födda personer. Det är viktiga uppgifter att stärka individer inom dessa grupper på arbetsmarknaden för att öka deras chanser att komma ut i arbete. Med en svag aktivitet på arbetsmarknaden är det viktigt att inte tappa fokus på de utsatta grupperna. I ett läge med hög arbetslöshet kommer personer med färsk arbetslivserfarenhet att konkurrera med personer med längre arbetslöshetstider med följden att personer från de utsatta grupperna kommer att hamna längre från jobben. Det är då viktigt att de arbetsmarknadspolitiska insatserna används fullt ut för att stärka dessa personers möjligheter att komma ut i arbete.

Efterfrågan på arbetskraft och sysselsättningsutveckling

Svag ljusning i den internationella konjunkturen

Under slutet av 2012 rådde ett bistert klimat i världsekonomin och sista kvartalet i fjol präglades av en snabb försämring av den svenska konjunkturen. Internationellt är utsikterna fortsatt osäkra och i den globala ekonomin är Eurozonen det främsta sorgebarnet. Mellan tredje och fjärde kvartalet 2012 krympte Eurozonens ekonomi med 0,6 procent. Utvecklingen i södra Europa är särskilt bekymmersam. I länder som Spanien, Grekland och Portugal ligger arbetslösheten på historiskt höga nivåer. Den höga arbetslösheten i kombination med en hård åtstramningspolitik och stora strukturella problem innebär att en lång återhämningsperiod för Eurozonen i allmänhet och de Sydeuropeiska länderna i synnerhet kan förväntas. Ett av få glädjeämnen i Eurozonen är Tyskland, som visar en mycket låg arbetslöshet och relativt god tillväxt i ekonomin. Ett annat land i vår närhet med stark ekonomi är Norge, som uppvisar både god tillväxt och låg arbetslöshet.

Från USA och Kina kommer en del positiva signaler. I USA tenderar arbetslösheten att minska samtidigt som den ekonomiska tillväxten var något högre under 2012 jämfört med 2011. Den positiva utvecklingen har fortsatt under det inledande kvartalet 2013. I Kina visar tillväxttakten i ekonomin en förhållandevis hög nivå. Tillväxten i Kina för 2012 blev dock något lägre än för 2011, vilket delvis förklaras av en svag utveckling av exporten, vilket delvis beror på en svag efterfrågan från Europa, men också på en övergång till ökad inhemsk konsumtion.

Svensk och västsvensk ekonomi och arbetsmarknad

Senare delen av 2012 präglades av en ekonomisk konjunktursvacka med dystra framtidsutsikter. Arbetslösheten steg relativt snabbt och pessimismen ökade bland både företag och hushåll. Antalet varsel ökade successivt i riket under året och i media och i den politiska debatten var varselvåg ett vanligt förekommande begrepp. I början av 2013 tycktes dock botten vara nådd i konjunktursvackan. Varselvågen klingade av, ökningstakten i antalet arbetslösa avstannade samtidigt som oron på de internationella marknaderna lugnade ner sig. Den svenska BNP-tillväxten för fjärde kvartalet 2012 visade sig också vara högre än vad många bedömare väntat sig. Preliminär statistik för första kvartalet 2013 visar en fortsatt god tillväxttakt i den svenska ekonomin. Framåtblickande ekonomiska indikatorer, som exempelvis Inköpschefsindex (PMI) och Konjunkturinstitutets (KI) barometerindikator, har klättrat upp från de historiskt låga nivåer som noterades under slutet av 2012. Arbetsförmedlingens bedömning är dock att den ekonomiska tillväxten i den svenska ekonomin kommer att bli fortsatt svag även under år 2013, och att uppgången kan väntas först under år 2014.

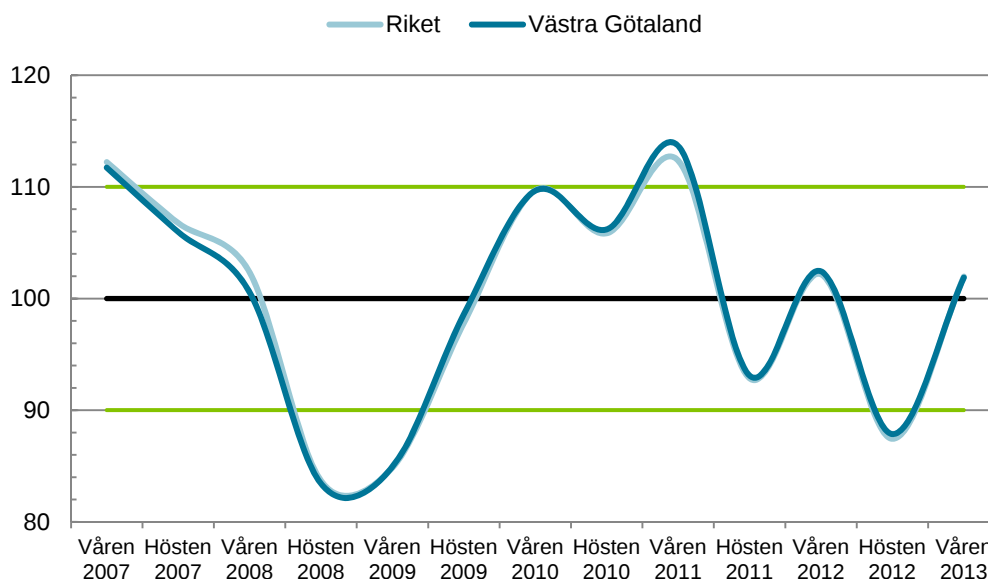
Arbetsförmedlingens intervjuundersökning som har genomförts under våren ger en ljusare bild av framtiden än i höstas. På ett halvårs sikt förväntar sig företagen nu en något starkare utveckling. I diagrammet nedan (*diagram 1*) återges Arbetsförmedlingens konjunkturindex¹ för det privata näringslivet. Arbetsförmedlingens konjunkturindex uppvisar ett rejält lyft uppåt sedan hösten 2012, om än från en mycket låg nivå. Jämfört med höstens mätningar har indexet stigit med 13 punk-

¹ Arbetsförmedlingens konjunkturindex beskriver stämningssläget i företagen. Indexet baseras på Arbetsförmedlingens intervjuundersökning och arbetsställdas förväntningar om efterfrågeutvecklingen för de kommande sex månaderna. Det beräknas utifrån andelen arbetsställen som bedömt ökning av efterfrågan på sina varor/tjänster minus andelen som bedömt minskning.

ter och ligger därmed över det historiska genomsnittet. Den jämförelsevis positiva bilden delas av samtliga länets delregioner och de flesta branscher inom länets privata näringsliv.

Diagram 1: Konjunkturindex för riket och Västra Götalands län

Privata näringslivets bedömning av efterfrågeutveckling på deras varor och tjänster kommande halvår

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Anm.: Värdet 100 indikerar normalläget eller det historiska genomsnittet. Ett värde över 100 anger högre tillväxt och ett värde under 100 indikerar att tillväxten är lägre än normalt. Värden över 110 och under 90 anger mycket hög respektive låg tillväxt.

Arbetsförmedlingens intervjuundersökning visar tydligt att länets arbetsgivare har haft ett dåligt halvår bakom sig men en tydlig optimism inför det närmast kommande halvåret tyder på en bedömning att konjunktursvackan är över. I nedanstående tabell (*tabell 1*) framgår att länets arbetsgivare inom den privata sektorn överlag har upplevt en försämrad efterfrågan under en tid, särskilt tydligt märks detta inom byggsektorn och inom industrin. Siffrorna i tabellen kan ses som ett slags konjunkturindex och visar skillnaden mellan andelen arbetsställen som anger ökad respektive minskad marknadsefterfrågan. De senaste 6 månaderna har arbetsgivarna sammantaget dessutom upplevt ytterligen en försvagning i efterfrågan jämfört med tidigare perioder. Det senaste halvåret är det enbart inom den privata tjänstesektorn som en majoritet av företagen har märkt av en ökande efterfrågan på sina tjänster. Även där har dock siffran fallit märkbart.

I höstas bedömde en majoritet av arbetsgivarna att efterfrågan på deras varor och tjänster skulle vara svag det närmaste halvåret, men att en viss ljusning kunde skönjas på 6-12 månaders sikt. Stämningsbilden under våren har också ljusnat. Arbetsgivarnas samlade bild är att man förväntar sig också en stark utveckling av efterfrågan det närmaste halvåret. Även halvåret därefter bedömer arbetsgivarna kommer att innebära en fortsatt uppgång, och en påtaglig optimism även inför år 2014.

Det är dock viktigt att poängtera att de positiva framtidsförväntningarna sker från en låg nivå. När många av företagen tidigare har sett att efterfrågan har fallit och den därefter på bred front återhämtar sig blir också måttet på den samlade efterfrågeökningen hög.

Tabell 1: Marknadsefterfrågan i den privata sektorn

Andel av arbetsställen som bedömer ökning av efterfrågan på varor och tjänster minus andel av arbetsställen som bedömer minskning (konjunkturindex/nettotal)

	Senaste 6 månaderna			Kommande 6 månaderna			6-12 månader framöver		
	Vår	Höst	Vår	Vår	Höst	Vår	Vår	Höst	Vår
	2012	2012	2013	2012	2012	2013	2012	2012	2013
Industri	3	-8	-13	24	-8	35	34	14	35
Byggnadsverksamhet	-1	-1	-23	29	-17	36	23	-3	27
Privata tjänster	17	14	10	43	13	35	43	30	46
Totalt	12	7	3	36	6	35	38	23	42

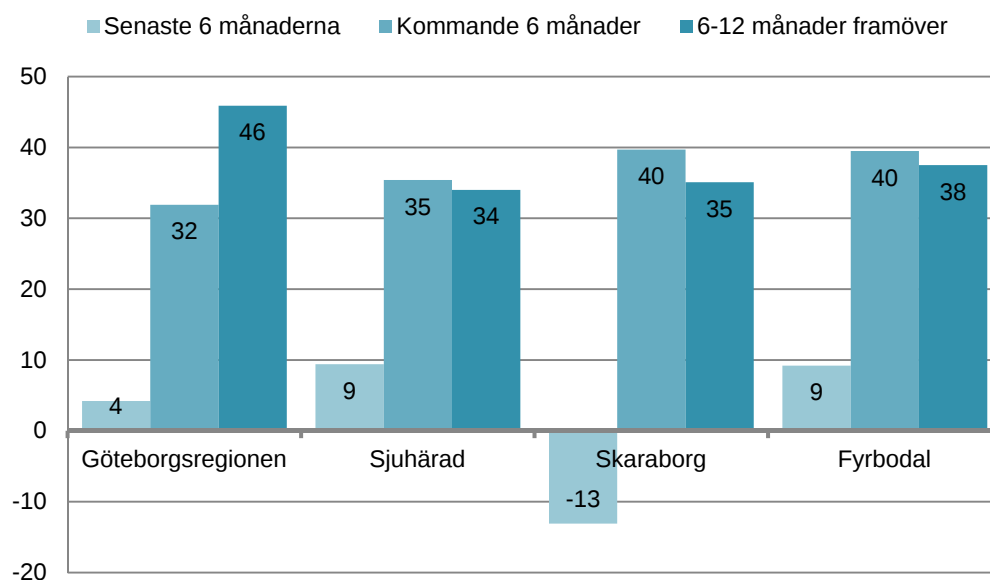
Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Marknadsutvecklingen varierar inte bara mellan olika näringsgrenar utan även mellan länets fyra delregioner. I nedanstående diagram (*diagram 2*) återfinns undersökningens resultat på delregional nivå. Samtliga delregioner har ett svagt halvår bakom sig och särskilt utmärker sig Skaraborg med mycket låg efterfrågan det senaste halvåret. Orsaken till detta är sannolikt att näringsstrukturen i Skaraborg är särskilt industritung och påverkades också starkt av höstens konjunktursvacka. På ett halvårs sikt bedömer samtliga delregioners arbetsgivare att utvecklingen vad gäller efterfrågan är positiv. För Göteborgsregionens del är arbetsgivarna dock mest positiva på 6-12 månaders sikt.

Diagrammet visar dock bara utvecklingen vid ett mättillfälle och det är viktigt att poängtera att de olika delregionerna har skilda utgångslägen. För att ge en utveckling över längre tid krävs fler mätomgångar. Vårens undersökning är dock den första där det statistiska urvalet av arbetsgivare är stratifierat på delregional nivå, och det är först längre fram som den sortens jämförelser kan göras.

Diagram 2: Marknadsefterfrågan i den privata sektorn per delregion

Andel av arbetsställen som bedömer ökning av efterfrågan på varor och tjänster minus andel av arbetsställen som bedömer minskning (konjunkturindex/nettotal)

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Sammanfattningsvis kan sägas att den privata sektorns dystra framtidsförväntningar från i våras har förändrats till en betydligt mer positiv hållning och bättre förväntningar om den framtida utvecklingen. Vårens intervjuundersökning visar en större optimism än i höstas, men stämningsbilden som länets arbetsförmedlare

har fått vid prognosintervjuerna med de lokala företagen är mer av karaktären att man har kommit ur den konjunkturella svackan än att det är en stark konjunkturuppgång att vänta. Läget är fortsatt avvaktande och präglad av försiktighet.

Ytterligare en indikator på företagens framtidsförväntningar återfinns i Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer. I normalfallet presenteras deras konfidensindikator för riket och nedbruten på branschnivå. I nedanstående tabell (*tabell 2*) är den istället nedbruten på regional nivå och då på länsgrupper.² Den västsvenska länsgruppen består av Hallands och Västra Götalands län. Från första kvartalet 2012 föll indicatorsiffrorna vid varje mätning fram till första kvartalet i år. Jämfört med sista kvartalet 2012 har årets första kvartal inneburit en viss uppgång. Den regionala konfidensindikatorn är något högre för Stockholm och Västsvrige jämfört med övriga landet. Skillnaderna är dock inte stora och den sannolika orsaken är de regionala näringsstrukturerna där tjänstenäringarna har stor andel i storstadsregionerna. Regioner med hög andel exportinriktad industri är fortfarande påverkade av de negativa effekterna av den internationella konjunktursvackan vilket också leder till lägre värden på konfidensindikatorerna.

Tabell 2: Konjunkturinstitutets konfidensindikator, totala näringslivet, länsgrupper

Konfidensindikatorer för länsgrupper (NUTS 2-nivå), totala näringslivet, säsongrensade kvartalsvärden.

Länsgrupp	2011 Kv 2	2011 Kv 3	2011 Kv 4	2012 Kv 1	2012 Kv 2	2012 Kv 3	2012 Kv 4	2013 Kv 1
Stockholm	19	10	2	14	7	2	-2	1
Uppsala, Södermanland, Östergötland, Örebro, Västmanland	11	-3	-8	7	-6	-3	-7	-4
Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Gotland	8	-8	-11	-2	-8	-16	-10	-10
Blekinge, Skåne	16	5	-3	11	0	-3	-7	-7
Halland, Västra Götaland	18	7	0	10	3	-2	-7	-3
Värmland, Dalarna, Gävleborg	9	-5	-10	7	-11	-3	-7	-6
Västernorrland, Jämtland	10	-2	-10	7	-10	-12	-12	-5
Västerbotten, Norrbotten	13	4	-16	12	-6	-9	-12	-4
Riket	15	6	0	10	0	-2	-3	-1

Källa: Konjunkturinstitutet

Uppgången i Konjunkturinstitutets konfidensindikatorer och resultaten av Arbetsförmedlingens intervjuundersökning ger en samstämmig bild om optimistiska framtidsförväntningar. Detta bekräftas också av något starkare aktivitet i ekonomin som medför bättre tillväxtsiffror och starkare BNP-siffror.

² Länsgrupperna är indelade enligt den så kallade NUTS 2-nivån där riket är uppdelat i åtta regioner. Att bryta ner materialet ytterligare för att få en länsuppdelning är inte möjligt då undersökningen i så fall skulle behöva varit betydligt större med fler undersökta företag per län.

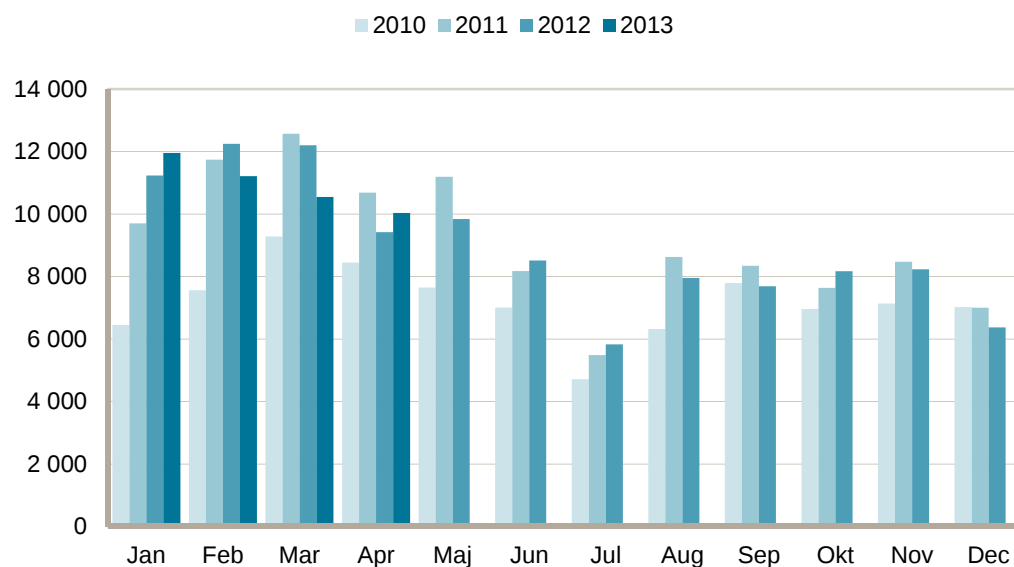
Anmälda platser till Arbetsförmedlingen i Västra Götalands län

Antalet nyanmälda platser till Arbetsförmedlingen utgör en del av efterfrågan på arbetskraft och är en flitigt använd indikator på konjunkturläget och en temperaturmätare på arbetsmarknaden.³ Utvecklingen av platsinflödet under 2000-talet följer den ekonomiska konjunkturen. De anmälda platserna i länet ökade under perioden 2006 till 2008. I samband med nedgången i konjunkturen minskade de nyanmälda platserna och fallet i platsstatistiken blev kraftigt. Med återhämtningen i konjunkturen steg sedan platsinflödet på nytt.

Under åren 2010 och 2011 ökade antalet anmälda platser till länets arbetsförmedlingar jämfört med åren innan. Under 2012 och hittills under 2013 har nivån på platsinflödet varit fortsatt högt. Under årets första fyra månader har knappt 44 000 platser anmälts till Arbetsförmedlingen i Västra Götalands län vilket är marginellt färre (tre procent längre) än motsvarande period år 2012.

Diagram 3: Nyanmälda platser

Till Arbetsförmedlingen nyanmälda lediga platser i Västra Götalands län under perioden 2010 till april 2013 per månad

Källa: Arbetsförmedlingen

En stor andel av de anmälda platserna återfinns inom den privata tjänstesektorn. Långt mer än hälften av platserna är inom denna sektor. Vård, omsorg och utbildning står för närmare fyrtio procent av platserna. Industri och byggverksamhet står för enbart knappt fem procent av antalet anmälda tjänster, vilket är också den nivå som dessa branscher har legat på under en längre tid. Många av platserna som återfinns under den privata tjänstesektorn hamnar trots allt inom industrin eller byggbranschen i slutändan. Det ökade användandet av bemanningspersonal, avknoppning av företagsverksamheter, outsourcing och att företag i ökad omfattning köper tjänster av andra företag gör att mycket verksamhet som tidigare fanns inom industri och byggföretagen nu bokförs inom tjänstesektorns näringsgrenar.

³ Det finns anledning att vara försiktig med att oreflekterat använda platsstatistiken som en mätare av efterfrågeutbud på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingens andel av de lediga platserna varierar över tid och konjunktur. Annonseringsreglerna är generösa och annonseringskulturen förändras över tid. Syftet med platsannonseringen är primärt att underlätta matchningen på arbetsmarknaden och inte för statistikproduktion.

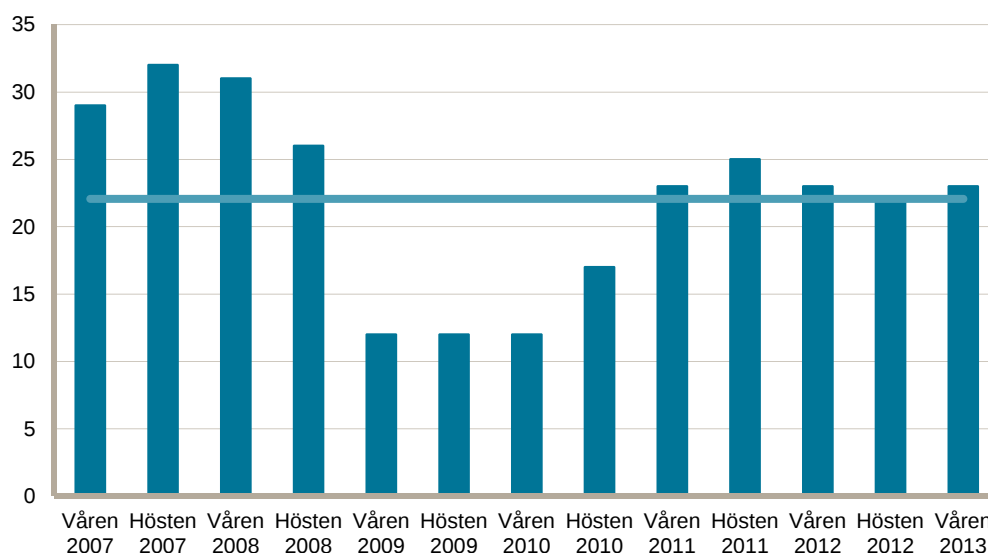
Rekryteringsproblem bland länet arbetsgivare

Efterfrågan på arbetskraft varierar med konjunkturen. Vid en konjunkturedgång tenderar efterfrågan på arbetskraft att minska och rekryteringsproblemen bli mindre. Allmänt gäller det motsatta vid en konjunkturuppgång. Vårens undersökning visar en liten ökning av andelen företag som upplevt brist på kompetent arbetskraft på arbetsmarknaden. Ungefär 23 procent av företagen inom det privata näringslivet i Västra Götalands län har upplevt brist på kompetent arbetskraft vid rekryteringar som skett under det senaste halvåret. Detta kan jämföras med 22 procent hösten 2012. Bristtalet ligger därmed på en nivå något över det historiska genomsnittet (22 procent).

Orsakerna till det relativt höga bristtalet kan vara flera. Delvis kan det förklaras av att efterfrågan på "rätt" kompetens är förhållandevis hög även vid en konjunkturavmattning. I viss mån återspeglar bristsituationen också arbetsmarknadens tu-delning där det å ena sidan finns personer och kompetens som är starkt efterfrågad, och å andra sidan finns en hög arbetslöshet bland personer som inte har den kompetens som efterfrågas av arbetsgivarna. Inom många områden där det efterfrågas personal med högre utbildning eller yrkesskicklighet anges mer eller mindre brist oberoende av konjunktur. Exempel på bristområden är civilingenjörer (inom bland annat bygg- och anläggning, maskin och elektronik), mjukvaru- och systemutvecklare, lastbilsmekaniker, verktygsmakare och annan nyckelkompetens inom byggnadsverksamhet, industri och bland privata tjänster. Det är inte ovanligt att arbetsgivarna avstått från att rekrytera då efterfrågad kompetens inte har funnits när rekryteringarna skulle ha gjorts. Man har också fått sänka kraven på både erfarenhet och utbildning. Jämfört med intervjuundersökningarna som gjordes i höstas anger arbetsgivarna i vårens undersökning i högre utsträckning att många rekryteringar har tagit längre tid. Drygt en tredjedel av företagen har avstått från ordrar på grund av att rekryteringar inte kunnat genomföras.

Diagram 4: Rekryteringsproblem

Andel arbetsställen (procent) som anger att man upplevt brist på arbetskraft vid rekryteringar senaste halvåret.

Källa: Arbetsförmedlingen

Det är stor variation i vilken omfattning som arbetsgivare inom det privata näringslivet upplevt brist på kompetent arbetskraft vid rekryteringar. Störst brist upplevs inom näringsgrenen information och kommunikation. Inom dessa näringsgrenar anger drygt hälften (53 procent) av arbetsgivarna att man har haft

problem med att hitta rätt kompetens till vissa rekryteringar. Även inom vård, skola och omsorg upplever en förhållandevis stor andel av arbetsgivarna brist på kompetent arbetskraft, ungefär 4 av 10 arbetsgivare (42 procent) har haft svårt att hitta rätt arbetskraft till en eller flera rekryteringar som skett under det senaste halvåret. Av industriföretagen i länet anger ungefär 18 procent att man har svårt att hitta rätt kompetens. De lägsta bristtalen hittar vi inom näringsgrenar som handel (16 procent) och byggverksamhet (17 procent).

Bristen på kompetent arbetskraft varierar inte bara mellan olika branschen utan även mellan länets olika regioner. I nedanstående tabell (*tabell 3*) återges andelen arbetsgivare som upplevt brist på arbetskraft på arbetsmarknaden efter länets fyra delregioner. Arbetsgivarna i Göteborgsregionen är de som mest frekvent anger att man upplevt brist på kompetent arbetskraft. I Göteborgsregionen angav ungefär 27 procent av arbetsgivarna att man har upplevt brist på kompetent arbetskraft vid rekryteringar som skett under de senaste sex månaderna. Det lägsta bristtalet återfinns i Skaraborg, här anger ungefär 13 procent av arbetsgivarna att man har problem att hitta kompetent arbetskraft till vissa rekryteringar. I Fyrbodal och Sjuhärad uppgår bristtalet till 20 procent respektive 19 procent. Att arbetsgivarna i Göteborgsregionen upplever en så relativt stor brist på kompetent arbetskraft, i förhållande till länets övriga regioner, kan förmodligen kopplas att en relativt större andel av företagen i Göteborgsregionen i relativt större utsträckning efterfrågar högutbildad och erfaren specialistkompetens inom ett antal olika yrkesområden.

Tabell 3: Rekryteringsproblem

Andel arbetsställen (procent) som anger att man upplevt brist på arbetskraft vid rekryteringar senaste halvåret.

	Andel arbetsgivare som anger brist på kompetent arbetskraft vid rekrytering
Göteborgsregionen	27
Sjuhärad	19
Skaraborg	13
Fyrbodal	20
Västra Götalands län	23

Källa: Arbetsförmedlingen

Det är viktigt att understryka att det inte är någon allmän brist på arbetskraft i länet. Arbetslösheten är på historiskt mycket höga nivåer och det finns alltså lediga resurser i form av tillgänglig arbetskraft. När arbetsmarknadens krav på kvalificerad arbetskraft inte kan mötas av motsvarande kompetens hos dem som saknar arbete är det snarare en kompetensbrist än en arbetskraftsbrist. Obalansen som uppstår när arbetsgivarnas efterfrågan på kompetens inte finns tillgänglig på arbetsmarknaden, samtidigt som många personer står utan arbete inte har den kompetens som efterfrågas, brukar betecknas som ett matchningsproblem. Detta kan i förlängningen ge allvarliga konsekvenser. Uppgifterna för arbetsmarknadspolitikerna är att tillsammans med andra politikområden förbättra matchningen på arbetsmarknaden för att öka sysselsättningen, höja tillväxten och öka välfärden.

Hög arbetslöshet skapar i sig ökade samhällsekonomiska kostnader och är inte minst en individuell katastrof för var och en av de personer som drabbas av längre perioder utan arbete.

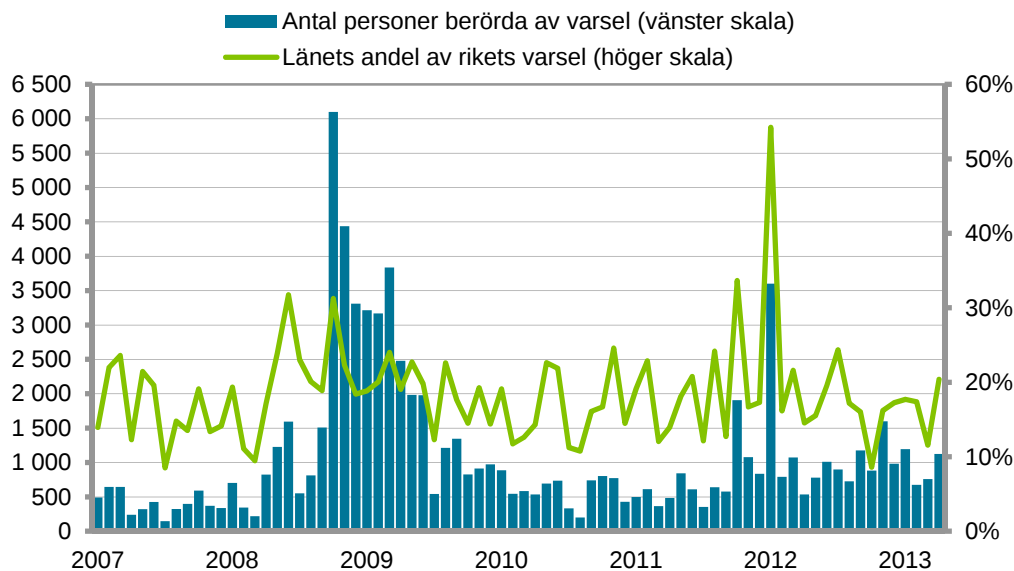
Varsel om uppsägningar i Västra Götalands län

Varsel om uppsägningar på arbetsmarknaden fick på nytt ett starkt medialt genomslag under hösten. Under finanskrisen 2008/2009 var Västra Götalands län särskilt hårt drabbat av många stora varsel. Den då drygt ettåriga varselvågen ersattes från hösten 2009 åter av varseltal som var nere på normala nivåer. I diagrammet nedan (*diagram 5*) återfinns antalet personer berörda av varsel i länet per månad sedan 2007. Av diagrammet framgår tydligt hur höga varselalen var under finanskrisen.

Under hösten 2012 och hittills under 2013 har varselnivåerna varit högre än det historiska genomsnittet. Västra Götalands län som helhet har dock varit relativt förskonat från höga varselnivåer, istället har andra delar av landet drabbats hårdare. Däremot kan enskilda varsel slå hårt mot mindre orter. Om antalet personer berörda av varsel är drygt 1 000 personer på länsnivå en månad så är det förvisso en historiskt sett hög siffra men i länsperspektivet är det en hanterbar mängd. I de fall som stora delar av de berörda personerna är bosatta på en mindre ort har det en mycket negativ inverkan på orten.

Diagram 5: Varsel i Västra Götalands län 2007 – april 2013

Antal personer berörda av varsel i länet per månad, samt länets andel av rikets varsel.

Källa: Arbetsförmedlingen

Antalet varsel om uppsägning är en viktig makroekonomisk indikator som visar konjunkturläge och arbetsmarknadssituation. Det finns anledning att noga följa varselutvecklingen, men det är dock viktigt att poängtera att anmälda varsel inte alltid leder till uppsägningar och att de uppsagda inte heller alltid hamnar i arbetslöshet, utan går vidare till andra jobb eller börjar studera. De flesta som hamnar i arbetslöshet blir heller inte det efter varsel utan på grund av att de haft tidsbegränsade anställningar som inte har förlängts eller annan anställning som inte varit tillsvidareanställning.

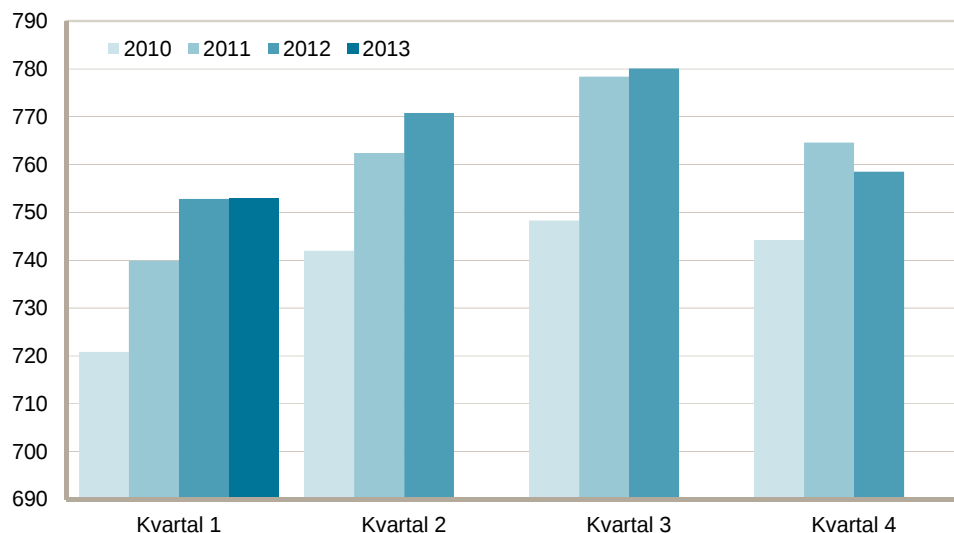
Sysselsättningsutvecklingen i länet

Sysselsättningen i riket ökade relativt kraftigt under återhämtningen i konjunkturen åren 2010 och 2011. Ökningen var i mycket också en återhämtning av nedgången i sysselsättning som finanskrisen förde med sig. Västra Götalands län blev hårdare drabbat än riket under krisen med snabbare nedgång i sysselsättning som följd. Under den följande återhämtningen blev motsvarande uppgång också starkare i länet än i riket. Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) ökade sysselsättningen i årstakt med 2,2 procent i riket under år 2011 medan motsvarande siffra för Västra Götalands län var 3,0 procent. Även under 2012 ökade sysselsättningen mer i länet än i riket. För Västra Götalands län blev sysselsättningsökningen dock inte mer än blygsamma 0,6 procent. Motsvarande siffra för riket var 0,3 procent.

Från tredje kvartalet 2012 började sysselsättningsutvecklingen i länet att bromsa in, och fjärde kvartalet 2012 kunde en minskning i sysselsättningen jämfört med året innan noteras. För första kvartalet 2013 är antalet sysselsatta i samma nivå som motsvarande period i fjol.⁴

Diagram 6: Sysselsättningsutvecklingen i Västra Götalands län 2010-2013

Antalet sysselsatta (16-64 år) i länet per kvartal. 1000-tal.

Källa: SCB/AKU

Industrin drabbades hårt av konjunktursvackan under senare delen av 2012. Även under 2013 bedöms sysselsättningen att minska i industrisektorn. Under 2014 bedöms den sedan ha stabiliserats. Byggbranschen bedöms också att känna av en minskning i sysselsättningen under 2013 och sedan relativt oförändrat 2014. Den privata tjänstesektorn står för mycket av stabiliteten på arbetsmarknaden. Här förväntas den stora sysselsättningsökningen att ske under både 2013 och 2014. Den offentliga sektorn och jord- och skogsbruket bedöms ha en oförändrad sysselsättning.

⁴ AKU är det officiella måttet på sysselsättning. Detta mått bygger på en urvalsundersökning från SCB. Ett urval av befolkningen i åldrarna 15-74 år intervjuas om bland annat sysselsättning. Det finns en viss risk att bryta ner en urvalsundersökning designad för riket på en mindre enhet som Västra Götalands län, varför en viss försiktighet måste iakttas kring de nedbrutna siffrorna.

I dagsläget står den privata tjänstesektorn för närmare hälften (45 procent) och den offentliga tjänstesektorn för en tredjedel (33 procent) av de sysselsatta i länet. Byggverksamheten utgör drygt 6 procent och industrin 15 procent. Andelen sysselsatta inom Jord-, skogsbruk och fiske är ungefär 1,3 procent. I tabellen nedan (tabell 4) visas den bedömda sysselsättningsförändringen under 2013 och 2014, dels som utveckling för de olika branscherna, men också den totala förändringen på arbetsmarknaden i länet.

Prognosen är alltså en sysselsättningsförändring på +4 000 respektive +5 000 personer per år framöver. Det är relativt små förändringar och inte mer än några promille av den totala sysselsättningen i länet.

Tabell 4: Prognos över sysselsättningsutvecklingens riktning

Sysselsättningsutvecklingen under prognosperioden. Jämförelse mot samma kvartal året innan.

	Kvartal 4 2013	Kvartal 4 2014
Jord- och skogsbruk	→	→
Byggnadsverksamhet	↘	→
Industri	↘	→
Privata tjänster	↗	↗
Offentliga tjänster	→	→
Totalt	+4 000	+5 000

Källa: Arbetsförmedlingen

Näringsgrenar och yrken

Under fortsättningen av 2013 kommer den lägre aktiviteten i ekonomin att påverka arbetsmarknaden inom samtliga näringsgrenar i länet. Utvecklingen förväntas vara fortsatt dyster inom industri och byggbranschen till följd av den svaga konjunkturen. Industrins svaga utveckling bedöms leda till ytterligare något minskad sysselsättning. Delar av byggbranschen kommer att ha något bättre förutsättningar under året, medan husbyggarna bedöms få ett riktigt dåligt 2013. Den privata tjänstesektorn uppvisar som vanligt den största optimismen och kommer att ha en ökad sysselsättningsnivå under 2013. Den offentliga tjänstesektorn har i princip varit opåverkad av konjunkturen och kommer också att ha en stabiliserande effekt på arbetsmarknaden i Västra Götalands län. Under 2014 bedöms konjunkturen att vända uppåt igen och då kommer åter den privata tjänstesektorn att vara det områden där sysselsättningen kommer att öka mest. Inom industri och bygg bedöms sysselsättningen stabiliseras när konjunkturen förstärks.

Näringsstrukturen i Västra Götalands län

Västra Götalands län är ett stort län och i kraft av sin storlek något av ett Sverige i miniatyr. Detta återspeglas i att såväl den samlade befolkningsstrukturen som näringsstrukturen är lik den nationella. Vad som särskiljer länet mot riket är en något större andel industri. Mer intressant är dock att bryta ner det stora länet i de delregioner som motsvaras av de fyra kommunförbunden (se *tabell 5*). Då framträder en mer mångsidig bild av länets näringsstruktur där exempelvis Skaraborg har störst andel jordbruk och en stor industrisektor, medan privata tjänster omfattar nästan hälften av de förvärvsarbetande i Göteborgsregionen.

Tabell 5: Näringsstrukturen i Västra Götalands läns delregioner

Andel förvärvsarbetande inom respektive näringsgren med arbetsställen belägna inom området (dagbefolkning).

	Göteborgs-regionen	Sjuhärad	Skaraborg	Fyrbodalsregionen	Västra Götaland	Riket
Jord- och skogsbruk	0,6%	3,0%	4,4%	3,4%	1,8%	2,3%
Industri	14,6%	18,3%	23,8%	17,3%	17,1%	14,6%
Byggnadsverksamhet	6,5%	7,4%	6,5%	8,2%	6,8%	7,1%
Privata tjänster	48,3%	39,4%	31,0%	35,6%	42,8%	43,8%
Offentliga tjänster	30,1%	31,8%	34,3%	35,5%	31,5%	32,3%
Totalt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Källa: SCB, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) 2011. Förvärvsarbetande dagbefolkning över 16 år.

Regionerna består av följande kommuner: **Göteborgsregionen** (Göteborg, Härryda, Partille, Öckerö, Stenungsund, Tjörn, Ale, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Kungälv, Kungälv, Kungälv och Alingsås), **Sjuhärad** (Borås, Värmdö, Bollebygd, Tranemo, Mark, Svenljunga, Herrljunga och Ulricehamn), **Skaraborg** (Skövde, Lidköping, Grästorp, Essunga, Karlsborg, Gullspång, Vara, Götene, Tibro, Töreboda, Mariestad, Skara, Hjo, Tidaholm och Falköping) och **Fyrbodalsregionen** (Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg, Lysekil, Strömstad, Orust, Sotenäs, Munkedal, Tanum, Dals-Ed, Färgelanda, Bengtsfors, Mellerud och Åmål). Kungälv tillhör Göteborgsregionen, men kommunen tillhör Hallands län.

Siffrorna kan även brytas ner på kommunnivå och på delbranscher. Varje näringsgren har områden där de är särskilt framträdande. Exempelvis har Skaraborg större andel jord- och skogsbruk än övriga regioner, medan dessa näringar är närmast obefintliga i Göteborgsregionen. Industrin är särskilt tung i Skaraborg, men är betydelsefull även i de andra delregionerna. Den privata tjänstesektorn är mest utbredd i Göteborgsregionen, men inte alls lika betydande i Skaraborg. Offentliga tjänster har ungefär lika stor andel i de olika delregionerna.

Industrin i Västra Götalands län

Konjunktursvackan har påverkat svensk export negativt, vilket också har lett till ett fall i orderingången för den exportinriktade industrin. Konjunkturinstitutets konfidensindikator för tillverkningsindustrin ligger sedan lång tid tillbaka under det historiska genomsnittet. Orderingången för industrin har varit svag och även de kommande månaderna förväntar sig landets industriföretag att produktions-tillväxten kommer att vara måttlig och allmänt räknar industrin med ytterligare personalnedskärningar. Ett av undantagen inom industrisektorn i riket är transportmedelsindustrin som ser positivt på orderläget och som förutser en tillväxt både i produktion och i sysselsättning, enligt de svar som de lämnat till Konjunkturinstitutet.

Västra Götalands län har flera delregioner där industrin har en stark tradition. Inom länet finns en betydande del av den svenska fordons- och transportmedelsindustrin som med underleverantörer formerar industriella kluster som spänner även utanför länets gränser. Industrisektorn i länet innefattar därutöver ett brett spektrum av industriell verksamhet: verkstadsindustri, trävaruindustri, textilindustri, pappers- och massaindustri, plast- och petrokemiindustri, läkemedels- och bioteknikindustri, livsmedelsindustri och grafisk industri. Industrin står för ungefär 15 procent av de sysselsatta i länet.⁵

I nedanstående tabell (*tabell 6*) återges tillverkningsindustrins delbranschers storlek. Förutom andelarna för länet och för riket återges också delregionernas industribranschers storlek av respektive regions tillverkningsindustri. Den stora skillnaden mellan länet och riket är det stora inslaget av transportmedelstillverkning. Personbilstillverkningen är fortfarande betydande i länet och är tillsammans med annan transportmedelsindustri viktiga industrigrenar på länets arbetsmarknad. Fordonsindustrin har många underleverantörer i flera led och många andra branscher är berörda både direkt och indirekt.

Bland länets delregioner utmärker sig en del andra branscher. Livsmedelsindustrin är betydande i Skaraborg, textiltillverkning har långa traditioner i sjuhäradsbygden och har fortfarande en stor betydelse där. Tillverkning vid raffinaderier är stort i Fyrbodalen, medan kemisk industri är tung i Göteborgsregionen. I Göteborgsregionen finns även en stor andel läkemedelsindustri.

Att det finns delregionala specialiseringar inom industrin beror delvis på historiska traditioner, men också på att verksamheter växer fram i kluster där företag skapas genom avknoppningar eller genom att det växer fram behov av underleverantörer. Med specialisering inom näringstrukturen växer kunskaper och kompetens fram både hos företagen och hos de anställda vilket förstärker möjligheterna för särskilda branscher att utvecklas på den lokala arbetsmarknaden.

⁵ Enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) var 111 000 personer i åldersgruppen 16-64 år sysselsatta inom industrin i Västra Götalands län första kvartalet 2013. Eftersom AKU är en urvalsundersökning på riket för åldrarna 15-74 år måste siffran ses som ett grovt mått på sysselsättning när den här bryts ner på län och bransch. Den ska därför inte ses som ett exakt värde utan en indikation på hur stor branschen är.

Tabell 6: Industristrukturen i Västra Götalands läns delregioner

Andel förvärvsarbetande inom respektive näringsgren med arbetsställen belägna inom området (dagbefolkning).

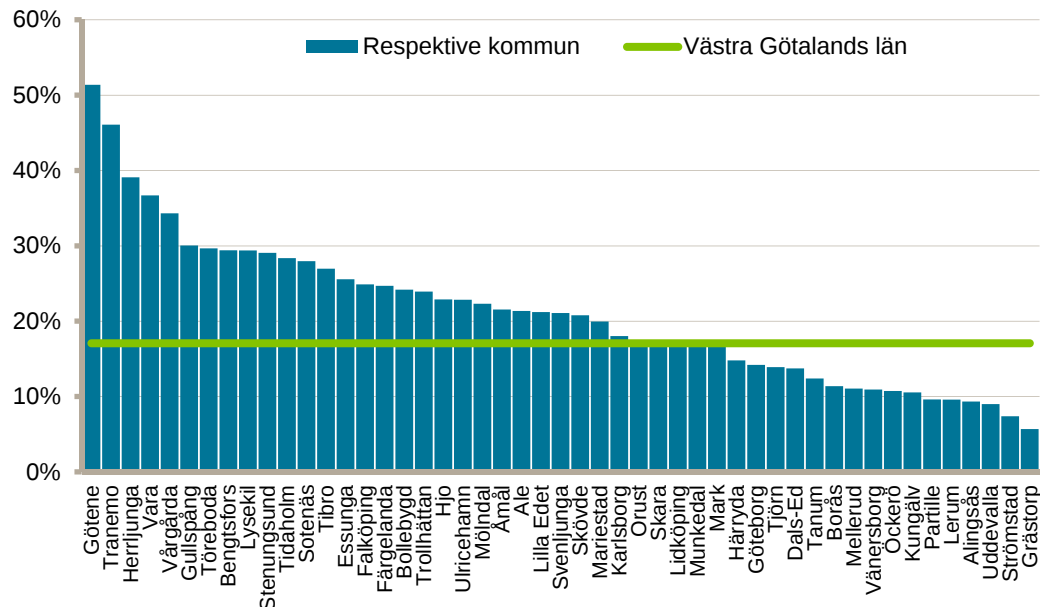
Näringsgren (SNI2007) 2-siffrignivå	Göteborgs- regionen	Sjuhärad	Skaraborg	Fyrbodal	Västra Götaland	Riket
Livsmedelsframställning	7,7%	4,1%	15,3%	7,5%	8,8%	8,6%
Framställning av drycker	0,2%	0,3%	0,2%	0,1%	0,2%	0,8%
Tobaksvarutillverkning	1,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,5%	0,2%
Textilvarutillverkning	0,5%	7,9%	0,4%	1,0%	1,5%	1,0%
Tillverkning av kläder	0,2%	2,9%	0,1%	0,2%	0,5%	0,3%
Tillverkning av läder, läder- och innvaror m.m.	0,0%	0,9%	0,1%	0,2%	0,2%	0,2%
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	1,3%	6,8%	4,3%	3,6%	2,9%	5,6%
Pappers- och pappersvarutillverkning	3,3%	3,0%	2,7%	6,5%	3,7%	5,3%
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	2,9%	3,4%	1,1%	1,2%	2,3%	2,7%
Tillverkning av stenkolsprodukter och raffinerade petroleumprodukter	1,2%	0,0%	0,0%	3,8%	1,2%	0,4%
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	5,5%	1,3%	1,0%	0,8%	3,3%	3,0%
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	4,0%	0,0%	0,0%	0,2%	2,1%	2,3%
Tillverkning av gummi- och plastvaror	1,3%	7,0%	4,9%	2,5%	3,0%	3,6%
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	1,3%	7,2%	3,5%	4,1%	3,0%	3,0%
Stål- och metallframställning	0,5%	0,4%	0,9%	1,2%	0,7%	5,7%
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	6,9%	9,6%	12,8%	10,9%	9,1%	12,5%
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	9,5%	8,5%	0,9%	0,2%	6,2%	6,0%
Tillverkning av elapparatur	2,0%	4,0%	5,5%	1,3%	2,9%	4,2%
Tillverkning av övriga maskiner	10,4%	14,5%	11,0%	7,3%	10,6%	12,5%
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	31,4%	12,1%	20,8%	24,1%	25,7%	11,0%
Tillverkning av andra transportmedel	0,7%	0,2%	0,6%	16,3%	2,9%	2,5%
Tillverkning av möbler	0,6%	3,9%	11,0%	1,1%	3,4%	2,6%
Annan tillverkning	3,5%	0,7%	1,7%	0,7%	2,3%	2,3%
Reparation och installation av maskiner och apparater	4,2%	1,0%	1,2%	5,0%	3,2%	3,7%
Totalt tillverkningsindustrin	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Källa: SCB, Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik (RAMS) 2011. Förvärvsarbetande dagbefolkning över 16 år.

Länets kommuner är i olika grad beroende av sin industri och i nedanstående diagram (*diagram 7*) återfinns kommunerna uppräddade efter deras andel industrijobb. Störst andel arbetstillfällen inom industrin har de industritunga kommunerna Götene, Tranemo, Herrljunga, Vara och Vårgårda. I höstens prognos skissades att dessa kommuner kommer att få ett tufft 2013 mot bakgrund av att konjunktursvackan bedömdes påverka industrin i hög grad. I flera fall har också just de industritunga kommunerna drabbats av ökad arbetslöshet och då är det i princip enbart männens arbetslöshet som ökat medan kvinnornas varit oförändrad.

Diagram 7: Andel arbetstillfällen inom industrin

Andelen av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i respektive kommun som är sysselsatt inom industrin

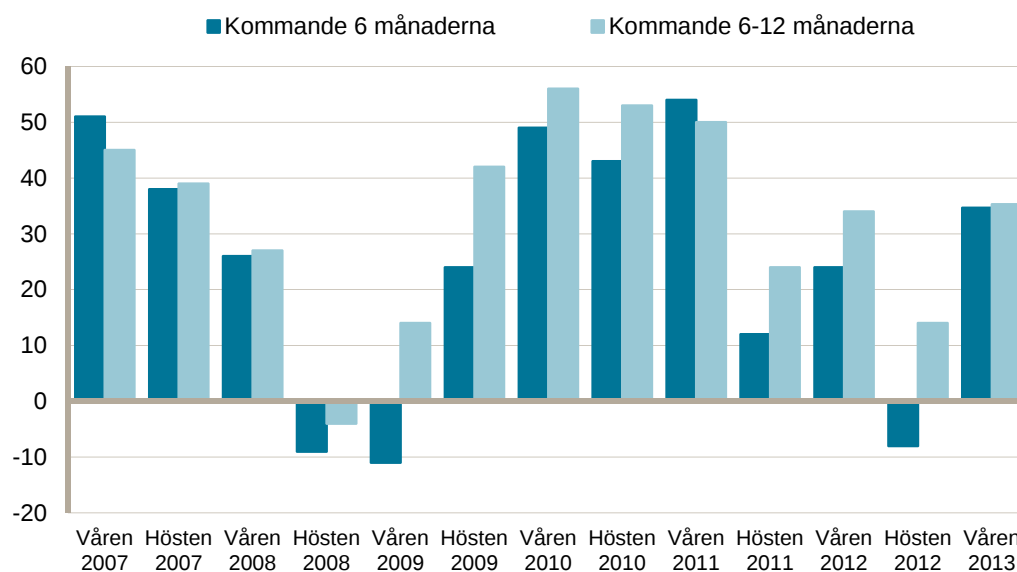
Källa: SCB: RAMS 2011, förvärvsarbetande dagbefolkning

Att industrikonjunkturen påverkades negativt under fjolåret har kunnat utläsas i industrins orderingång. I de prognosintervjuer som har gjorts under våren har många av länets industriföretag uppgivit att de märkte av en nedgång i efterfrågan det senaste halvåret. Den starka pessimism kring framtiden som rådde i höstas är nu däremot övergiven. Av nedanstående diagram (*diagram 8*) framgår att fler arbetsgivare inom industrin tror på en ökad efterfrågan närmaste halvåret än motsatsen. Och det är en relativt kraftig optimism som kan utläsas ur diagrammet. Dock är det viktigt att understryka att det är utifrån ett lågt utgångsläge.

Även på 6-12 månaders sikt är länets industriföretag optimistiska vilket återspeglas i positiva efterfrågeförväntningar. Det handlar dock fortfarande om en låg nivå och tolkningen är att länets industriföretag bedömer att konjunktursvackan har bottnat och att det nu går mot bättre tider.

Diagram 8: Industrins efterfrågeförväntningar

Förväntningar om efterfrågan på varor och tjänster kommande 6 respektive 6-12 månaderna. Arbetsställen inom industrin.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Inom industrin pågår ett ständigt rationaliseringstryck och en svag konjunktur medför i regel effektiviseringar där personalstyrkorna minskar under nedgång och när konjunkturen vänder uppåt har rationaliseringar lett till minskat personalbehov. Denna bild gäller sannolikt för länets industri i återhämtningsfasen efter finanskrisen. Många industriföretag har de senaste intervjuomgångarna meddelat att de kan producera mer nu än tidigare, trots att de i allmänhet har färre anställda. Efter finanskrisen har många industriföretag också haft en försiktig inställning till att återanställa. Bemanningspersonal och tidsbegränsade anställningar har varit vanligt för att möta en osäker orderingång. Å andra sidan är man också rädd om sin personal och vill behålla kompetensen inom företaget. Man är försiktig med att göra sig av med yrkeskompetens i ett läge av tillfällig svacka för denna kan vara svår att finna när man på nytt vill expandera och göra återrekryteringar.

Den kontinuerliga utvecklingen som leder till rationaliseringar och teknikutveckling inom industrin leder också till ökade kompetenskrav på personalen. Med modernare produktionsprocess ställs också nya och högre krav på yrkeskompetens. Även i konjunkturedgångar kan industrin uppleva brist på efterfrågad yrkeskompetens vid rekryteringar. Industrin har i princip oberoende av konjunkturläge upplevt brist på vissa yrkeskompetenser och det talas tidvis om en generell brist på kvalificerad och erfaren personal. Industribranschen är orolig för den långsiktiga kompetensförsörjningen inom industrin när det inte finns tillräckligt många ungdomar som väljer teknikinriktningar på sina gymnasieutbildningar.

Det finns många efterfrågade yrkeskategorier inom industrin. Det är fortfarande stark efterfrågan på industrielektriker, verkstadsmekaniker, fordonsmekaniker, svetsare, verktygsmakare, kvalificerade maskinoperatörer, CNC-operatörer, samt drift- och underhållstekniker. Dessa yrkeskategorier har i regel så stark efterfrågan att de kan ses som bristyrken. Bland tjänstemannayrkena är det brist på ingenjörer, projektledare, tekniker, konstruktörer, och säljare med teknisk kompetens. För att vara anställningsbar inom industrin efterfrågas ofta en kompetensprofil som präglas av multikompetens där egenskaper från mer än en traditionell yrkeskategori innefattas.

Sysselsättningsutvecklingen inom industrin i länet förväntas vara nedåtgående under 2013 och kommer sedan att stabiliseras under år 2014.

Byggnadsverksamheten i Västra Götalands län

På nationell nivå har byggkonjunkturen haft en mycket svag utveckling under en längre tid. Företagen har haft en nedgående orderingång och det gäller brett inom både bygg- och anläggningssidan. Inom branschen ser man dock en viss orderingång den närmaste tiden. Dock bedömer man att sysselsättningen kommer att minska ytterligare.

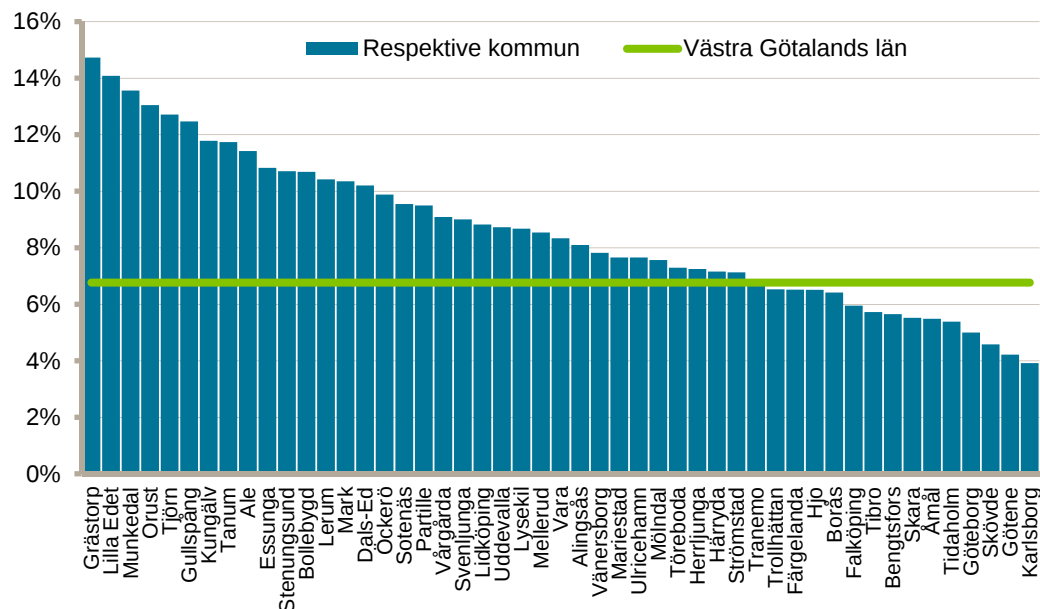
Byggbranschen i Västra Götalands län är en näringsgren med företag av skiftande storlek och inriktning. Det finns en del riktigt stora företag i länet, men i huvudsak består branschen av många småföretag och enmansföretag. Drygt 6 procent av de sysselsatta i länet arbetar inom byggbranschen.⁶

⁶ Enligt AKU var drygt 46 000 sysselsatta inom byggverksamhet första kvartalet 2013. Se tidigare not för reservation kring denna siffra.

Även när det gäller byggbranschen har länets kommuner olika stor andel förvärvsarbetsande. Dessa fångas upp i nedanstående diagram (*diagram 9*). Eftersom uppgifterna gäller arbetstillfällen inom respektive kommun, det vill säga förvärvsarbete dagbefolkning, är det sannolikt att många av personerna bakom siffrorna är egenföretagare eller anställda av småföretag.

Diagram 9: Andel arbetstillfällen inom byggverksamhet

Andelen av den förvärvsarbete dagbefolkningen i respektive kommun som är sysselsatt inom byggverksamhet

Källa: SCB: RAMS 2011, förvärvsarbete dagbefolkning

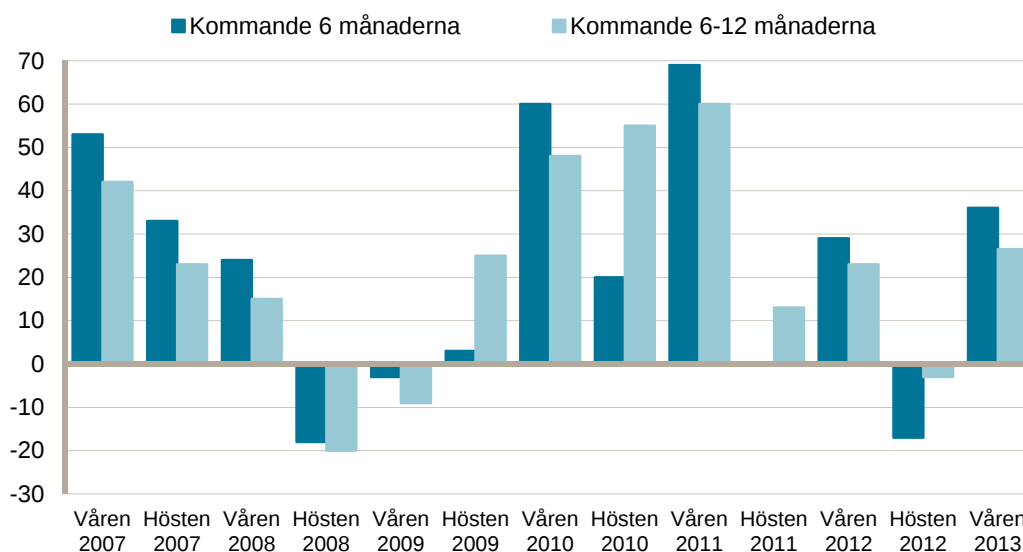
I höstens intervjuundersökning har byggföretagen höjt sina framtidsförväntningar rejält jämfört med den mycket dystra hållningen från i höstas. Diagrammet nedan (*diagram 10*) visar att en majoritet av företagen bedömer att marknadsefterfrågan kommer att öka det närmaste halvåret. Det finns dock två saker att ta hänsyn till vad gäller vårens optimistiska signaler från byggarbetsgivarna. Dels anges utvecklingen utifrån höstens mycket låga nivåer, och dels är byggbranschen särskilt säsongskänslig. En lång vinter har gjort att lågsäsongen varit utdragen, och med våren kommer också säsongen igång igen. En sen vår kan ge en förstärkt bild av efterfrågeutvecklingen. Vårens nivåer bör därför i första hand jämföras med dem från våren 2012.

Även på 6-12 månaders sikt är förväntningarna optimistiska. Byggbranschen är dock som sagt säsongskänslig och vinterhalvåret ryms inom denna bedömning.

De mindre hantverksföretagen inom byggbranschen har tack vare ROT-avdraget haft mycket att göra under en längre tid. Dessa firmor har i regel en god orderinång oberoende av konjunkturläge. Men även en del av dessa företag tycks ha känt av en minskad efterfrågan genom den negativa utveckling som ett minskat husbyggande innebär. Sämre tider och tuffare krav på finansiering gör att folk är mer restriktiva till att bygga hus och att renovera. Någon allmän mättnad vad gäller ROT-arbeten finns dock inte.

Diagram 10: Efterfrågeförväntningar inom byggsektorn

Förväntningar om efterfrågan på varor och tjänster kommande 6 respektive 6-12 månaderna. Arbetsställen inom byggnadsverksamhet.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

De större företagen i branschen kommer under en längre tid att kunna delta i många stora byggprojekt i länet. Inte minst kommer den stora infrastruktursatsningen *Västsvenska paketet* med flera stora delprojekt att pågå de närmaste femton åren. En kortare period av viss stiltje inom projektet sker dock under 2013. Några större delar i projektet är klara och andra kommer inte att påbörjas förrän längre fram. En del projektering görs dock, och vissa satsningar i paketet är tidigarelagda delvis av sysselsättningsskäl. Det är dock först längre fram som det stora antalet personer kommer att behövas.

I länet planeras för fortsatt utbyggnad av en del storskaliga bostadsprojekt, och ytterligare hotell och köpcentra kommer också att byggas. Stora ombyggnationer och renoveringar av bostäderna i miljonprogramsområdena har aviserats under en längre tid. Dels då dessa har renoveringsbehov, men också som en del i ökade krav på energieffektivt boende.

Bristyrkena är fortfarande många inom byggbranschen. Exempel på yrken som det är starkt efterfrågan på är anläggningsarbetare, byggnadsplåtslagare, kranförare, murare, takmontörer, ventilationsplåtslagare och VVS-tekniker. På tjänstemannasidan är det stor brist på i princip samtliga kategorier tekniker och ingenjörer. Strategiska nyckelpersoner som byggnadskalkylatorer och personer till arbetsledande funktioner har företagen mycket svårt att rekrytera, vilket gör att flera byggföretag får tacka nej till projekt. De stora infrastruktursatsningarna och byggprojekten som planeras både i Västsverige och i andra delar av landet finns risk att det kommer att bli hård konkurrens om arbetskraften framöver, även om det under 2013 kommer att vara en viss stiltje inom *Västsvenska projektet*, vilket bromsar upp efterfrågan under en period. En intressant utveckling inom branschen är att den tidigare bristen på betongarbetare inte längre är påtaglig. En av orsakerna till detta är att prefabricerade betongelement använts i ökad utsträckning inom byggbranschen. Traditionella betongarbetare behövs därför inte i samma utsträckning som tidigare.

Problemet med lärlingsplatser och möjligheterna för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden kvarstår. När gymnasieeleverna lämnar skolan till sommaren

kommer de att ha mycket svårt att finna lärlingsplatser. Särskilt gäller detta installationselektriker och snickare. Att det samtidigt med lärlingsproblematiken finns stora brister på vissa yrkesgrupper inom byggverksamheten, är ett tecken på att det finns ett systemfel inom området där utbildningssidan inte är i samklang med arbetsmarknaden. Om det på kort sikt är ett utbildningsproblem att det utbildas fler än branschen kan ta emot, är det på längre sikt ett branschproblem. Inom en inte alltför avlägsen framtid kommer byggbranschen att ha brist på yrkesarbetare även inom de kategorier där det finns stort överskott på lärlingar i dagsläget. Inte minst kommer generationsväxlingen att resultera i många åldersavgångar, och får de arbetslösa lärlingarna inte anställningar kommer återväxten i branschen att misslyckas.

Bedömningen är att sysselsättningen inom byggbranschen kommer att minska något under 2013, och att den sedan stabiliseras under år 2014.

Privata tjänstsektorn i Västra Götalands län

Den privata tjänstesektorn är en heterogen samling av näringsgrenar. Näringsgruppen är bred, och rymmer inom sig en rad delbranscher som handel, transport, hotell- och restaurang, information och kommunikation, finansiell verksamhet och företagstjänster, samt personliga och kulturella tjänster. På nationell nivå har Konjunkturinstitutets konfidensindikator för den privata tjänstesektorn legat under det historiska snittet under en längre tid. Under hösten var den på lägsta nivån sedan finanskrisen. Företagen anger generellt att de har för få uppdrag i förhållande till sin kapacitet. Utvecklingen har varit svag för exempelvis åkerier och rekryteringsfirmor. Bland de mer optimistiska delarna av tjänstebranschen märks exempelvis datakonsulter, restauranger och researrangörer.

Den privata tjänstesektorn påverkas även negativt av att industrikonjunkturen försvagas. Den inhemska efterfrågan och hushållens konsumtionsbenägenhet kommer därför även fortsättningsvis att vara viktig för tjänsteföretagens omsättning. Sammantaget är det inom den privata tjänstesektorn som sysselsättningen kommer att öka under de kommande åren.

Sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn har ökat de senaste åren som ett resultat av den process av långsam strukturomvandling som övergången från industrisamhälle till tjänstesamhälle medför. Ungefär 45 procent av länets sysselsatta finns i dagsläget inom de privata tjänstenäringarna.⁷

Det finns en stor spridning bland länets kommuner i hur stor andel av arbetstillfällena den privata tjänstesektorn har. I diagrammet nedan (*diagram 11*) återges den privata tjänstesektorns andel av respektive kommuns arbetstillfällen. Störst andel har den i Strömstad där handeln har en särställning. Det är gränshandeln där köpstarka norrmän kan handla billigt som påverkar näringsstrukturen och arbetsmarknaden där. Strömstad har också stora inslag av hotell och restaurangverksamhet där kombinationen gränshandel och kustturism kan ses som delar av vad som numera kallas besöksnäringar.

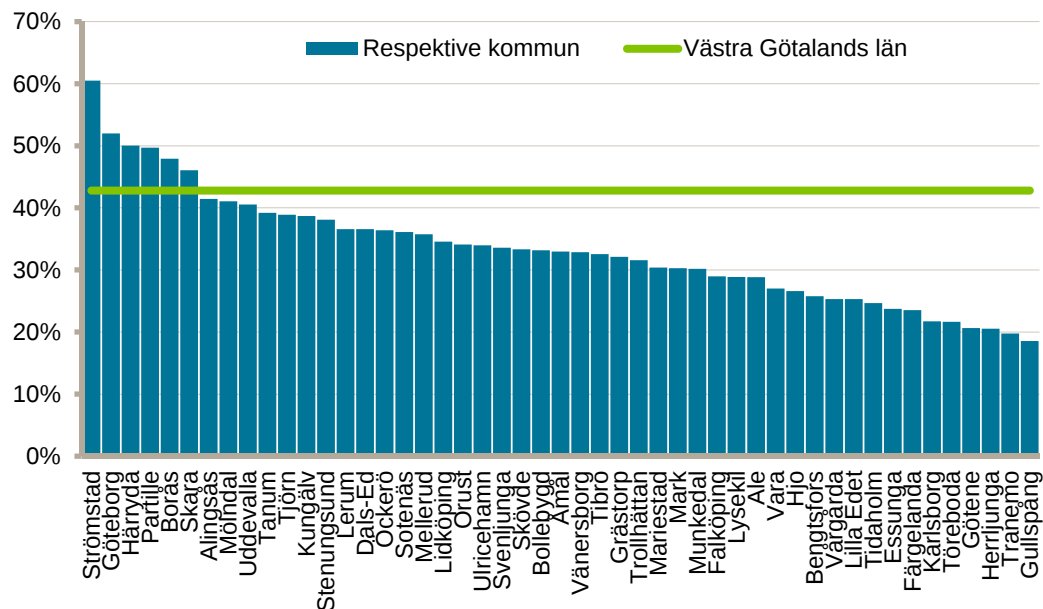
Det är i stor utsträckning handeln som tar den största delen av tjänstesektorn i länets kommuner. Förutom Strömstad har Partille, Kungälv, Borås och Alingsås stora inslag av handel bland arbetstillfällena i respektive kommun. Transportsek-

⁷ Första kvartalet 2013 var 340 000 personer sysselsatta inom privata tjänstesektorn i länet enligt AKU.

torn är stor i Härryda kommun, vilket har sin förklaring i att länets största flygplats ligger där. Näringsgrenen företagstjänster, som i princip består av företag som säljer tjänster till andra företag har stor andel i Göteborg, Borås och Stenungsund, och kanske mer förvånande i Dals-Ed som är den kommun i länet som har högst andel förvärvsarbetsande inom näringsgrenen.

Diagram 11: Andel arbetstillfällena inom privata tjänstesektorn

Andelen av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i respektive kommun som är sysselsatt inom privat tjänstesektor

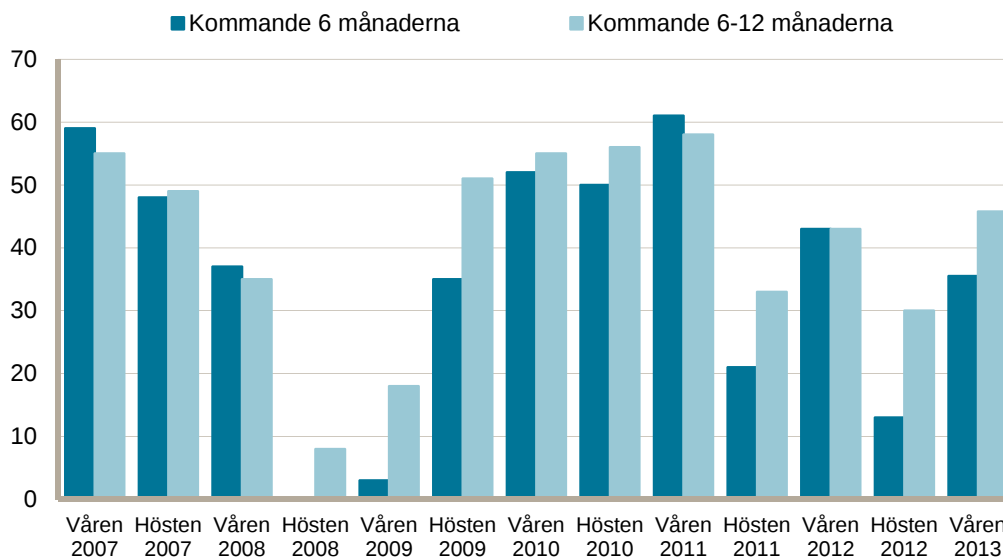
Källa: SCB: RAMS 2011, förvärvsarbetande dagbefolkning

Delar av den privata tjänstesektorns tillväxt är kopplad till industrins utveckling. Verksamheter som tidigare återfanns inom industrisektorn har numera i många fall avknoppats eller outsourcats till företag som tillhör tjänstesektorn. I större utsträckning handlar företag också tjänster av varandra, och i ökad omfattning anlitas inhyrd bemanningspersonal och konsulter som är anställda av företag med hemvist i tjänstenäringen.

I större utsträckning än de övriga näringsgrenarna bedömer arbetsgivarna inom den privata tjänstesektorn att de kommer att möta en ökad efterfrågan under prognosperioden. I diagrammet nedan (*diagram 12*) återfinns tjänstesektorns förväntningar på det kommande årets efterfrågeutveckling. En majoritet av företagen bedömer att efterfrågan kommer att öka för dem även under det närmaste halvåret. Förväntningarna är förvisso inte på samma nivå som exempelvis våren 2012, och det är förmodligen viktigt att påpeka att det kan finnas en viss överoptimism bland näringarnas entusiastiska entreprenörer.

Diagram 12: Efterfrågeförväntningar inom privata tjänstesektorn

Förväntningar om efterfrågan kommande 6 respektive 6-12 månaderna. Arbetsställen inom privata tjänster.

Källa: Arbetsförmedlingens intervjuundersökningar

Det finns fortsatta planer för nyetableringar inom handeln i länet. Köpcentra och gallerior har vuxit fram i relativt stor omfattning under en rad år och dessa växer sedan successivt. Farhågor finns förvisso om överetablering inom fack- och dagligvaruhandeln och att den traditionella centrumhandeln kan drabbas negativt. Hittills har den hårda konkurrensen inom hemelektronikbranschen lett till att ett par nationella kedjor har gått i konkurs och det finns exempelvis farhågor för att nationella sporthandlare och mindre lönsamma apotek kommer att läggas ner i glesbygden när avtalen med staten möjliggör detta från mars nästa år.

I några områden i länet är handeln extra betydelsefull. Dels i Boråstrakten där traditioner med postorderhandeln lever kvar, och även gränshandeln i Strömstad där köpstarka norrmän har lagt grunden till stora butikskomplex. Inom branschen finns egentligen inga rekryteringsproblem. Det finns gott om personer som vill arbeta inom handeln, inte minst gäller detta ungdomar där arbete i butik är ett vanligt ingångsyrt på arbetsmarknaden.

Transportsektorn är starkt konjunkturkänslig och en nedgång för industrin drabbar de delar av branschen som kör godstransporter. Den politiska inriktningen i Västra Götalandsregionen är att kollektivtrafikresandet ska öka relativt kraftigt. Inom regionen planeras för en fortsatt utbyggnad av kollektivtrafiken med nya och längre pendeltåg, tätare spårvagnstrafik och nya expressbusslinjer. Trängselskatten infördes vid årsskiftet i Göteborg med syftet dels att finansiera infrastruktur-satsningar, men också att minska bilåkandet till förmån för kollektivtrafik.

Bussbranschen har länge signalerat att det kommer att behövas många bussförare framöver eftersom det utbildas färre än vad som behövs på arbetsmarknaden. Sedan en tid anger bussbolagen dock att de ser en arbetsmarknad i balans.

Inom fjärrtransporter ökar konkurrensen successivt från utländska åkerier och chaufförer som har lägre kostnader för drivmedel och löner. För distributionsförare har lokalkännedom och kommunikativ förmåga länge varit en viktig fördel och distributionstransporterna är därför inte lika utsatt för utländsk konkurrens. Det är fortsatt efterfrågan på erfarna lastbilsförare i länet. Samtidigt finns det många arbetslösa personer som söker arbete som lastbilsförare, men som inte anses vara anställningsbara av branschen. Moderna lastbilar är dyra och tekniskt

avancerade, och det finns en rädsla från åkerierna att ta in yngre och oerfarna chaufförer. Inom åkeribranschen har en koncentrationsprocess pågått en tid där företagen blir färre och större, och med fler lastbilar i fordonsparken. Ett överskottsyre inom branschen är lagerarbetare där det finns ett betydligt större antal bland de arbetssökande i länet som vill arbeta inom lager än vad som efterfrågas av arbetsmarknaden.

Hotell- och restaurangbranschen är en av de näringsgrenar som har haft en positiv tid bakom sig. Branschen har som vanligt starka förhoppningar om att sommar- och månaderna ska vara positiva. Nya hotell har byggts eller är under uppbyggnad i Göteborg, vilket kommer att öka behovet av hotellpersonal. Sysselsättningen inom branschen är till stor del säsongsbetonad och deltidsanställningar är vanliga. Det är normalt inga problem för arbetsgivarna inom dessa branscher att hitta den personal de söker, men det råder tidvis brist på kvalificerade och erfarna kockar och under högsäsong också på servitörer.

Det finns ett fortsatt stort överskott på städare och lokalvårdare bland de arbetssökande som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Vid rekryteringar till dessa yrken har arbetsgivarna dock ofta så höga krav på kundbemötande, social kompetens, körkort, yrkeserfarenhet och certifiering att de ibland uppger att det finns brist. Det finns alltså en slags paradoxproblematik på området. Samtidigt som det finns ett överskott på personer som vill arbeta inom städyrket, är det brist på vad företagen anser vara anställningsbara kandidater. Inom lokalvård signaleras också brist på arbetsledare med några års erfarenhet.

Inom branschområdet information och kommunikation återfinns bland annat datakonsulter. Inom detta område märktes ingen avmattning under höstens konjunktursvacka utan branschen hade stor efterfrågan på sina tjänster även då. Branschen har en stark framtidsoptimism och det efterfrågas många yrkesgrupper inom sektorn. Det råder exempelvis stor brist på programmerare och mjukvaruutvecklare och det är en allmänt stor efterfrågan på kvalificerad IT-kompetens och personer med projektledarerfarenhet. Gränsen mellan denna delbransch och de som lyder under företagstjänster är flytande. Tekniska konsulter som gör uppdrag för industrin finns i gränslandet. Här finns även i nuläget en stor efterfrågan på kvalificerad personal inom flera olika yrkeskategorier. Efterfrågan är även i nuvarande konjunkturläge mycket större än tillgången och arbetsgivarna ställer hårda krav på personlighet, erfarenhet och utbildning.

Inom finansiell verksamhet och företagstjänster har sysselsättningen ökat det senaste året, och ökningen tycks fortsätta även under 2013 och 2014. Tekniska konsultföretag är ett exempel på en delbransch som växer.

Bedömningen av den samlade privata tjänstesektorn är att sysselsättningen kommer att öka under såväl 2013 som år 2014. Det är inom de privata tjänstenäringarna som den märkbara sysselsättningsökningen kommer att återfinnas på arbetsmarknaden. Även om delar av tjänstesektorn påverkas av den sämre konjunkturen kommer den som helhet att upprätthålla en hög aktivitet.

Offentliga tjänster i Västra Götalands län

Sverige har i ett internationellt perspektiv mycket goda offentliga finanser, vilket ger en stabil ekonomisk grund för den offentliga tjänstesektorn. Ekonomin för landets kommuner och landstingen är enligt *Sveriges Kommuner och Landsting* god trots konjunktur nedgången och man har sedan tidigare sett möjligheten att den offentliga sektorn kan vara med och bidra till efterfrågan och därmed stärka arbetsmarknaden.

Kommunsektorn som helhet uppnådde ett starkt ekonomiskt resultat 2012 men förväntas göra ett sämre 2013. Därefter förväntas fallande resultat beroende på minskade statsbidrag, ökade demografiska behov och omfattande behov av investeringar. Även landstingssektorn kommer att ha svaga resultat både 2013 och 2014 vilket beror på exempelvis ökad efterfrågan av vårdtjänster och omfattande investeringar.⁸ Västra Götalandsregionen gjorde ett gott ekonomiskt resultat 2012 vilket berodde på ökade skatteintäkter och återbetalningar av avtalspremieförsäkringar. Det ekonomiska resultatet hittills under 2013 är dock något sämre än budgeterat.

Den offentliga tjänstesektorn står för en stor del av sysselsättning i Västra Götalands län. Det offentliga området omfattar närmare en tredjedel av de sysselsatta i länet. Västra Götalandsregionen är länets största arbetsgivare och även länets kommuner är stora arbetsgivare. De största verksamhetsområdena inom de offentliga verksamheterna är skola, vård och omsorg. Inom den offentliga tjänstesektorn är kvinnorna i stor majoritet bland de anställda.⁹

Även om den offentligt finansierade verksamheten är stor i hela länet är den andelsmässigt olika stor bland regionens kommuner. I diagrammet nedan (*diagram 13*) återfinns länets kommuner och där redovisas den andel av arbetstillfällena i respektive kommun som är inom det offentliga området. Karlsborg, Vänersborg och Lerum har störst andel offentliga arbetsgivare. Karlsborg har en stark militär verksamhet, Vänersborg har tradition som residensstad och den offentliga förvaltningen spelar fortfarande en stor roll för kommunen. Lerum är i stor utsträckning en utpendlingskommun, varför befolkningen i stor utsträckning har arbete utanför kommunen. Arbetstillfällena i den kommunala verksamheten tar då relativt stor andel. Minst andel arbetstillfällen inom de offentliga verksamheterna har de kommuner där industrin eller de privata tjänstenäringarna har stort utrymme.

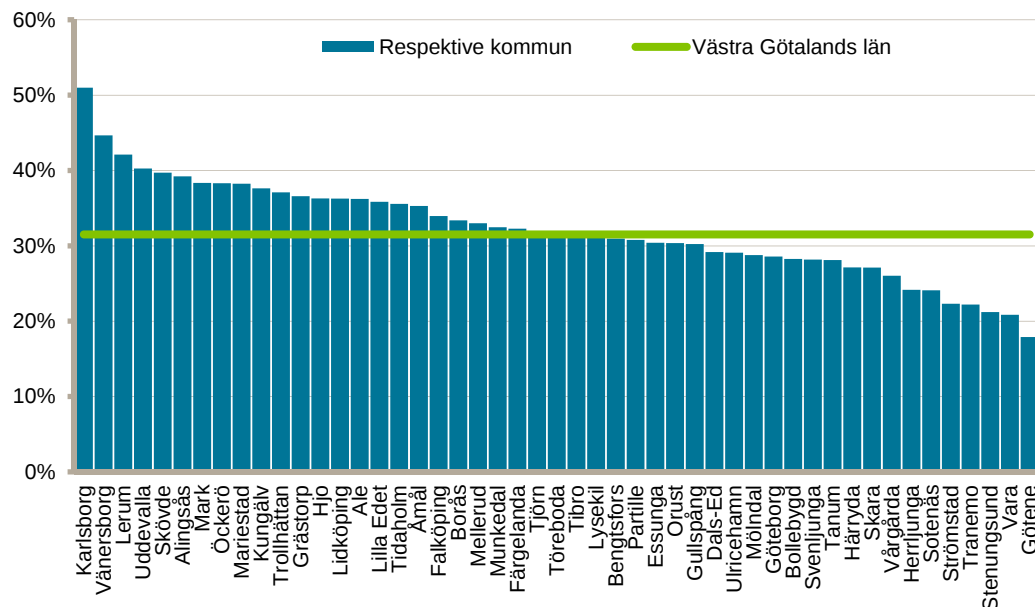
Den offentliga tjänstesektorn är omfattande och innehåller också flera av länets största yrkesgrupper. Inom det offentliga området finns många yrken med bristsituationer, men också många yrken där de naturliga rekryteringarna är många. Ett exempel på att offentliga arbetsgivare i princip alltid har rekryteringsbehov är Västra Götalandsregionens kompetensförsörjningsplan där man kalkylerar med att närmare 3 000 personer behöver rekryteras årligen de närmaste åren som ett resultat av ersättningar för pensionsavgångar och naturlig personalomsättning.

⁸ Sveriges Kommuner och Landsting: Ekonomirapporten. Om kommunernas och landstingens ekonomi. April 2013.

⁹ Enligt SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik är antalet anställda i den offentliga tjänstesektorn i Västra Götalands län 222 000 personer första kvartalet 2013. Av dessa är 65 procent kommunalt anställda, 21 procent anställda i regionen och resterande 14 procent statligt anställda.

Diagram 13: Andel arbetstillfällena inom offentliga tjänstesektorn

Andelen av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i respektive kommun som är sysselsatt inom offentlig tjänstesektor

Källa: SCB: RAMS 2011, förvärvsarbetande dagbefolkning

Sysselsättningsutvecklingen inom de offentliga verksamheterna har varit svag de senaste åren och denna utveckling kommer att fortsätta. Detta beror inte bara på strama budgetar för verksamheterna utan även på anpassningar av efterfrågan som exempelvis elevunderlag, och en ökad konkurrensutsättning från privata aktörer.

Neddragningar är planerade även fortsättningsvis både inom gymnasieskolan och inom grundskolans senare del som ett resultat av det vikande elevunderlaget. Detta gäller i princip i hela länet. Antalet barn i förskolan och grundskolans yngre åldrar ökar dock, och då särskilt i Göteborgsregionen. Fler elever i friskolor och konkurrens från närliggande kommuner om elevunderlaget gör att de offentliga arbetsgivarna har svårt att bedöma personalbehoven de kommande åren. De nya behörighetskraven för lärare kommer också att ställa högre krav vid rekryteringar framöver. De kommunala arbetsgivarna har även fortsättningsvis en del rekryteringsbehov av bland annat förskollärare, fritidspedagoger, skolsköterskor och kuratorer. Inom gymnasieskolan råder det brist på yrkeslärare och matematik- och NO-lärare.

Inom de kommunala verksamheterna uppger en del kommuner övertalighet i förhållande till budget. Det är främst inom gymnasieskolan som kommunerna har uppgett övertalighet. I normalfallen löser man dock övertalighet utan uppsägningar. Naturlig avgång eller att berörd personal får nya arbetsuppgifter är vanliga strategier för att lösa problematiken.

Länets befolkning i de äldre åldrarna ökar kontinuerligt, men ökningarna har hittills i huvudsak skett bland de yngre åldersgrupperna (65-74 år) och kommer att göra så även de närmaste åren. Än har inte någon större påverkan på ökad efterfrågan av äldreomsorg slagit igenom på bred front, utan sker först om några år. Fler äldre i befolkningen kommer också att medföra att efterfrågan på sjukvård ökar framöver.

Det är fortsatt brist på läkare och sjuksköterskor med specialistkompetens i länet. Det finns också ett stort behov av undersköterskor med speciella kompetenser. Allmänt gäller att det i regel alltid är stor efterfrågan på undersköterskor. På sikt väntas denna dessutom att öka på grund av pensionsavgångar och ett ökat vård-

behov hos befolkningen. Arbetsmarknadssituationen för undersköterskor är dock något paradoxal. Samtidigt som efterfrågan på yrkesgruppen ständigt är stort finns det många både arbetslösa och deltidsarbetslösa undersköterskor. I många fall räcker det inte med omvårdnadsutbildning för att vara gångbar på arbetsmarkanden som undersköterska. Här som i flera andra yrken ställs krav på erfarenhet och i många fall behövs också körkort eftersom många anställningar kräver att man åker bil hem till brukare och vårdtagare.

Det sker en fortsatt utbyggnad av de kommunala omsorgsverksamheterna för personer med funktionsnedsättning, exempelvis gruppboenden. Därigenom ökar också behovet av habiliteringspersonal, aktiveringspedagoger och assistenter.

Folktandvården i regionen har ibland svårt att rekrytera tandläkare och då främst till regionens ytterområden. I Göteborgsregionen är arbetsmarknaden för tandläkare mer i balans. Ambitionen inom folktandvården är att utöka antalet tandhygienister relativt kraftigt, och därigenom ökar också behovet av yrkesgruppen. En strategi som folktandvården har för att öka antalet tandhygienister är att erbjuda erfarna tandsköterskor vidareutbildning.

Kommunala tekniker och ingenjörer är fortfarande något av en generell brist och då särskilt i kommuner i länets ytterområden. Generationsväxlingen slår hårt på just dessa yrkeskategorier och det är svårt att hitta personal vid ersättningsrekryteringar. Kommunerna har små möjligheter att konkurrera med privata arbetsgivare om personerna med rätt yrkeskompetens. Många av yrkeskategorierna är dessutom svårrekryterade över hela arbetsmarknaden. Inte sällan arbetar personer kvar även efter 65 år inom dessa yrkeskategorier och kommunerna samordnar i ökad utsträckning sina tekniska förvaltningar för att kunna säkerställa driften. Bland kommunerna i ytterområdena uppges också att det är svårt att rekrytera till vissa akademikeryrken som exempelvis erfarna socialsekreterare och psykologer.

Utöver de offentliga aktörerna finns ett ökande inslag av privata tjänsteföretag inom utbildning, vård och omsorg. De privata företagen inom dessa verksamheter är över lag mer optimistiska än de offentliga utförarna om de kommande åren. Sysselsättningen bedöms dock vara i princip oförändrad under både 2013 och 2014 inom den offentliga tjänstesektorn.

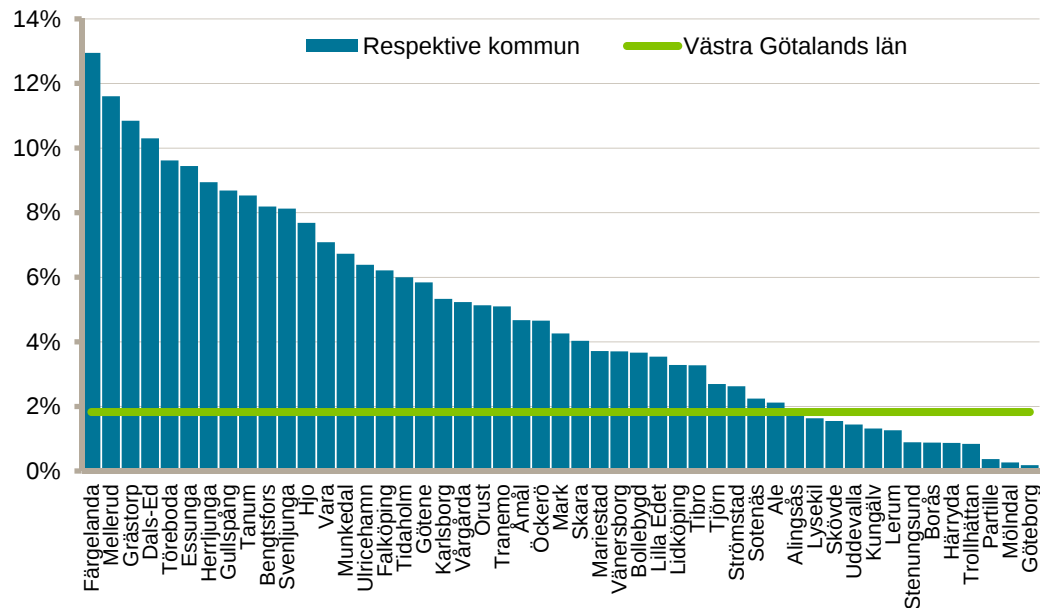
Jordbruk, skogsbruk och fiske

Jordbruk, skogsbruk och fiske är traditionella basnäringar som är viktiga för den svenska samhällsekonomin. Ur ett sysselsättningsperspektiv är dessa sektor däremot små delar av arbetsmarknaden. I Västra Götalands län finns stora jordbruksområden, stora skogsarealer och en stor del av landets fiskeflotta återfinns längs länets havskust.

Antalet sysselsatta inom jord- och skogsbruk har minskat kontinuerligt alltsedan landets industrialisering och processen fortgår som ett resultat av effektivisering och specialisering. Ungefär 1,3 procent av länets sysselsatta har sin huvudsyssla inom dessa näringar. Det finns dock en stor spridning bland länets kommuner vad gäller andelen arbetstillfällen inom näringarna. I diagrammet nedan (*diagram 14*) återfinns länets kommuner och de andelar som de agrara näringarna står för av respektive kommuns förvärvsarbetande dagbefolkning. Det är stor spridning från kommunerna där mer än var tionde arbetstillfälle är inom jordbruk och skogsbruk, till de kommuner där näringarna är i princip obefintliga.

Diagram 14: Andel arbetstillfällena inom jordbruk, skogsbruk och fiske

Andelen av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i respektive kommun som är sysselsatt inom jordbruk, skogsbruk och fiske.

Källa: SCB: RAMS 2011, förvärvsarbetande dagbefolkning över 16 år

Utvecklingen inom jordbruket fortsätter att gå mot större enheter, med större och dyrare maskiner och färre anställda per hektar. För att få större avkastning och lönsamhet krävs ökade arealer. Medelåldern inom näringen är hög och risken på sikt är att många lantbruk avvecklas. Ingångskostnaderna är höga vilket försvårar för en ny generation att ta över driften. Det finns ett stort antal företag inom näringen i länet. Inte sällan är det familjeföretag utan anställda, och kombinationen jordbruk och skogsbruk är vanlig. Många har också jordbruket och framför allt skogsdriften som bisyssla. Vid sidan av detta finns dock stora anläggningar med anställd personal, där stordriften medför en hög teknisk nivå som kräver bred kompetens hos de anställda.

Utvecklingen inom jordbruket är fylld av orosmoln. Spannmålspriserna är skakiga på grund av ökat utbud av spannmål på världsmarknaden, och spannmålsproducenterna känner därför en viss oro för framtiden. Grisbönderna är också bekymrade på grund av den hårda konkurrensen från billigt importerat griskött. Hårdare regler kring grisuppfödning har också gjort det tuffare för branschen. En långsam avveckling äger rum, vilket kommer att minska det inhemska utbudet av griskött, och medföra en viss nedgång i sysselsättning. Yrkeskåren består till stor del av personer i äldre åldrar och det är i många fall tveksamt om en yngre generation vill och har möjlighet att ta över driften.

Skogsbruket har känt av en kraftig försvagning på grund av den minskade internationella efterfrågan. Priserna på skogsråvara har fallit och den starka svenska kronan har haft en negativ effekt på exporten.

Närmare hälften av landets yrkesfiskare finns i länet. Antalet fiskare har minskat kontinuerligt och en stor del av yrkesfiskarna är över 50 år. Stora ingångskostnader när det gäller båtar och redskap gör att en ny generation kommer att ha svårt att ta sig in i branschen. Det moderna fisket är väldigt inrutat av ett snårigt internationellt regelverk och det är mer fångstkvoter än fångstlycka och efterfrågan som avgör branschens utveckling.

De intervjuade arbetsgivarna inom jord- och skogsbruksnäringarna i länet har sänkt sina förväntningar på det närmaste årets marknadsefterfrågan jämfört med i

våras. För att undvika säsongseffekt bör dock jämförelsen göras med föregående höstprognos. Jämfört med hösten 2011 har länets arbetsgivare sänkt sina framtidsförväntningar rejält. Det finns en spridning bland arbetsgivarna vad gäller kapacitetsutnyttjande. Hos en relativt stor andel är den lediga kapaciteten liten och det är svårt att öka produktionen med befintlig personal. Att utöka verksamheten kräver i regel dock stora investeringar i anläggningar och maskinpark, vilket hämmar utvecklingsmöjligheterna.

Trots att branschen är relativt liten finns det en efterfrågan på kvalificerad arbetskraft som skogsmaskinförare, skördarförare, jordbruksmaskinförare och djurskötare. Lediga platser kan vara svåra att tillsätta. Personal som efterfrågas ska vara väldigt självgående och ha bred kompetens. Det är viktigt att både kunna köra och reparera maskiner, och teknologin är så utvecklad att den tekniska kunskapen också måste vara hög.

Någon märkbar förändring av sysselsättningen bedöms inte att ske vare sig under 2013 eller 2014, utan nivån kommer att vara i stort sett oförändrad eller svagt nedåtgående.

Utbudet av arbetskraft i Västra Götalands län

Arbetskraften

Arbetskraften definieras som den del av befolkningen i arbetsaktiv ålder som står till arbetsmarknadens förfogande, antingen som sysselsatt eller som aktivt arbetsökande.¹⁰ Antalet personer i arbetskraften i Västra Götalands län har ökat relativt kraftigt under en rad år. Exempelvis ökade den med 6,1 procent eller med 45 000 personer mellan åren 1998 och 2010. Även under de kommande åren förväntas arbetskraften växa i länet som helhet, men det finns skillnader inom regionen där det finns områden som visar tillväxt, men också områden som är på tillbakagång.

Länets växande befolkning har bidragit till en positiv utveckling av antalet personer i arbetskraften, och i dagsläget uppgår länets arbetskraft i åldrarna 16-64 år till drygt 820 000 personer. Gruppen som står utanför arbetskraften består exempelvis av studerande (som inte söker arbete), personer med sjuk- och aktivitetsersättning, hemarbetande, pensionärer och så kallade latent arbetslösa, vilka kan tillträda ett arbete men som inte är aktivt arbetssökande. Gruppen som står utanför arbetskraften i länet uppgår till knappt 190 000 personer.¹¹ Antalet personer som står utanför arbetskraften varierar med konjunkturläge. I tider när det är svårt att få jobb ökar gruppen då fler börjar studera eller låter bli att söka arbete. När antalet lediga arbeten ökar stiger också antalet personer i arbetskraften.

Befolkningstillväxt, lägre ohälsa och en mindre ökning av personer i studier betyder sammantaget att arbetskraftsutbudet väntas att öka. Lägre ohälsa och befolkningstillväxten bidrar med ungefär lika stora delar. Under 2010 och 2011 bedöms arbetskraften ha ökat med cirka 10 000 personer per år i genomsnitt, vilket är en ovanligt stor ökning. Bedömningen är att en något svagare utveckling kan väntas för åren 2013 och 2014. För år 2012 uppvisar SCB:s AKU-undersökningar en arbetskraftsökning på ca 8 000 personer i länet i åldersgruppen 16-64 år som årsgenomsnitt. Till stor del beror antagandet om en svagare arbetskraftsutveckling på att konjunkturläget har en stark påverkan på arbetskraftsdeltagandet, men även på demografiska faktorer som innebär att fler personer lämnar arbetskraften av åldersskäl än vad som fylls på av unga personer som tillträder arbetskraften.

Arbetskraftsdeltagande

Arbetskraftsdeltagandet visar stora variationer i olika grupper. Högst är arbetskraftsdeltagandet i åldersgruppen 35-44 år, där ca 90 procent av befolkningen ingår i arbetskraften, en siffra som sedan minskar med stigande ålder. En viktig förklaring till detta är att antalet personer med sjukersättning ökar med stigande ålder. Arbetskraftsdeltagandet är också betydligt lägre bland de yngre åldrarna, främst till följd av det högre studiedeltagandet i denna grupp. I åldrarna 20-30 år ingår knappt 6 av 10 i arbetskraften.

Kvinnor har ett lägre arbetskraftsdeltagande än män, som följd av att kvinnor har ett högre studiedeltagande och i större utsträckning tar ut föräldraledighet, men

¹⁰ Definition av arbetskraften och vad som är arbetsaktiv ålder varierar. I de officiella arbetskraftsundersökningarna från SCB är arbetskraften summan av de sysselsatta och de arbetslösa i åldern 15-74 år. I denna prognosrapport är det då inget annat anges åldersspannet 16-64 år som är aktuellt, vilket också är det traditionella åldersgruppen.

¹¹ Siffrorna kommer från SCB:s arbetskraftsundersökningar där arbetskraften i länet uppgår till 827 000 personer i åldersgruppen första kvartalet 2013, och antalet utanför arbetskraften uppgår till 189 000.

också på grund av att fler kvinnor än män uppbär sjukersättning. Utrikes födda har ett lägre arbetskraftsdeltagande än inrikes födda, och här finns också en stor skillnad mellan kvinnor och män. Utrikesfödda män har ett arbetskraftsdeltagande som är i nivå med inrikes födda kvinnor medan utlandsfödda kvinnor har ett betydligt lägre.

Nedgången i konjunkturen i samband med finanskrisen innebar en minskning av arbetskraftsutbudet i länet. Delvis är detta en följd av ett ökat studiedeltagande och då särskilt bland de yngre. Utbildningseffekten har i viss mån motverkats av länets växande befolkning och ett minskat antal personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Under konjunkturuppgången 2010/2011 ökade antalet personer i arbetskraften i länet, som en följd av återhämtningen på arbetsmarknaden. En effekt av en konjunkturedgång är att många personer lämnar arbetskraften under en lågkonjunktur genom att de inte aktivt söker arbete. Dessa personer återvänder till stor del till arbetskraften när konjunkturen vänder och blir därmed tillgängliga för arbetsmarknaden. När sysselsättningen ökar följer arbetskraftsutbudet med och vice versa. Arbetskraftsdeltagandet (i åldrarna 16-64 år) är nu drygt 80 procent i Västra Götalands län, och denna nivå gäller också för riket. För kvinnor är arbetskraftsdeltagandet drygt 5 procentenheter lägre än för män.

Befolkningen i Västra Götalands län

Vid årsskiftet 2012/2013 hade Västra Götalands län en folkmängd på drygt 1,6 miljoner personer, vilket är ganska exakt en sjättedel av landets befolkning. Länet har under en längre tid haft en positiv befolkningstillväxt och de senaste fem åren har befolkningen ökat med ungefär 10 000 personer per år, vilket motsvarar en årlig befolkningsökning på knappt 0,7 procent. En ovanligt stor invandring har inneburit ett tillskott på drygt 5 000 personer per år i arbetsaktiva åldrar (16-64 år) i Västra Götalands län.

Befolkningen i arbetsaktiv ålder är basen för arbetskraften, och de senaste åren har befolkningen i åldersgruppen 16-64 år vuxit betydligt mindre än tidigare år under 2000-talet. 2010 växte åldersgruppen med knappt 3 000 personer och 2011 med bara drygt 1 600 personer, vilket kan jämföras med årsgenomsnittet på drygt 7 700 personer åren 2000-2009. För år 2012 blev det till och med en minskning av befolkningen i åldersgruppen 16-64 år. I åldersgruppen minskade befolkningen med 600 personer. Den demografiska strukturen gör dock att arbetskraftens storlek inte lär drabbas av detta på kort sikt eftersom det främst är i åldersgrupperna 16-19 samt 60-64 som befolkningen har minskat (i åldern 20-64 år ökade befolkningen i länet med 3 500 personer) och dessa båda åldersgrupper har ett relativt lågt arbetskraftsdeltagande. Befolkningsökningen det första kvartalet 2013 ligger på 2 800 personer, vilket är i nivå med de tidigare fem åren och uppräknat till helårstal motsvarar det en befolkningsökning på drygt 10 000 personer.

Utbildning

Antalet studerande påverkas av konjunkturläget. Dels på grund av att personer i högre utsträckning väljer att studera när arbetsmarknadsläget är sämre, men också att det vanligtvis görs extra utbildningssatsningar i konjunkturedgångar.

Att arbetskraftsdeltagandet sjunker till följd av ökat studiedeltagande är i sig inte alarmerande, snarare tvärtom. För både individen och samhället är utbildning en kompetenshöjning och en investering som ger utdelning på arbetsmarknaden. Vid konjunkturuppgångar minskar studiedeltagandet och personer som har lämnat arbetsmarknaden för studier i konjunkturedgången har i regel ingen längre startsträcka innan de är i arbete när konjunkturen vänder uppåt igen.

Ohälsa

Det är inte bara fler personer i utbildning som bidrar till en minskning av arbetskraften. Personer som har sjukersättning på heltid ingår heller inte i arbetskraften. Höga ohälsotal påverkar antalet personer i arbetskraften. Ohälsotalet är Försäkringskassans mått på frånvarodagar som ersätts från sjukförsäkringen (sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt sjuk- och aktivitetsersättning) under en 12-månadersperiod. Det aktuella ohälsotalet (april 2013) är 29,0 för Västra Götalands län och 26,9 för riket. Skillnaderna i ohälsotal mellan län och rike är dock inte lika stora som skillnaderna mellan män och kvinnor. I Västra Götaland är det aktuella ohälsotalet 34,5 för kvinnor mot männens 23,6. På riksnivå är motsvarande siffror 31,9 för kvinnor respektive 22,0 för männen.

Genom förändringar i sjukförsäkringssystemet har antalet personer med sjuk- och aktivitetsersättning minskat under de senaste åren. Detta har medfört ett tillskott till arbetskraften och en höjning av arbetskraftsutbudet. Här ryms också ett demografiskt inslag då gruppen 60-64 år minskar i befolkningen och det är i den gruppen där andelen med sjukersättning är som högst.

Pendling över länsgränser och över riksgränser

En viss arbetspendling sker dagligen över länsgränserna varför den potentiella arbetskraften i ett län inte bara innefattar länets befolkning. Arbetskraftsutbudet på den lokala arbetsmarknaden omfattar således en befolkning som inte nödvändigtvis bor på samma sida länsgränsen. Inpendlarna till Västra Götaland är drygt 8 000 fler än utpendlarna.¹² Det största inflödet kommer från norra Halland (främst Kungsbacka och Varberg), och det är då arbetsmarknaden i Göteborgsregionen (i huvudsak Mölndal och Göteborg, men även Marks kommun) som drar till sig pendlare över länsgränsen. Den största utpendlingen från länet går till Stockholm där drygt 30 procent av de inrikes pendlare har sin arbetsplats. En stor utpendling sker också till Norge och då i huvudsak från gränsområdena i Fyrbodalen där gränsregionen fungerar som en regional arbetsmarknad.

Det framtida arbetskraftsbehovet

Västra Götalands län täcker ett stort geografiskt område med många kommuner. Till karaktären är länet mångskiftande med en storstad, några större städer och områden av glesbygdskaraktär. Det är kommunerna kring Göteborg som växer snabbast. Av länets befolkningsökning de senaste 10 åren har ökningen nästan helt tillfallit Göteborg med kranskommuner. Regionala centra som Borås, Skövde, Lidköping och Uddevalla-Trollhättan-Vänersborg har också en positiv befolkningsutveckling. Flera kommuner, främst i de norra och nordöstra delarna av i länet, präglas däremot av ett vikande befolkningsunderlag till följd av utflyttning och demografiska faktorer som förstärker problematiken. Låga födelsetal och förhållandevis få kvinnor i barnafödande åldrar är en glesbygdsproblematik som präglar delar av länet. Trenden pekar mot ett fortsatt minskat befolkningsunderlag i vissa delar av länet och även mot ett minskat arbetskraftsutbud.

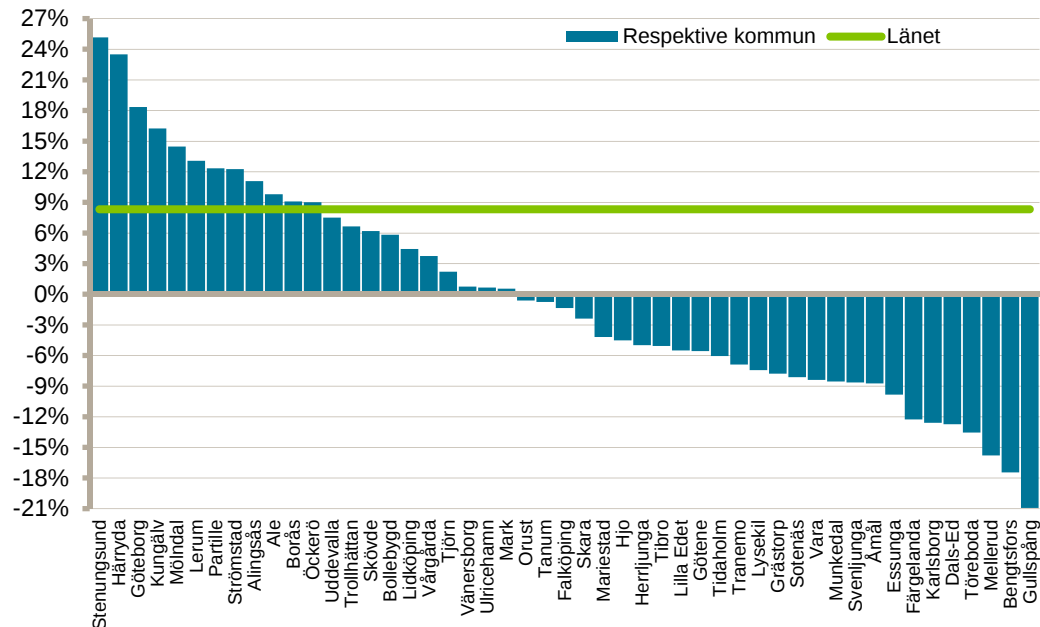
I nedanstående diagram (*diagram 15*) återges befolkningsförändringen för länets kommuner mellan åren 1994 och 2012. Det är stor spridning och det är en påtaglig skillnad mellan de expansiva kommunerna som har vuxit och kommunerna på

¹² Inpendlarna till Västra Götalands län var drygt 40 000 personer enligt SCB:s senaste registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS 2010) medan utpendlarna var drygt 32 000.

tillbakagång som har upplevt motsvarande befolkningsminskning. Sambandet mellan arbetsmarknad och befolkningsutveckling är märkbar. De expansiva kommunerna är också de som har låga arbetslöshetssiffror medan motsatsen gäller för kommuner där befolkningen har minskat. Effekten av arbetslöshet och befolkningsförändring är sannolikt ett samband som förstärker varandra. Få arbetstillfällen i en kommun leder till ökad utflyttning, vilket i sin tur försvagar arbetsmarknaden ytterligare.

Diagram 15: Befolkningsförändring i Västra Götalands läns kommuner 1994-2012

Procentuell förändring mellan år 1994 och 2012 per kommun och för länet

Källa: SCB

Befolkningen i landet beräknas växa relativt snabbt framöver. Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos väntas befolkningen i riket öka med ungefär 900 000 personer fram till år 2025.¹³ Även Västra Götalands län förväntas öka sin folkmängd kraftigt under samma period och då med ungefär 100 000 personer. Befolkningsförändringen kommer dock sannolikt att vara ojämt fördelad mellan länets kommuner. Störst befolkningsökning kommer att ske i de kommuner som redan tidigare har haft den största folkökningen. Flera av kommunerna i länet som har sett sin befolkning minska de senaste åren kommer enligt prognosen att minska ytterligare fram till år 2025.

Det är dock viktigt att påpeka att denna typ av framskrivning av befolkning är en smula "mekanisk" och att många faktorer som påverkar befolkningsförändringar på 10-15 års sikt inte går att förutsäga. Utifrån utvecklingstendenserna i befolkningsprognosen kan dock slutsatsen dras att många av länets kommuner knappast behöver bekymra sig om arbetskraftstillgången i den närmaste framtiden (men bostäder kommer att behöva byggas i de kommuner som växer mest). Ett mindre antal kommuner bör däremot aktivt försöka bryta trenden mot en minskande

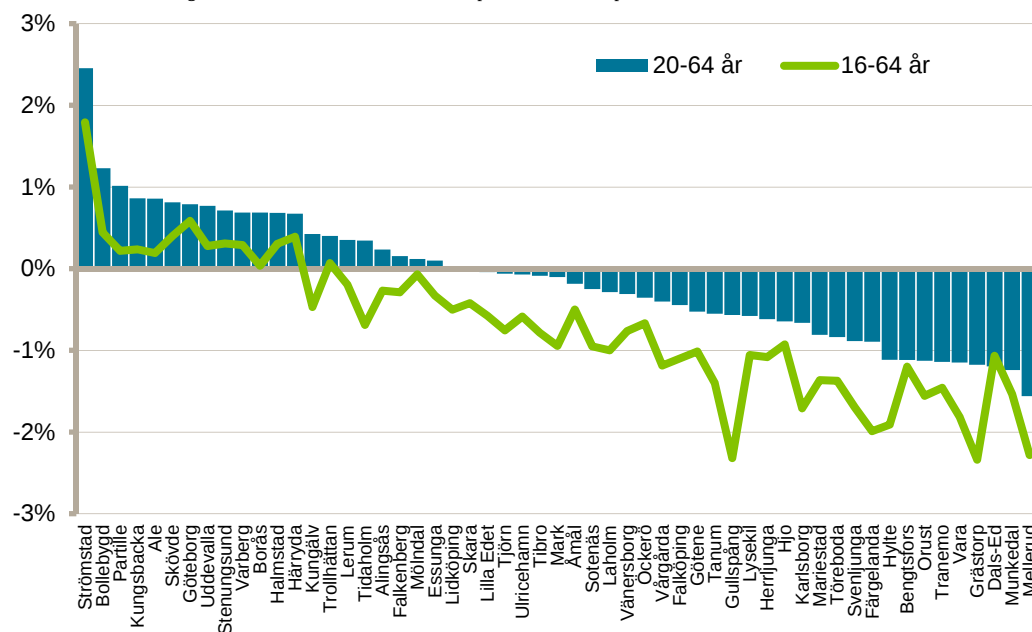
¹³ SCB:s senaste befolkningsprognos återfinns på SCB:s webbplats: <http://www.scb.se/BE0401>

befolkning som lär försämra möjligheterna till både arbetskraftsförsörjning och kommunala skatteintäkter.¹⁴

Även i det korta perspektivet finns stora skillnader mellan länets kommuner i hur befolkningsförändringar slår mot antalet personer i arbetsaktiv ålder. I nedanstående diagram (*diagram 16*) återfinns länets kommuner med uppgift om befolkningsförändringen på ett års sikt (från 31 december 2011 till samma datum 2012). Det lär finnas flera orsaker till att kommuners befolkning förändras, men en av de viktigare är förutsättningarna på den lokala arbetsmarknaden. En väl fungerande lokal arbetsmarknad ökar en kommuns attraktionsförmåga och vice versa.

Diagram 16: Befolkningsförändring för Västra Götalands läns kommuner 2011-2012

Procentuell förändring år 2011-2012 i åldrarna 20-64 respektive 16-64 år per kommun

Källa: SCB

Den pågående generationsväxlingen på arbetsmarknaden kommer att påverka länets delar och kommuner på olika sätt. Sett till balanstal i form av hur många ungdomar som tillträder arbetskraften i förhållande till hur många som kommer att lämna den har exempelvis Göteborg, Mölnådal och Borås ingen större anledning att känna oro, medan det ser betydligt mörkare ut för kommuner som Gullspång, Orust, Lysekil, Tjörn och Åmål.¹⁵

Försörjningsbördan är ytterligare ett mått som ger en indikation på kommuners framtidspotential. Denna mäter hur många ytterligare personer de i arbetsaktiv ålder har att försörja. Det vill säga kvoten mellan antalet personer i arbetsför ålder i förhållande till folkmängden. De kommuner i länet som förväntas ha den högsta försörjningsbördan är Gullspång, Bengtsfors, Mellerud och Lysekil. I nedanstå-

¹⁴ Västra Götalandsregionen har analyserat SCB:s befolknings prognos nedbrutet på länet och regionens kommuner. I rapporten "Befolkningsprognos Västra Götaland 2011-2025" (*Fakta & Analys 2012:4*) beskrivs den demografiska utvecklingen utifrån exempelvis de olika regionernas befolkningsutveckling, befolknings-sammansättning och försörjningsbörda.

¹⁵ Frågan om generationsväxlingen på arbetsmarknaden berörs i Arbetsförmedlingens rapport "Generationsväxlingen på arbetsmarknaden. I riket och i ett regionalt perspektiv." från hösten 2010.

ende tabell (*tabell 7*) återfinns länets kommuner och befolkningsandelar i tre åldergrupper. Gruppen 0-19 år innehåller personer som i huvudsak ännu inte har inträtt på arbetsmarknaden, gruppen 20-64 år är de som är arbetsaktiva, och gruppen över 65 år är de som har eller är på väg att lämna arbetsmarknaden. En kommun som har en stor andel av sin befolkning över 65 år har på både i det korta och i det längre perspektivet en svårare situation än kommuner med en lägre andel i åldergruppen, vilket exempelvis ger sig uttryck i färre förvärvsarbetande och högre behov av offentlig service.

En stor potential att öka arbetskraftsutbudet ligger i att öka arbetskraftsdeltagandet för vissa grupper. Exempelvis i gruppen utrikesfödda som har ett lågt arbetskraftsdeltagande. Många av dem som studerar har långa studietider. Att förkorta studietiderna skulle också ge ett tillskott till arbetskraften. Tillskottet av personer från utlandet ökar arbetskraftsutbudet och de senaste åren har en märkbar ökning av ren arbetskraftsinvandring skett.

Tabell 7: Befolkningen i Västra Götalands läns kommuner, samt länet och riket

Andel per åldersgrupp, samt totalt antal per kommun, län och riket per 31 december 2012

Kommun	0-19 år	20-64 år	65+ år	Totalt antal
Ale	25,9%	56,6%	17,5%	27 842
Alingsås	23,8%	55,7%	20,6%	38 355
Bengtsfors	18,8%	53,6%	27,7%	9 588
Bollebygd	25,2%	56,1%	18,8%	8 507
Borås	22,8%	58,2%	18,9%	104 867
Dals-Ed	20,4%	55,0%	24,6%	4 665
Essunga	22,0%	55,1%	22,8%	5 502
Falköping	23,1%	55,1%	21,8%	31 689
Färgelanda	22,4%	54,2%	23,4%	6 549
Grästorp	22,5%	55,2%	22,3%	5 639
Gullspång	18,4%	53,8%	27,8%	5 221
Göteborg	21,2%	63,7%	15,1%	526 089
Götene	23,3%	55,0%	21,7%	13 092
Herrljunga	22,6%	55,6%	21,8%	9 282
Hjo	22,0%	54,1%	23,9%	8 832
Härryda	29,0%	55,9%	15,1%	35 223
Karlsborg	18,8%	53,6%	27,5%	6 699
Kungälv	24,4%	56,1%	19,6%	41 753
Lerum	28,2%	54,5%	17,3%	39 070
Lidköping	22,5%	56,3%	21,3%	38 254
Lilla Edet	22,8%	57,9%	19,3%	12 580
Lysekil	20,0%	53,7%	26,3%	14 396
Mariestad	21,0%	54,2%	24,8%	23 739
Mark	23,9%	54,9%	21,2%	33 763
Mellerud	19,8%	52,9%	27,3%	8 946
Munkedal	22,3%	54,0%	23,7%	10 173
Mölnadal	25,3%	58,9%	15,8%	61 659
Orust	20,4%	54,1%	25,5%	15 083
Partille	26,7%	57,0%	16,3%	35 837
Skara	22,6%	56,4%	21,0%	18 281
Skövde	21,9%	59,6%	18,5%	52 212
Sotenäs	18,1%	53,4%	28,5%	9 004
Stenungsund	25,8%	56,2%	18,0%	24 868
Strömstad	21,3%	57,0%	21,7%	12 295
Svenljunga	22,4%	54,6%	23,0%	10 239
Tanum	19,9%	54,4%	25,7%	12 270
Tibro	22,6%	53,9%	23,5%	10 673
Tidaholm	21,8%	55,7%	22,5%	12 556
Tjörn	21,1%	55,4%	23,5%	14 974
Tranemo	23,2%	54,0%	22,8%	11 573
Trollhättan	23,9%	57,9%	18,2%	55 749
Töreboda	21,1%	55,2%	23,7%	9 009
Uddevalla	22,9%	56,5%	20,6%	52 530
Ulricehamn	23,0%	54,7%	22,4%	23 015
Vara	21,9%	55,3%	22,8%	15 557
Värgårda	25,0%	56,3%	18,8%	11 030
Vänersborg	23,3%	54,9%	21,8%	36 968
Åmål	20,8%	53,5%	25,8%	12 211
Öckerö	24,9%	53,7%	21,4%	12 539
Västra Götalands län	22,7%	58,6%	18,6%	1 600 447
Riket	25,9%	56,6%	17,5%	9 555 893

Källa: SCB

Arbetslösheten i Västra Götalands län

I detta kapitel kommer arbetslöshetens utveckling i Västra Götalands län att belysas. Den huvudsakliga källan till uppgifterna är Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik, och med arbetslösa menas i det här sammanhanget *totalt antal inskrivna arbetslösa* vilket är summan av öppet arbetslösa och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd.¹⁶ I kapitlet redogörs för utvecklingen av arbetslösheten de senaste åren med tyngdpunkt på hur den förändrats under hösten 2012 och våren 2013, samt givetvis med en framåtblickande prognos över arbetslöshetsutvecklingen fram till utgången av 2014.

Arbetslöshetens utveckling i länet

Det finns ett tydligt mönster för arbetslöshetsutvecklingen där den följer en årscykel som innebär en stor ökning av arbetslösheten i juni och en mindre ökning kring jul och nyår. Under vår och höst sjunker arbetslösheten igen. Förutom dessa variationer under året i arbetslöshetsnivåer har också stora svängningar skett över åren som till stor del beror på konjunkturförändringarna i samband med de tvära kasten i världsekonomin. Åren 2007-2008 sjönk arbetslösheten snabbt i länet för att därefter stiga kraftigt i samband med den internationella finanskrisen. Fram till början av år 2010 steg sedan arbetslösheten kontinuerligt till den högsta nivån på totalt drygt 77 000 inskrivna arbetslösa. Därefter minskade arbetslösheten i länet successivt.

I maj 2011 var arbetslöshetssiffran sedan nere på under 60 000 personer i länet. Runt årsskiftet 2011/2012 ökade arbetslösheten märkbart, inte minst orsakat av ökad arbetslöshet i Trollhättan området i samband med SAAB:s konkurs. Under hösten 2012 ökade arbetslösheten på nytt som ett resultat av den konjunkturella svackan. Den tydliga skillnaden i arbetslöshetsutveckling mellan könen var då påtaglig. Medan kvinnornas arbetslöshetsnivå var i princip oförändrad ökade antalet arbetslösa män påtagligt. Detta som ett resultat av att arbetsmarknaden är könsuppdelad och att konjunktürkänsliga sektorer som exportinriktad industri och byggbranschen var de områden som påverkades mest och där arbetar som bekant mest män. Kvinnodominerade sektorer som offentlig sektor och delar av den privata tjänstesektorn berördes dock knappt alls av konjunktursvackan.

Även om konjunkturläget har en stark påverkan på arbetslöshetsnivåerna, spelar även andra faktorer in. Arbetsmarknadspolitikens inriktning och andra politiska förändringar i regelverk påverkar antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Vid jämförelser över tid är siffror därför inte alltid jämförbara, utan hänsyn måste tas till dessa faktorer. Det minskade antalet arbetslösa under år 2007 beror delvis på det goda konjunkturläget, men har också sin orsak i regeringsskiftet 2006 och de successiva regelförändringar som genomfördes därefter.

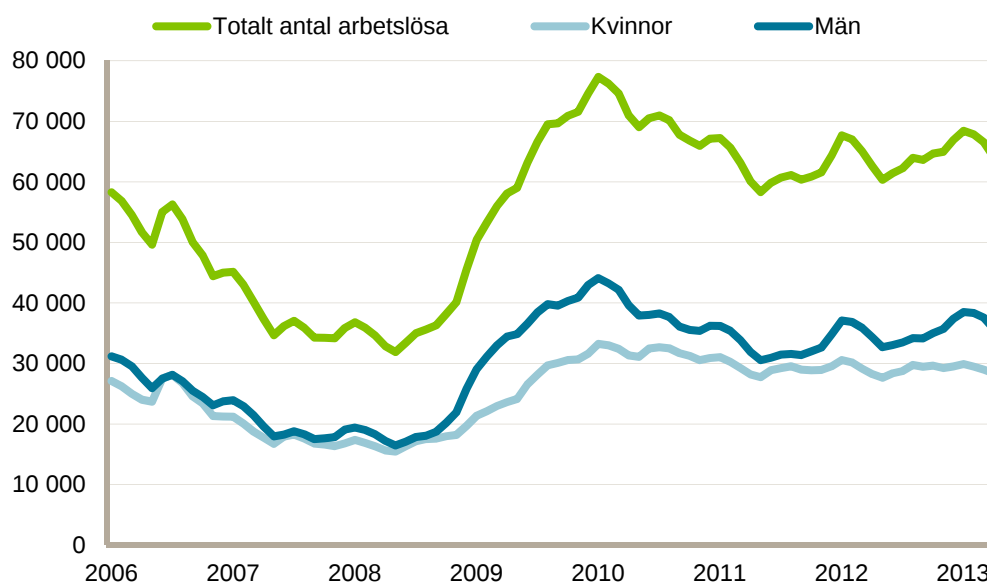
Exempel på förändringar är avskaffandet av studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen, avskaffandet av möjligheterna till arbetslöshetsersättning under studieferier och minskade volymer i traditionella arbetsmarknadspolitiska pro-

¹⁶ Arbetslösheten i avsnittet behandlar enbart dem som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. I den officiella arbetslöshetsstatistiken från SCB:s arbetskraftsundersökningar används en annan arbetslöshetsdefinition och då inräknas exempelvis den stora gruppen studerande som söker arbete, vilka sällan är inskrivna som arbetssökande på Arbetsförmedlingen.

gram som arbetsmarknadsutbildning och arbetspraktik. Uppgången i arbetslöshet i samband med finanskrisen från hösten 2008 förstärks exempelvis av att programmet jobbgaranti för ungdomar hade införts. Nedgången i arbetslöshet från slutet av 2006 förstärktes av minskade incitament att anmäla sig på Arbetsförmedlingen och omvänt blev det en ökad drivkraft för många att anmäla sig efter att nya program och ersättningsmöjligheter i samband med arbetslöshet infördes och då särskilt för ungdomar. Den demografiska effekten med stora årskullar som lämnade gymnasieskolan under lågkonjunkturen förstärker också ökningarna i arbetslöshetsnivåerna 2008 och 2009.

Diagram 17: Arbetslösheten i Västra Götalands län

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) i åldern 16-64 i Västra Götalands län 2006 – april 2012.

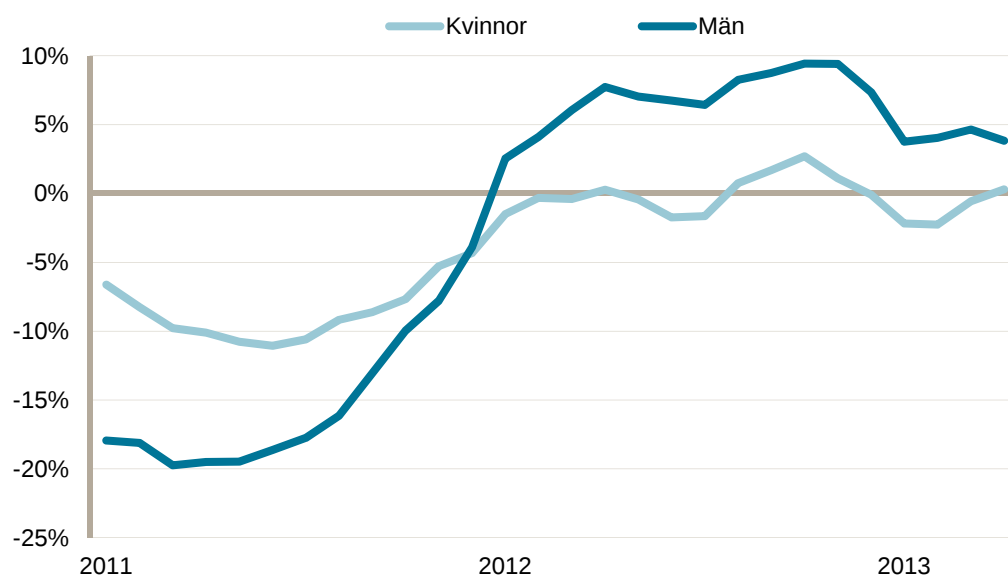
Källa: Arbetsförmedlingen

Från januari 2010 minskade arbetslösheten successivt i länet, och i snabbare takt än i riket. Medan ökningen i arbetslöshet i samband med finanskrisen drabbade männen hårdare än kvinnorna, var det också männens arbetslöshet som minskade snabbare än kvinnornas i återhämtningsfasen. Traditionella mansdominerade branscher var hårdast drabbade av nedgången, och det var sedan dessa branscher som återhämtade sig i uppgången. Under 2012 ökade som nämnts skillnaderna i arbetslöshet återigen kraftigt mellan könen. Under våren 2013 har antalet arbetslösa minskat relativt snabbt igen och det är då i huvudsak män som åter har gått i arbete vilket återspeglas i en snabbare nedgång i arbetslöshet än för kvinnor.

Ett annat sätt att belysa arbetslöshetsutvecklingen är att jämföra förändringen på ett års sikt. Då försvinner säsongeffekter och ett mer konjunktorellt mönster kan utläsas. I diagrammet nedan (*diagram 18*) redovisas arbetslöshetsförändringen per månad jämfört med motsvarande månad ett år bakåt i tiden. Av diagrammet framgår att arbetslösheten minskade under hela 2011. Under 2012 var männens arbetslöshets nivå märkbart högre än året innan. För kvinnorna var det först under hösten som en ökning av arbetslösheten kunde märkas. Detta var dock bara kortvarigt. Kvinnornas arbetslöshetsnivå är, dock med vissa variationer mellan månaderna, på en relativt jämn nivå på ett års sikt. Männens arbetslöshetsnivå har under början av år 2013 närmast sig föregående års nivåer.

Diagram 18: Arbetslösheten i Västra Götalands län

Förändring i totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) i åldern 16-64 i Västra Götalands län november 2010 – april 2013. Procentuell förändring jämfört med motsvarande månad året innan.

Källa: Arbetsförmedlingen

Ungdomsarbetslösheten i Västra Götalands län

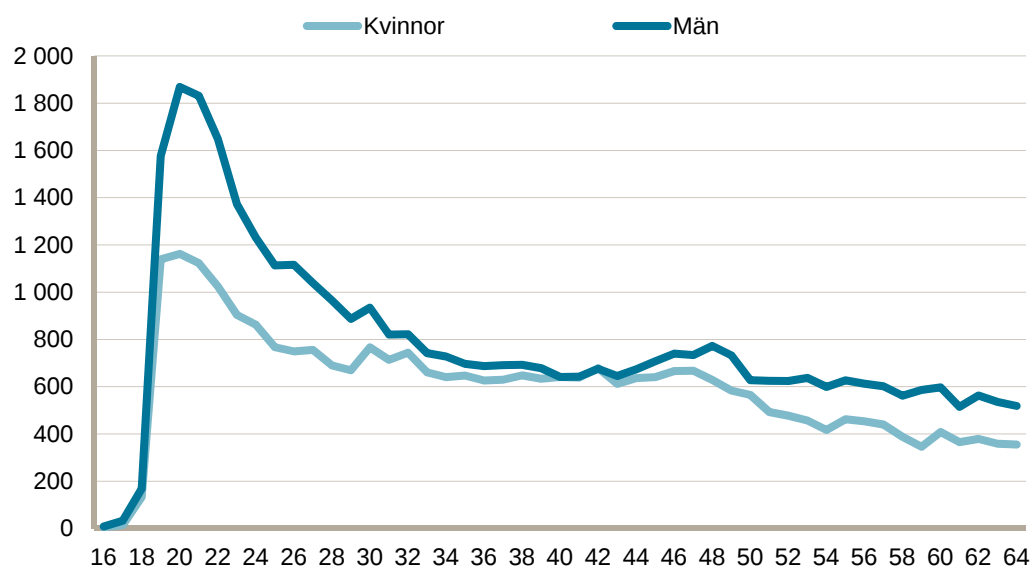
Ungdomarna (18-24 år) utgör en stor andel av de inskrivna arbetslösa och förändringar i ungdomars arbetslöshetsnivåer påverkar därför hela gruppen arbetslösa. Ungdomars arbetslöshet påverkas i likhet med andra åldersgrupper av konjunkturens inverkan på arbetsmarknaden, och de yngre märker i regel snabbare av svängningarna i konjunkturen. I en konjunkturedgång är det personer med svagare anknytning till arbetsmarknaden som drabbas först och då har i regel ungdomar kortare anställningstider, i högre grad visstidsanställningar eller andra former av mindre fasta anställningar. Ungdomar går i större utsträckning mellan arbetslöshet, anställningar och utbildning än de äldre, vilket också påverkar arbetslöshetsnivåerna över tid.

Nedanstående diagram (*diagram 19*) återger de inskrivna arbetslösa i länet fördelat på ettårsklasser som ett månadsgenomsnitt första kvartalet 2013. Av diagrammet framgår att de unga utgör en stor grupp av de inskrivna arbetslösa. Diagrammet visar också att det är de yngre årskullarna bland de unga som utgör stora grupper. Det finns alltså betydligt fler 20-åringar än 24 åringar. Detta indikerar att ungdomarna har en viss etableringstid på arbetsmarknaden. Det framgår också att det är betydligt fler unga män än unga kvinnor som är arbetslösa. Något tillspetsat kan man säga att ungdomsarbetslösheten är ett problem som främst drabbar unga män i åldrarna 20-22 år. Riktigt så enkelt är det dock inte, men det finns all anledning att inte se ungdomsgruppen som en homogen massa. Det finns stora skillnader mellan olika grupper av ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden.

Ungdomsarbetslöshet är ett ämne som ofta står i fokus i den politiska debatten och i mediala sammanhang. Det är då viktigt att nyansera bilden av ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden. Dels ser det, vilket det diagrammet visar, något olika ut för unga män och unga kvinnor. Men det är också stor skillnad i möjligheter på arbetsmarknaden för ungdomar med olika utbildningsbakgrund, och hur det ser ut på den lokala arbetsmarknaden. I en storstadsregion finns det exempelvis i regel fler ingångsjobb för ungdomar än i de mer glest befolkade delarna av landet.

Diagram 19: Arbetslösheten i Västra Götalands län

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) per ettårsklass i Västra Götalands län, månadsgenomsnitt kvartal 1 2013.

Källa: Arbetsförmedlingen

I diskussioner om ungdomsarbetslöshet kan även de statistiska definitionerna skapa en viss förvirring. De relativa arbetslöshetssiffrorna för ungdomar är höga både i jämförelse med äldre åldersgrupper och är också höga i ett internationellt perspektiv. Det är viktigt att ha i åtanke att siffrorna för relativ arbetslöshet är i förhållande till arbetskraften och att ungdomar har ett lägre arbetskraftsdeltagande än äldre. När det gäller de internationella jämförelserna har länderna olika institutionella arrangemang som påverkar om man rent statistiskt räknas som arbetslös eller sysselsatt. I slutet av avsnittet om ungdomsarbetslösheten finns en fördjupningstext som förklarar delar av problematiken kring de höga siffrorna för ungdomars arbetslöshet.¹⁷

Sedan mitten av 2000-talet har ungdomarnas arbetslöshetsnivåer förändrats, vilket framgår av diagrammet nedan (*diagram 20*). Antalet inskrivna arbetslösa ungdomar i länet var på en relativt låg nivå före finanskrisen 2008. Från den traditionella uppgången i arbetslöshetsnivå för ungdomar i samband med skolorslutningar i juni 2006 minskade antalet arbetslösa ungdomar under år 2006. Därefter skedde ingen större ökning av antalet arbetslösa ungdomar vare sig vid årsskiftet 2006/2007 eller på sommaren 2007, vilket hade skett tidigare år. Orsaken till detta är en kombination av politiska beslut (exempelvis det avskaffade studerandevillkoret i arbetslöshetsförsäkringen och att det inte längre var möjligt att erhålla arbetslöshetsersättning under ferieuppehåll från studier), och den goda konjunkturen.

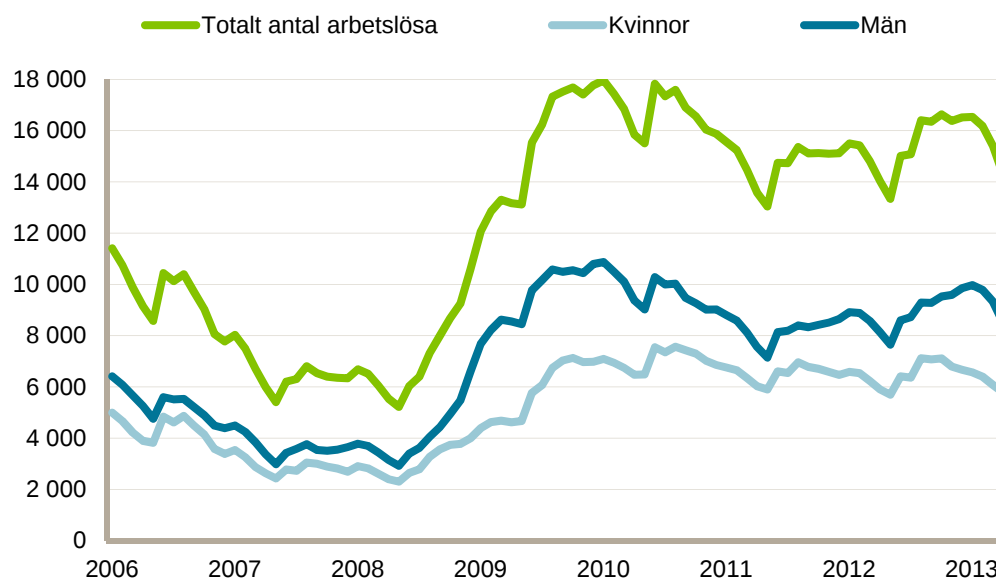
¹⁷ Ytterligare fördjupning kring detta finns dels i Arbetsförmedlingens nyligen utgivna rapport *Ungdomar på och utanför arbetsmarknaden – fokus på ungs som varken arbetar eller studerar*. Där redogörs i detalj för hur ungdomsarbetslösheten beräknas och vilka fallgropar som finns i tolkningarna. Under våren kom även Statistiska Centralbyråns rapport *Ungdomsarbetslöshet – jämförbarhet i statistiken mellan ett antal europeiska länder*. I SCB-rapporten redogörs för metoderna för statistikinsamling i nio europeiska länder. Där beskrivs också de institutionella arrangemang i dessa länder som klassificerar ungdomar som sysselsatta eller arbetslösa.

Från sommaren 2008 steg ungdomsarbetslösheten i länet. På sommaren gick en ovanligt stor årskull ut från gymnasieskolan och skulle möta en arbetsmarknad som präglades av den begynnande lågkonjunkturen. Genom att det arbetsmarknadspolitiska programmet jobbgaranti för ungdomar hade startat fanns också en ökad drivkraft för ungdomar att anmäla sig på Arbetsförmedlingen än tidigare, för att få tillgång till programmet och den ersättning som följer med deltagande. På ett och ett halvt år tredubblades antalet inskrivna arbetslösa ungdomar och nivån var som högst i januari 2010. Därefter har ungdomsarbetslösheten i länet på nytt haft en utveckling präglad av den traditionella årscykeln, där arbetslösheten har minskat på våren och hösten med säsongsmässiga uppgångar i samband med skolavslutningar.

Hösten 2011 uteblev dock den förväntade nedgången av ungdomsarbetslösheten. Under våren 2012 minskade ungdomsarbetslösheten på nytt, i enlighet med den traditionella bilden av goda möjligheter för ungdomar på arbetsmarknaden under vår och sommar. Under hösten 2012 ökade ungdomsarbetslösheten kontinuerligt och då i tämligen snabb takt. För första gången sedan 2010 översteg antalet arbetslösa ungdomar i länet 16 000 personer under hösten 2012 och antalet arbetslösa ungdomar i länet närmade sig de höga nivåerna som rådde efter finanskrisen.

Diagram 20: Ungdomsarbetslösheten i Västra Götalands län

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) ungdomar i åldern 18-24 i Västra Götalands län 2006 – april 2013.

Källa: Arbetsförmedlingen

Skillnaden i antalet arbetslösa kvinnor och män är märkbar också bland ungdomarna. Arbetslösheten har varit högre för män än för kvinnor de senaste åren och skillnaden har varit som störst när konjunkturen har varit som sämst. Under hösten 2012 ökade skillnaderna mellan könen märkbart och då till de unga männens nackdel. Deras arbetslöshetstal ökade medan de unga kvinnornas minskade under höstens och vintern. Under 2013 års första månader har de unga männens arbetslöshetssiffror dock minskat relativt snabbt som en effekt av att arbetsmarknaden förbättrats. Huruvida detta är en konjunkturell förstärkning eller en "vanlig" säsongseffekt är för tidigt att avgöra.

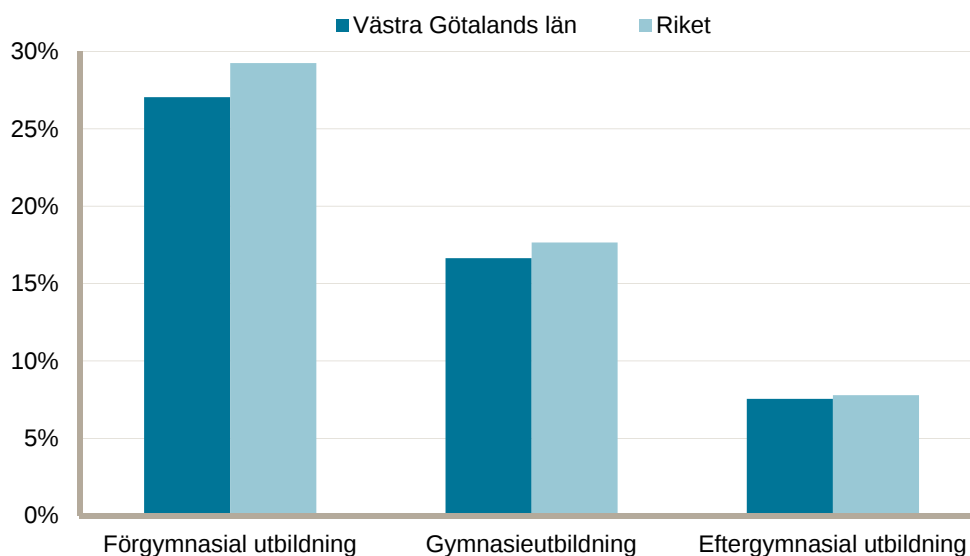
Betydligt större skillnader i arbetslöshet än mellan könen är skillnaderna mellan ungdomar med olika utbildningsbakgrund. I diagrammet nedan (*diagram 21*) redovisas den relativa arbetslösheten för ungdomar utifrån utbildning. Det är slå-

ende skillnader och bland ungdomar som inte har gymnasiekompetens är arbetslösheten betydligt högre än bland ungdomar som har fullföljt gymnasiet. För gruppen med eftergymnasial utbildning är arbetslösheten än lägre.

Utifrån individens möjligheter på arbetsmarknaden är utbildning en bra investering för att öka chanserna till arbete. För samhället handlar det då samtidigt och att tillgängliggöra utbildningar med god träffsäkerhet på arbetsmarknaden och att inom ramen för utbildningspolitiken och andra politikområden skapa förutsättningar för ungdomar att i första hand fullfölja gymnasieskolan, men också att uppmuntra till fortsatta studier.

Diagram 21: Ungdomsarbetslösheten i Västra Götalands län, kvartal 1 2013

Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd. Andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, procent.

Källa: Arbetsförmedlingen

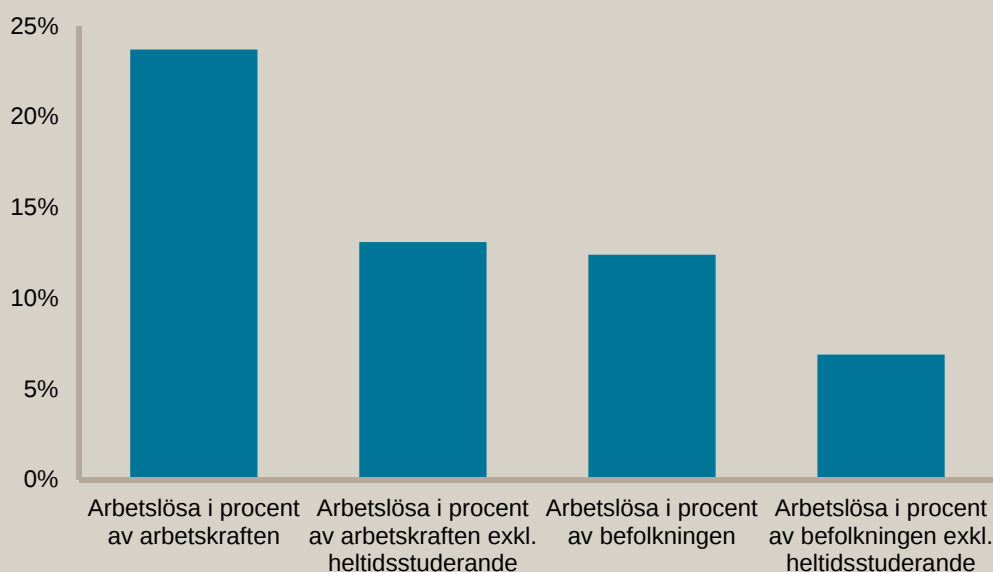
Fördjupning: perspektiv på ungdomsarbetslösheten

Arbetskraftsundersökningen (AKU) utgör den officiella källan till sysselsättnings- och arbetslöshetsstatistik i Sverige. Den produceras av Statistiska Centralbyrån varje månad och syftar till att ge en bild av det aktuella arbetsmarknadsläget för befolkningen 15-74 år. Från AKU kommer också siffran för ungdomsarbetslösheten för gruppen unga 15-24 år.

Som årsgenomsnitt år 2012 uppgick den relativa arbetslöshetssiffran för unga 15-24 år till 23,7 procent. Det innebär dock inte att var fjärde person i åldern 15-24 år i Sverige var arbetslös eftersom arbetslösheten anges som andel av *arbetskraften*. Antalet arbetslösa i gruppen uppgick till 153 000 personer, vilket utgör 13,1 procent av *befolkningen* i åldern 15-24 år. Av de 153 000 arbetslösa personerna var 68 000 heltidsstuderande arbetslösa. Exkluderas de heltidsstuderande är 12,4 procent av *arbetskraften* arbetslösa och 6,9 procent av *befolkningen*.

Fördjupningsdiagram: Ungdomsarbetslösheten (15-24 år) år 2012.

Ungdomsarbetslösheten 15-24 år i relation till arbetskraften och befolkningen. Årsgenomsnitt 2012.

Källa: SCB, egna beräkningar

För att klassas som sysselsatt i AKU ska individen ha arbetat minst en timme och för att klassas som arbetslös skall personen ha sökt ett arbete och haft möjlighet att ta ett arbete under mätperioden. Arbetskraften utgörs av de som är sysselsatta och arbetslösa. En person som studerar på heltid, men söker ett arbete vid sidan om studierna blir enligt definitionen klassad som arbetslös. En person som inte söker arbete vid sidan av sina studier blir varken klassad som sysselsatt eller arbetslös och inkluderas följaktligen inte i arbetskraften.

I arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik över arbetslösa ingår totalt antal inskrivna (öppet arbetslösa samt sökande i program med aktivitetsstöd) vid Arbetsförmedlingen. I april var 89 400 ungdomar i ålder 18-24 år inskrivna vid någon av landets arbetsförmedlingar. Det motsvarar 16,5 procent av *arbetskraften* och 9,8 procent av *befolkningen* i åldersgruppen. I Västra Götalands län uppgick samma siffra till 14 300 personer, vilket motsvarar 15,2 procent av *arbetskraften* och 9,1 procent av *befolkningen*. För att beräkna Arbetsförmedlingens relativa arbetslöshet har en särskild *registerbaserad arbetskraft* tagits fram som är summan av inskrivna arbetslösa och senaste uppgifter om antalet förvärvsarbetande.

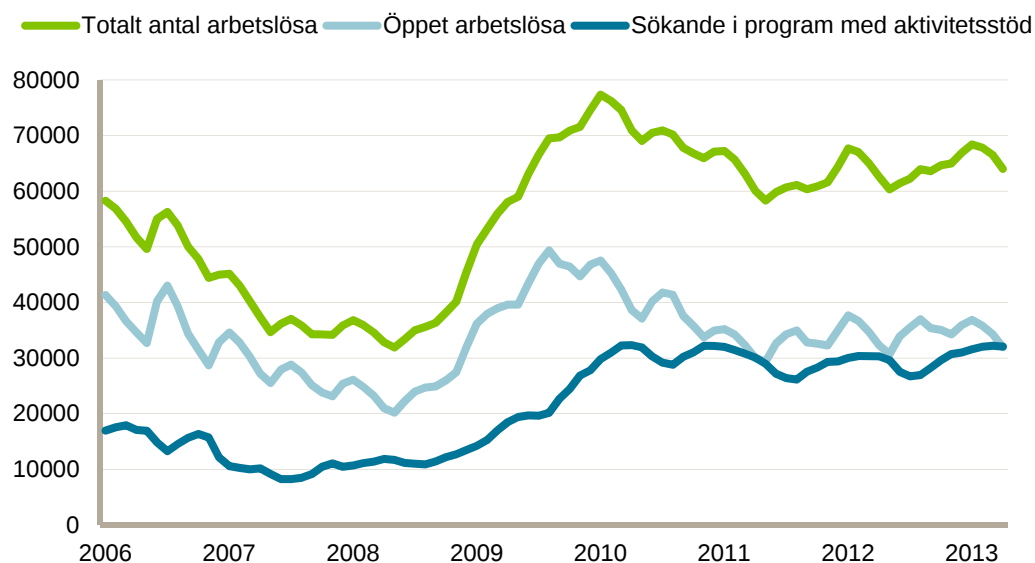
De arbetsmarknadspolitiska programmen

Den totala arbetslösheten består av öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd. I diagrammet nedan (*diagram 22*) återges utvecklingen av länets arbetslöshet fördelat på totalt antal inskrivna arbetslösa, samt hur många av dessa som är öppet arbetslösa respektive deltagare i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd. Konjunkturförändringar syns snabbast och tydligast bland de öppet arbetslösa vilket i princip också är de som är nyarbetslösa. Ökningen i antalet deltagare i arbetsmarknadspolitiska program följde arbetslöshetsuppgången i samband med konjunkturedgången, men med en viss fördröjning. Detta har sin orsak i att de två största arbetsmarknadspolitiska programmen (jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar) består av personer med längre arbetslöshetstider.

Den huvudsakliga gruppen som deltar i jobb- och utvecklingsgarantin är personer som har förbrukat sin ersättningsperiod i arbetslöshetsförsäkringen, och målgruppen för jobbgaranti för ungdomar är långtidsarbetslösa ungdomar. Andelen deltagare i dessa två program har legat på mellan 70 och 80 procent av det totala programdeltagandet under de senaste åren. När arbetslösheten började minska i början av 2010 var det främst personer med kortare arbetslöshetstider som kom ut i arbete, vilket den nedåtgående kurvan för öppet arbetslösa visar. Medan antalet öppet arbetslösa har fluktuerat över tid, har antalet personer i program med aktivitetsstöd legat på en jämnare nivå. De tre mindre dalarna i kurvan över programdeltagare de senaste åren är en effekt av att många lämnar jobbgarantin för ungdomar och går ut i arbete under sommaren, och att det sker ett nytt inflöde i början av hösten då sommarjobben har tagit slut och många av de ungdomar som skrevs in vid skolavslutningen har kvalificerat sig för jobbgaranti för ungdomar. Sannolikt kommer även sommaren 2013 att präglas av en motsvarande nedgång i programdeltagande då många ungdomar förväntas lämna jobbgarantin för sommarjobb eller studier.

Diagram 22: Arbetslösheten i Västra Götalands län

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd), samt därav öppet arbetslösa respektive sökande i program med aktivitetsstöd (16-64 år) i Västra Götalands län 2006 – april 2013.

Källa: Arbetsförmedlingen

Jobb- och utvecklingsgarantin

Jobb- och utvecklingsgarantin är det enskild största arbetsmarknadspolitiska programmet både i riket och i Västra Götalands län. Hälften av samtliga programdeltagare återfinns inom detta program. Den huvudsakliga ingången för deltagarna i programmet är att ersättningsperioden i arbetslöshetsförsäkringen har förbrukats, men kan exempelvis också vara att man deltagit i maximala 15 månader i jobbgarantin för ungdomar eller har uppnått maximalt användande av deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen (samt är ensamstående med barn under 18 år). Inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin erbjuds i dess två första faser exempelvis kartläggning, jobbsökaraktiviteter med coachning, arbetspraktik, arbetsmarknadsutbildning och olika förberedande insatser som syftar till att stärka den enskilde deltagarens möjligheter på arbetsmarknaden. De två första faserna varar i maximalt 450 ersättningsdagar och därefter tar den så kallade sysselsättningsfasen vid. Inom ramen för denna erbjuds sysselsättning hos en anordnare.

Deltagarantalet i jobb- och utvecklingsgarantin steg relativt snabbt efter finanskrisen. I början av 2009 var närmare 9 000 personer inskrivna i programmet i länet. Därefter skedde en kontinuerlig ökning av deltagare under en längre tid med en ökningstakt på några hundra personer i månaden. Deltagarantalet passerade 16 000 personer i början av år 2011. Därefter har nivån legat relativt stabilt kring denna nivå. Under hösten kunde en svagt nedåtgående trend skönjas, men hittills under året har deltagarantalet stigit på nytt. I slutet av april 2013 deltog 16 000 personer i jobb- och utvecklingsgarantin i länet.

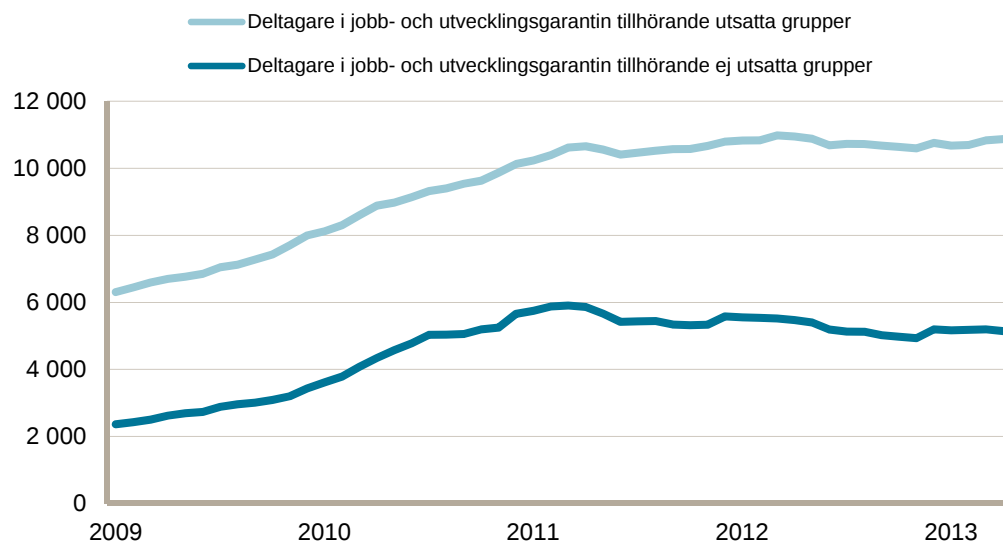
Samtidigt som jobb- och utvecklingsgarantins deltagarantal växte under åren efter finanskrisen ökade också andelen unga personer inom programmet. Trenden är att andelen ungdomar i programmet växer även fortsättningsvis. I början av 2010 var 5 procent av deltagarna i programmet under 25 år. Våren 2013 har motsvarande siffra legat på drygt 13 procent.

Deltagarna i jobb- och utvecklingsgarantin har det gemensamt att de har längre tider av arbetslöshet bakom sig. Programmets deltagare tillhör också i större utsträckning än den genomsnittlige arbetssökande någon av de utsatta grupperna på arbetsmarknaden. Med utsatta grupper menas de som generellt har en svagare position på arbetsmarknaden och är personer med enbart förgymnasial utbildning, arbetslösa i åldergruppen 55-64 år, personer med funktionsnedsättning som medför arbetsnedsättning och personer med utomeuropeiskt ursprung. Dessa grupper har i genomsnitt sämre möjligheter att snabbt komma ut i arbete och deras situation på arbetsmarknaden ska belysas i ett senare avsnitt i rapporten.

Personer som tillhör de utsatta grupperna är starkt överrepresenterade som deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin. I nedanstående diagram (*diagram 23*) framgår tydligt att en majoritet av deltagarna i programmet tillhör de utsatta grupperna. Under perioden från 2009 till 2011 ökade deltagarantalet i jobb- och utvecklingsgarantin med ungefär 6 000 personer. Relativt jämt fördelat mellan personer tillhörande de utsatta och de icke-utsatta grupperna. Därefter har en viss nedgång i antal skett med gruppen som är "icke-utsatt", medan den utsatta gruppen har varit i princip lika stor.

Diagram 23: Deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin

Antal deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin fördelat på deltagare tillhörande utsatta grupper respektive ej utsatta grupper i Västra Götalands län 2009 – april 2013.

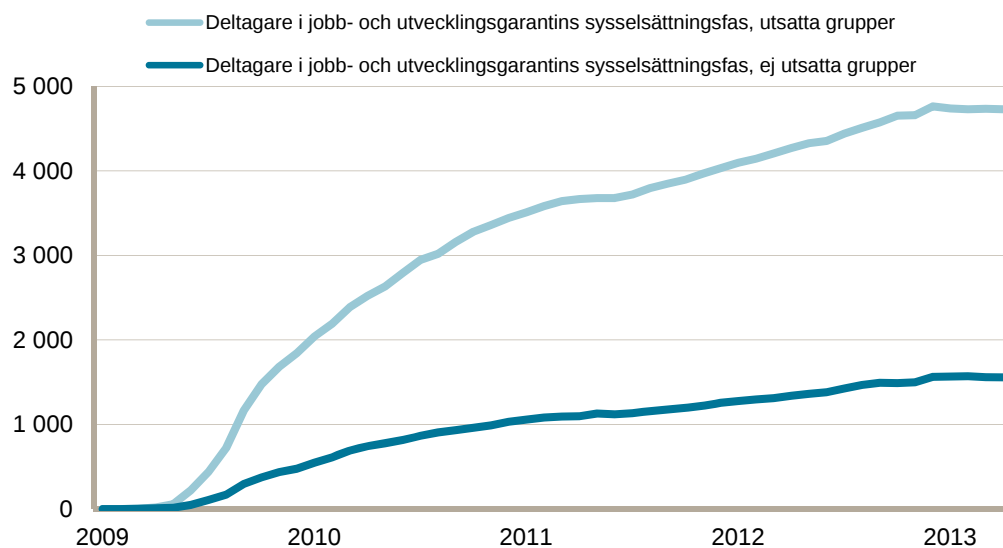

Källa: Arbetsförmedlingen

Motsvarande jämförelse kan göras även med de deltagande personerna i jobb- och utvecklingsgarantins sysselsättningsfas (den tredje fasen). Då framgår än tydligare att deltagare från de utsatta grupperna är överrepresenterade i programmets tredje fas. I diagrammet nedan (*diagram 24*) är sysselsättningsfasens deltagare fördelade på utsatta respektive icke-utsatta grupper. Det är främst personer från de utsatta grupperna som återfinns i sysselsättningsfasen, och antalet har ökat närmast explosionsartat de senaste åren. Ökningen var betydligt större för de utsatta än de icke-utsatta grupperna fram till årsskiftet, vilket framgår av kurvornas riktning där den som representerar personerna tillhörande de utsatta grupperna har kraftigare uppåtlutning. Från årsskiftet har ökningen dock stannat av, och på kort sikt tycks nivån ha stabiliserats på drygt 4 700 personer för de utsatta grupperna och drygt 1 500 från de icke-utsatta.

Diagram 24: Deltagare i jobb- och utvecklingsgarantins sysselsättningsfas

Antal deltagare i jobb- och utvecklingsgarantins sysselsättningsfas fördelat på deltagare tillhörande utsatta grupper respektive ej utsatta grupper i Västra Götalands län 2009 – april 2013.

Källa: Arbetsförmedlingen

Jobbgaranti för ungdomar

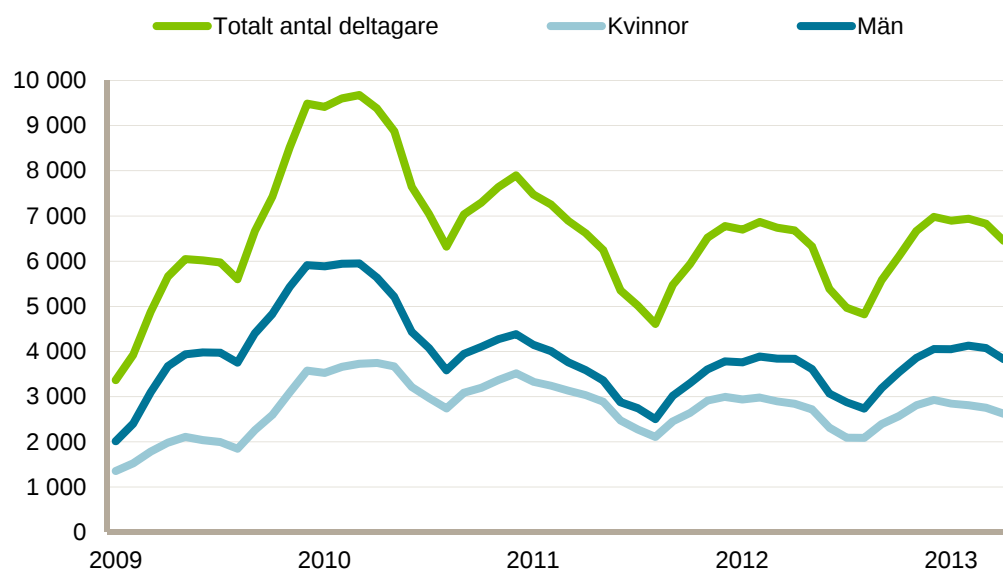
Jobbgaranti för ungdomar är det näst största arbetsmarknadspolitiska programmen. För att kvalificera för deltagande krävs tre månaders arbetslöshet under en ramtid på fyra månader och den unge ska vara under 25 år vid anvisningen till programmet. Innehållet i programmet är snarlikt jobb- och utvecklingsgarantin och innehåller bland annat kartläggning, jobbcoachning, möjlighet till exempelvis arbetspraktik, arbetsmarknadsutbildning, start av egen näringsverksamhet och arbetslivsinriktad rehabilitering.

Deltagarantalet i programmet följer i hög grad konjunkturen, men det finns också en tydlig årscykelkaraktär (se *diagram 25*) genom att många inskrivningar i programmet sker i början av hösten då 90 dagars kvalificeringstid som arbetslös har gått för dem som anmält sig som arbetssökande efter skolavslutningen. Ett inflöde till programmet beror också på att många yngre har haft sommarjobb som tar slut och då blir arbetslösa på hösten. I regel sker ett kontinuerligt utflöde ur programmet under våren då deltagare successivt kommer ut i arbete eller lämnar programmet för studier. Även under 2013 har utvecklingen följt detta mönster. Vid årsskiftet deltog närmare 7 000 ungdomar i programmet i länet, och i slutet av april var siffran en bit under 6 500 deltagare. Sannolikt kommer deltagarantalet liksom tidigare år att minska påtagligt under sommaren.

Skillnaden i antalet inskrivna kvinnor respektive män i programmet har varierat över åren. Särskilt påtaglig var skillnaden från 2009 till hösten 2010. Därefter minskade skillnaden och var som lägst i början av hösten 2011. Efter det har skillnaden i deltagarantal mellan könen åter ökat. När skillnaderna mellan könen i programmet minskade berodde det inte enbart på faktorer som gynnade yngre män på arbetsmarknaden. Det var visserligen fler män än kvinnor som lämnade jobbgarantin för ungdomar för arbete eller studier, men fler män lämnade också programmet efter maximala 15 månader för att istället övergå till jobb- och utvecklingsgarantin. Från hösten 2012 har skillnaden mellan könen ökat på nytt och gapet mellan män och kvinnor är större än på länge. På ett års sikt är antalet män i programmet i princip oförändrat medan antalet kvinnor har minskat med drygt 200 personer i länet, en minskning med närmare 8 procent).

Diagram 25: Jobbgarantin för ungdomar

Antal deltagare i jobbgaranti för ungdomar i Västra Götalands län 2009 – april 2013.

Källa: Arbetsförmedlingen

Övriga programinsatser

De arbetssökande som deltar i arbetsmarknadspolitiska program med aktivitetsstöd är i april 2013 som nämnts till närmare 70 procent deltagare inom antingen jobb- och utvecklingsgarantin eller jobbgarantin för ungdomar. Övriga programinsatser är alltså mindre till numerären. De förberedande insatserna är den tredje största programgruppen och drygt 6 500 arbetssökande infattas i denna kategori i april 2013. De förberedande insatserna kan vara vägledande, rehabiliterande eller orienterande och används för att förbereda arbetssökande för ett annat arbetsmarknadspolitiskt program eller ett arbete. Bland insatserna kan särskilt nämnas arbetslivsintroduktionsprogrammet, arbetslivsinriktad rehabilitering och förberedande utbildningar.

Övriga programinsatser har för närvarande relativt få deltagare. Knappt 1 200 personer deltog i programmet arbetspraktik i april 2013, drygt 1 000 personer i arbetsmarknadsutbildning och knappt 500 personer hade stöd till start av näringsverksamhet. Dessa siffror gäller personer utanför de båda garantiprogrammen.

När det gäller programinsatser prioriterar Arbetsförmedlingen dessa för personer med svagare position på arbetsmarknaden. Inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin respektive jobbgarantin för ungdomar finns de traditionella arbetsmarknadspolitiska insatserna som arbetspraktik, arbetsmarknadsutbildning med mera. Programinsatser utanför garantierna är i huvudsak tillgängliga för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, nyanlända och uto-meuropeiskt födda, samt personer som är i behov av tidiga insatser eftersom de riskerar längre arbetslöshetstider, exempelvis personer med kortare utbildningsbakgrund eller ungdomar som under en längre tid har befunnit sig i utanförskap.

Nystartsjobben minskar

Nystartsjobb är i formell meningen inget arbetsmarknadspolitiskt program då det innebär en subventionerad anställning där subventionen sker via arbetsgivaravgiften. Antalet personer i nystartsjobb i länet uppvisar numera en nedåtgående trend efter att tidigare ha ökat relativt kraftigt sedan de infördes. I slutet av april 2013 sysselsatte dessa jobb drygt 6 100 personer jämfört med 6 600 ett år tidigare. Vid den högsta noteringen i juni 2011 var 7 800 personer anställda med nystartsjobb i länet. Betydligt fler män än kvinnor har anställning med nystartsjobb. 62 procent av länets anställda med nystartsjobb är män.

Arbetslösheten på fortsatt hög nivå, minskning först under 2014

För ett år sedan gjordes i Arbetsförmedlingens vårprognos 2012 relativt optimistisk bedömningen av 2013 års konjunktur och att arbetslösheten skulle minska under året. Detta scenario byggde på en relativt optimistisk bild hos länets arbetsgivare i den då genomförda intervjuundersökningen med positiva tendenser kring marknadsefterfrågan och på rekryteringsplaner.

I prognoser som lämnades för ett halvår sedan övergavs dock det scenariot då konjunktursvackan bedömdes vara djupare och mer långvarig än Arbetsförmedlingens tidigare bedömning. Arbetslösheten steg under hösten och arbetsgivarna i länet uppvisade en dyster bild av framtiden. Den prognosticerade arbetslöshetssiffran för sista kvartalet 2013 bedömdes då bli 71 000 personer som ett månadsgenomsnitt. Den nya bedömningen är dock att konjunkturutvecklingen inte är riktigt så mörk som bedömdes i höstas. Detta på grund av en viss optimism i ekonomin där botten tycks vara nådd och att en stabilitet har uppnåtts. Dock är ekonomin på en fortsatt låg nivå.

Bedömningen för 2013 är att arbetslösheten kommer att vara något högre sista kvartalet jämfört med motsvarande period i fjol. Detta som ett resultat av konjunkturen inte kommer att ta fart under året. Det troliga scenariot är att rekryteringarna även fortsättningsvis kommer att vara på låg nivå, och att naturliga avgångar inte ersätts av nyrekryteringar. Tidsbegränsade anställningar kommer i mindre omfattning att förlängas och omvandlas tillsvdaretjänster.

Arbetsförmedlingens prognos över arbetslösheten i Västra Götalands län är alltså att den vid årets slut 2013 kommer att ha stigit med knappt 2 500 personer jämfört med året innan och då landa på 67 000 personer som ett månadsgenomsnitt för fjärde kvartalet 2013. Detta är en lägre siffra än de bedömda arbetslöshetssiffrorna från den senaste prognosen. Den nuvarande konjunktursvackan bedöms ha bottnat tidigare än vad som antogs i höstas. Sysselsättningsutvecklingen tycks inte ha varit lite dyster som befarats vilket också påverkar bedömningen av arbetslöshetsutvecklingen. Först under år 2014 bedöms arbetslösheten minska som ett resultat av att konjunkturen tros vända uppåt under andra halvåret. Prognosen är att sista kvartalet 2014 har arbetslösheten minskat med 2 000 personer på ett års sikt för att stanna på 65 000 personer som ett månadsgenomsnitt.

Tabell 8: Arbetslösheten i Västra Götalands län, prognos för kommande år

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd), samt förändring mot fjolåret

	Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd)	Förändring mot motsvarande kvartal året innan
2012 kvartal 4	65 522	+5,2%
2013 kvartal 4	67 000	+2,3%
2014 kvartal 4	65 000	-3,0%

Källa: Arbetsförmedlingen

Arbetslöshetens struktur

Västra Götalands län täcker ett stort geografiskt område och spännvidden mellan länets 49 kommuner är stor. Inom länet finns landets näst största stad, några större städer och även små glesbygdskommuner representerade. Inom länet ryms kommuner som i riksperspektivet uppvisar mycket låga arbetslöshetsnivåer, tillsammans med kommuner som har arbetslöshetssiffror som ligger bland de högsta i landet. Den relativa arbetslösheten i Västra Götalands län är fortfarande lägre än motsvarande siffra för riket.¹⁸

Jämfört med arbetslöshetsnivåerna som presenterades i höstens prognos (tredje kvartalet 2012) är vårens nivåer generellt sett högre för samtliga kommuner. Orsaken till detta är konjunkturavmattningen som påverkade arbetsmarkanden under hösten och drev upp arbetslöshetsnivåerna. En kommun som dock gick mot strömmen är Trollhättan där arbetslösheten minskade märkbart. Anledningen till detta är att arbetslösheten ökade rejält i samband med SAAB-konkursen vis årsskiftet 2011/2012 och därefter successivt har minskat. På ett halvårs sikt har den relativa arbetslösheten ökat mer i riket än i länet. Andra läns arbetsmarknad har alltså påverkats mer av konjunkturavmattningen än Västra Götalands län.

I tabellen nedan (*tabell 9*) återfinns uppgifter om arbetslöshetsnivån för länets samtliga 49 kommuner som ett månadsgenomsnitt för första kvartalet 2013. Det är stora skillnader i arbetslöshetsnivåer mellan länets kommuner. Kommunerna med den lägsta arbetslösheten i åldersgruppen 16-64 år är Lerum, Öckerö, Tjörn, Kungälv och Härryda, medan Trollhättan, Gullspång, Åmål, Mariestad och Vänersborg har länets högsta arbetslöshetssiffror.

Arbetslösheten för män är numera åter märkbart högre än för kvinnor i länet. Den traditionellt mansdominerade industrisektorn är mer känslig för konjunktursvängningar än andra branscher, och vid konjunkturedgångar ökar mäns arbetslöshet i större utsträckning. På ett års sikt har skillnaden mellan könen ökat märkbart som en effekt av konjunktursvackan. I några kommuner är skillnaden i arbetslöshet mellan män och kvinnor särskilt stor. Trollhättan och Vänersborg har störst skillnad i arbetslöshet mellan könen, men även Bengtsfors, Falköping, Grästorps, Lysekil, Mariestad, Uddevalla, och Åmål har arbetslöshetssiffror där männens är mer än två procentenheter högre än kvinnornas. Det är bland dessa kommuner (Trollhättan med omgivning) som SAAB:s konkurs har haft störst påverkan på arbetsmarknaden, och höstens konjunktursvacka som påverkade orter med stora inslag av industri är en annan förklaring. Störst skillnad i arbetslöshet mellan könen där kvinnor har högre arbetslöshet än männen har Karlsborg följt av Götene, Ulricehamn och Vara. Även Herrljunga och Gullspång är kommuner där

¹⁸ Det relativa arbetslöshetsmått som används i texten och nedanstående tabell är andelen totalt inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och deltagare i program med aktivitetsstöd) som andel av den registerbaserade arbetskraften. Det officiella måttet på relativ arbetslöshet är det mått som Statistiska centralbyrån (SCB) får fram i sina arbetskraftsundersökningar (AKU) där arbetslösheten på riket mäts som andel arbetslösa av arbetskraften i åldern 15-74 år. För att få ett någorlunda jämförbart tal på arbetslöshet har Arbetsförmedlingen sedan en tid börjat redovisa den relativa arbetslösheten som andelen inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) av en framräknad registerbaserad arbetskraft. Den registerbaserade arbetskraften uppdateras i november varje år och består av den förvärvsarbetande nattbefolkningen plus totalt antal inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Tidigare redovisade Arbetsförmedlingen andelen arbetslösa i förhållande till befolkningen. Med det nya måttet blir andelen i procent högre än tidigare.

männens relativa arbetslöshetstal är lägre än kvinnornas. I Karlsborgs fall har försvaret en stark ställning på orten. De övriga orterna präglas av stark industri där det av tradition finns fler arbetstillfällen inom manligt dominerade yrken.

Ungdomsarbetslösheten är något lägre i Västra Götalands län än i landet som helhet. Skillnaden mellan länets kommuner är fortfarande mycket stor vad gäller nivåerna på ungdomsarbetslösheten. De kommuner i länet som har lägst arbetslöshet är Tjörn, Kungälv, Strömstad, Orust och Lerum, medan den högsta ungdomsarbetslösheten återfinns i Åmål, Trollhättan, Gullspång, Vänersborg och Bengtsfors.

Det framgår också av tabellen att den relativa arbetslösheten i åldersgruppen 55-64 år, med ett undantag (Strömstad), är lägre än arbetslösheten för hela åldersgruppen (16-64 år). Av detta kan slutsatsen dras att personer i detta åldersspann har lägre risk att hamna i arbetslöshet. Dock är arbetskraftsdeltagandet i denna åldersgrupp (särskilt bland dem som är mellan 60 och 64 år) lägre än i de flesta andra grupper. Det kan också vara problematiskt att återkomma till arbete för individer i denna åldersgrupp om de hamnar i arbetslöshet, vilket berörs längre fram i rapporten.

I samtliga kommuner har gruppen utrikesfödda personer högre arbetslöshet än personer födda i Sverige. Det är också bland kommunerna med hög andel arbetslösa bland de utrikes födda som de med störst gap i arbetslöshetstal mellan personer födda i Sverige respektive utomlands återfinns. Störst skillnad i arbetslöshet mellan dessa båda grupper mätt i procentenheter har Gullspång, Falköping, Töreboda, Grästorps, Tibro och Trollhättan. Både på länsnivå och i riket är arbetslösheten för utrikesfödda drygt 14 procentenheter högre än för personer födda i Sverige. Den relativa arbetslösheten bland personer födda utomlands är drygt 20 procent av arbetskraften i såväl länet som i riket, vilket är en mycket hög siffra.

Hur viktig utbildning är för möjligheterna på arbetsmarknaden framgår tydligt av tabellen. Arbetslöshetssiffrorna för de tre utbildningsgrupperna (personer med förgymnasial utbildning, gymnasieskola, respektive eftergymnasiala studier) visar stor skillnad mellan respektive grupp. Med en försvagad arbetsmarknad är det också personer med kortare utbildningar som drabbats hårdast av arbetslöshet. På ett halvårs sikt har arbetslösheten i gruppen med enbart förgymnasial utbildning ökat med drygt 2 procentenheter medan den enbart ökat något för personer med gymnasieutbildning. För gruppen med eftergymnasial utbildning har arbetslösheten till och med minskat i flera av länets kommuner och på läns och riksnivån är den i princip oförändrad jämfört med i höstas. Den stora skillnaden i arbetslöshet för de olika grupperna är en återspeglning av dessa gruppers position på arbetsmarknaden, och allmänt gäller att högre utbildning också ger en starkare ställning.

Allmänt gäller att en kommun med hög arbetslöshet också har en hög nivå på arbetslösheten för ungdomar och för utrikesfödda. I de fall någon särskild grupp sticker ut med hög andel arbetslösa är kommunens befolkningssammansättning den mest sannolika orsaksförklaringen. Den viktigaste orsaken till att kommuner har olika nivåer på arbetslösheten är i normfallet hur situationen ser ut på den lokala arbetsmarknaden. Ett område med hög aktivitet på den lokala arbetsmarknaden har normalt en lägre arbetslöshet, och det motsatta gäller i områden med en svalare arbetsmarknad. Även socioekonomiska faktorer som kommunernas befolkningsstruktur är ytterligare en viktig faktor. I Västra Götalands län återfinns kommunerna med de lägsta arbetslöshetstalen bland Göteborgs kranskommuner

och inom pendlingsavstånd från staden. Även runt Borås återfinns kommuner med relativt låg arbetslöshet, vilket beror på en stark lokal näringsstruktur. Norra Bohuslän har kommuner med låg arbetslöshet och där är gränshandeln mot Norge och en stark turismnäring bidragande orsaker.

I länets norra och nordöstra delar återfinns kommuner med högre arbetslöshetssiffror. Kommuner i Dalsland och delar av Skaraborg uppvisar en glesbygdsproblematik med svala lokala arbetsmarknader, där personer utan arbete har sämre möjligheter till arbete på orten eller dess närområde. I Göteborg finns relativt höga arbetslöshetstal trots den goda arbetsmarknaden i och kring staden, vilket motsvarar en generell bild av hög arbetslöshet som något av ett storstadsproblem.

Tabell 9: Arbetslöshetens struktur, kvartal 1 2013

Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd. Andel av registerbaserad arbetskraft i respektive grupp, procent.

Kommun	Totalt 16-64 år	Kvinnor	Män	Unga 18-24 år	Äldre 55-64 år	Inrikes- födda	Utrikes- födda	Utbildning		
								Grund- skola	Gym- nasial	Efter- gymnasial
Ale	6,4%	6,2%	6,6%	15,6%	5,3%	5,3%	12,6%	10,6%	6,1%	4,9%
Alingsås	7,8%	7,1%	8,5%	17,3%	6,0%	6,4%	20,7%	17,5%	7,7%	4,8%
Bengtstors	10,5%	9,2%	11,5%	27,4%	6,2%	8,8%	23,7%	16,9%	9,5%	6,3%
Bollebygd	5,6%	5,3%	5,9%	18,8%	3,0%	5,2%	11,1%	9,1%	5,5%	4,0%
Borås	8,7%	8,0%	9,3%	14,7%	6,6%	5,7%	21,0%	19,5%	7,5%	5,1%
Dals-Ed	9,6%	9,4%	9,8%	21,0%	6,9%	8,3%	20,0%	14,1%	10,3%	3,4%
Essunga	7,3%	7,1%	7,4%	19,9%	3,7%	6,2%	25,3%	13,7%	6,1%	5,0%
Falköping	8,8%	7,6%	9,8%	19,4%	4,4%	5,9%	33,8%	20,4%	7,5%	4,3%
Färgelanda	10,2%	9,5%	10,8%	20,0%	8,5%	9,1%	23,1%	17,9%	9,1%	5,8%
Grästorp	9,5%	8,1%	10,7%	18,0%	9,4%	8,1%	32,0%	18,7%	8,7%	5,4%
Gullspång	13,2%	13,4%	13,1%	28,8%	8,7%	10,0%	41,8%	22,1%	11,5%	9,4%
Göteborg	9,5%	8,7%	10,3%	15,6%	7,2%	6,0%	20,6%	24,1%	10,0%	6,0%
Götene	7,3%	8,1%	6,7%	16,8%	6,6%	6,1%	20,8%	10,1%	7,4%	5,4%
Herrljunga	7,3%	7,6%	7,0%	16,5%	4,1%	6,0%	18,9%	11,2%	7,2%	4,1%
Hjo	7,9%	7,3%	8,4%	17,4%	5,9%	7,3%	17,5%	13,2%	8,4%	4,2%
Härryda	4,5%	4,4%	4,7%	12,2%	3,8%	3,9%	10,0%	8,9%	5,2%	2,8%
Karlsborg	6,1%	6,9%	5,3%	15,1%	4,9%	5,6%	18,1%	10,8%	6,2%	3,6%
Kungälv	4,1%	3,8%	4,4%	8,4%	3,6%	3,5%	10,9%	8,1%	4,4%	2,3%
Lerum	3,8%	3,4%	4,3%	10,6%	3,2%	3,2%	9,5%	8,0%	4,0%	2,6%
Lidköping	8,5%	7,6%	9,3%	20,3%	5,8%	7,1%	23,7%	17,9%	8,8%	4,5%
Lilla Edet	8,5%	8,4%	8,7%	18,5%	5,8%	7,1%	18,5%	13,0%	8,0%	6,3%
Lysekil	6,7%	5,3%	8,0%	15,2%	4,6%	5,2%	20,7%	12,8%	6,2%	4,4%
Mariestad	11,2%	9,8%	12,4%	22,9%	7,9%	9,6%	26,5%	18,8%	11,6%	6,5%
Mark	6,8%	6,4%	7,2%	16,0%	4,9%	5,7%	16,1%	12,0%	6,4%	4,0%
Mellerud	10,0%	8,3%	11,4%	20,7%	7,8%	8,3%	25,5%	15,8%	9,8%	5,2%
Munkedal	8,1%	7,2%	8,8%	18,9%	6,4%	6,9%	21,7%	14,5%	7,1%	5,8%
Mölnådal	5,3%	5,0%	5,6%	10,8%	5,0%	4,2%	11,7%	11,2%	5,8%	3,7%
Orust	4,9%	4,5%	5,2%	9,6%	4,0%	4,4%	11,2%	7,5%	4,7%	3,8%
Partille	5,5%	5,2%	5,8%	13,1%	4,9%	4,2%	12,5%	13,3%	6,0%	3,3%
Skara	8,9%	8,6%	9,2%	16,0%	6,6%	6,9%	25,1%	15,7%	8,8%	5,4%
Skövde	9,2%	8,8%	9,6%	18,0%	5,6%	7,1%	23,3%	18,8%	9,6%	5,4%
Sotenäs	6,1%	5,7%	6,4%	14,2%	5,4%	5,5%	12,5%	9,2%	5,8%	4,8%
Stenungsund	4,8%	4,6%	4,9%	12,4%	3,7%	4,1%	11,3%	8,8%	4,8%	3,4%
Strömstad	5,7%	5,0%	6,4%	9,4%	6,5%	4,5%	11,0%	8,7%	5,0%	4,9%
Svenljunga	6,2%	6,1%	6,3%	14,2%	4,7%	4,9%	17,0%	9,3%	5,2%	5,3%
Tanum	5,6%	5,5%	5,8%	11,3%	5,2%	5,1%	11,5%	9,3%	5,4%	3,6%
Tibro	10,7%	10,6%	10,8%	22,3%	7,4%	8,0%	30,9%	20,6%	9,5%	6,3%
Tidaholm	8,1%	8,1%	8,1%	18,3%	6,7%	7,0%	20,8%	12,6%	7,8%	5,5%
Tjörn	4,1%	3,6%	4,5%	8,4%	3,1%	3,5%	12,9%	7,8%	3,7%	3,1%
Tranemo	5,0%	4,8%	5,1%	15,4%	2,6%	3,7%	13,8%	6,6%	4,9%	3,3%
Trollhättan	16,2%	13,7%	18,4%	29,8%	15,3%	12,1%	34,4%	38,5%	16,0%	7,9%
Töreboda	11,0%	10,7%	11,3%	25,9%	7,2%	8,8%	34,7%	19,1%	9,6%	8,3%
Uddevalla	9,7%	8,3%	10,9%	21,0%	7,0%	7,6%	24,0%	21,3%	9,8%	4,8%
Ulricehamn	6,2%	6,4%	5,9%	14,0%	4,3%	4,6%	20,6%	10,8%	5,5%	4,2%
Vara	7,6%	7,9%	7,4%	17,9%	5,8%	6,8%	18,5%	13,7%	7,0%	4,6%
Vårgårda	8,2%	8,0%	8,4%	20,2%	5,4%	6,6%	23,2%	16,8%	7,3%	3,9%
Vänersborg	11,1%	8,7%	13,3%	27,4%	9,3%	9,4%	26,4%	23,2%	12,2%	4,6%
Åmål	12,6%	11,2%	13,9%	32,9%	9,6%	10,9%	28,7%	25,1%	12,7%	5,9%
Öckerö	3,9%	3,8%	4,0%	11,6%	3,5%	3,7%	9,8%	4,6%	4,3%	3,0%
Länet	8,4%	7,7%	9,1%	16,7%	6,4%	6,2%	20,4%	18,0%	8,4%	5,2%
Riket	8,8%	8,3%	9,3%	17,9%	6,6%	6,6%	20,5%	20,0%	8,7%	5,3%

Källa: Arbetsförmedlingen, SCB

Arbetsmarknadspolitiska utmaningar

Stora utmaningar för arbetsmarknadspolitiken

Brist på utbildad och erfaren arbetskraft trots konjunkturnedgången

Oberoende av konjunktur sker många rekryteringar på arbetsmarknaden. Under år 2012 beräknas mer än 1,2 miljoner rekryteringar ha gjorts på den svenska arbetsmarknaden. Med tanke på att Västra Götalands län utgör ungefär en fjärdedel av riket, har storleksordningen 200 000 rekryteringar gjorts inom länet. Efterfrågan på arbetskraft upphör alltså inte när aktiviteten i ekonomin bromsar in. Även i ett läge med hög arbetslöshet, uppger länets arbetsgivare att det råder brist på kompetent arbetskraft inom vissa yrkesområden. Länets arbetsgivare uppger att de ofta har svårt att hitta efterfrågad yrkeskompetens vid rekrytering av personal. Den något paradoxala situationen med historiskt höga nivåer på arbetslösheten tillsammans med en samtidig brist på arbetskraft inom vissa yrkesområden har återkommande beskrivits i Arbetsförmedlingens prognoser. Arbetskraftsförsörjningen är en viktig förutsättning för tillväxt och välfärdsutveckling och är en utmaning inte bara för arbetsmarknadspolitiken utan även andra politikområden som exempelvis utbildningspolitiken. Brist på rätt utbildad arbetskraft är ett hinder för rekryteringar på arbetsmarknaden och hämmar den långsiktiga sysselsättningsutvecklingen.

Både på kort och på längre sikt kommer bristsituationer att förekomma inom flera yrkesområden. Teknik och data, bygg- och anläggningsbranscherna, industrin och de offentliga verksamheterna är områden där rekryteringar kommer att ske både i nuläget och i den nära framtiden. Även i tider med lägre aktivitet kommer ingenjörer och personer med kvalificerad yrkeskompetens att efterfrågas i stor omfattning inom industrin. Bygg och anläggningsbranschen kommer att behöva rekrytera ingenjörer, arbetsledare och i viss mån också yrkesarbetare. Inom den privata tjänstesektorn finns en stark efterfrågan på mjukvaruutvecklare, systemutvecklare och andra kvalificerade IT-yrken. Vissa läraryrken som yrkeslärare och lärare inom matematik och naturorienterande ämnen kommer att vara fortsatt efterfrågade, liksom förskollärare och fritidspedagoger. Inom hälso- och sjukvård kommer behovet att rekrytera till många yrkeskategorier med eftergymnasial utbildning att vara fortsatt stort. Det finns en bristsituation inom dessa områden som varat under en längre tid och kommer sannolikt att bestå även fortsättningsvis.

När aktiviteten i ekonomin är på en lägre nivå saktar också rekryteringstakten på arbetsmarknaden ned. När konjunkturen åter vänder uppåt kommer bristsituationer att aktualiseras på nytt. Den pågående generationsväxlingen på arbetsmarknaden kommer också att leda till ett stort behov av ersättningsrekryteringar inom många yrkeskategorier. De närmaste åren kommer behovet att vara stort av personer på hela arbetsmarknaden. Många personer kommer exempelvis att behöva rekryteras inom många byggyrken, teknikyrken, datayrken, läkare, vidareutbildade sjuksköterskor och kvalificerade yrkesarbetare inom tillverkningsarbete. Personer med gångbara utbildningar eller kvalificerad yrkeserfarenhet inom dessa områden kommer även fortsättningsvis att ha goda möjligheter till arbete.

För att klara finansieringen av den framtida välfärden är det viktigt att öka sysselsättningen i länet. Misslyckas rekryteringar av personer med strategiska nyckelkompetenser hindras det enskilda företags utveckling, och uteblivna rekryteringar ger i längden negativa effekter för sysselsättning och samhällsekonomi. Arbetskrafts- och kompetensförsörjningen i länet är beroende av att fler personer

väljer utbildningar som är gångbara på arbetsmarknaden, att utbildningsinsatser finns inom områden där kompetens saknas och där bristerna finns, och att kunskaperna om behoven av arbetskraft ökar. Här har många aktörer ett ansvar att fylla både vad gäller informationsspridning och opinionsbildning. Skolornas studie- och yrkesvägledare, utbildningsanordnare, länets arbetsgivare och inte minst Arbetsförmedlingen är viktiga för att sprida information och öka kunskapen om arbetsmarknadens kommande behov.

Utsatta grupper på arbetsmarknaden

Arbetsmarknadspolitiken ställs inför stora utmaningarna när aktiviteten på länets arbetsmarknad är låg. Med en svag konjunktur ökar konkurrensen om de lediga jobben. I en sådan situation kommer personer med färsk arbetslivserfarenhet och starka meriter att ha de största möjligheter på arbetsmarknaden. I konkurrens med nyarbetslösa kommer personer med längre arbetslöshetstider och svagare position på arbetsmarknaden att få svårare att finna ett arbete. Arbetsförmedlingen har identifierat vilka grupper som i genomsnitt har svårare att komma ut i arbete än andra, och därmed har högre risk att hamna i långa tider av arbetslöshet. En av de viktigare uppgifterna för arbetsmarknadspolitiken är att stärka individerna i dessa grupper på arbetsmarknaden för att öka deras möjligheter att komma ut i arbete.

De grupper som Arbetsförmedlingen har identifierat som utsatta grupper genom sin svagare ställning på arbetsmarknaden är:

- Personer med högst förgymnasial utbildning
- Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Arbetslösa personer i åldern 55-64 år
- Utomeuropeiskt födda personer

Det är viktigt att poängtera att detta är grupper som *i genomsnitt* har svårare att komma ut i arbete än övriga. Inom respektive grupp finns individuella skillnader där personliga egenskaper kan vara avgörande vilka möjligheter personen har på arbetsmarknaden, och de individuella egenskaperna väger ofta tyngre än tillhörigheten till de respektive grupperna vad gäller möjligheterna att finna ett arbete.

Många arbetslösa har långa tider utan arbete

En stor del av de inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen har långa tider av arbetslöshet bakom sig. Detta är ett tecken på att den strukturella arbetslösheten är hög både i riket och i länet. Antalet personer i Västra Götalands län som har varit arbetslösa mer än tre år den senaste tioårsperioden har ökat kontinuerligt sedan finanskrisen 2008. Gruppen minskade inte under återhämtningsperioden när arbetslösheten totalt gick ned och antalet har även ökat ytterligare något när vårens siffror jämförs med förra årets. Av dem som var inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen i slutet av april 2013 hade nästan 30 procent, eller drygt 19 000 personer, varit arbetslösa mer än tre år de senaste tio åren.

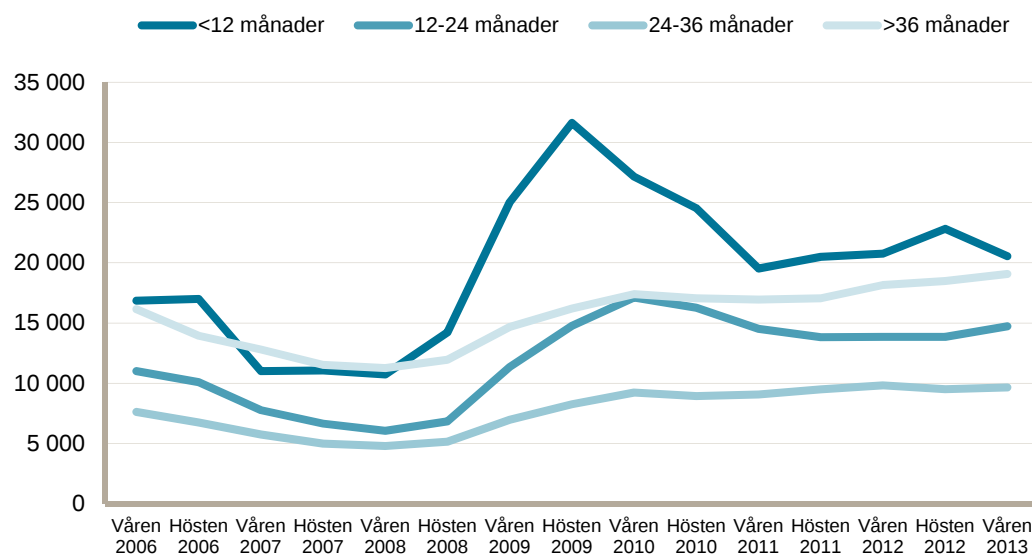
Antalet personer med mer än tre års arbetslöshetstid under de senaste tio åren har ökat med nästan 600 personer i länet jämfört med i våras. Diagrammet nedan (*diagram 26*) redovisar antalet arbetslösa personer grupperat efter arbetslöshetens längd. Kurvan med ljusast färg visar de som varit arbetslösa i mer än 3 år. Från våren 2010 till hösten 2011 bromsade ökningen av antalet personer med de längsta arbetslöshetstiderna upp, men har alltså åter ökat det senaste året. Återhämtningen i konjunkturen 2010/2011 var inte tillräckligt långvarig för att även

personerna med de längsta arbetslöshetstiderna skulle få någon större utdelning på arbetsmarknaden. Kurvan som visar personer med de kortaste arbetslöshetstiderna föll däremot brant från hösten 2009 till våren 2011, därefter har trenden varit att den ökat. Den relativt kraftiga uppgången under hösten har dock ersatts av en motsvarande nedgång under våren. Gruppen som har varit arbetslös mellan 2 och 3 år har varit relativt oförändrad i storlek de senaste åren, men tendensen är en svag ökning. Denna grupp bestod i slutet av april 2013 av drygt 9 600 personer. Summeras grupperna med en arbetslöshetstid på mer än två år under de senaste tio åren framkommer att 28 700 personer, eller 44,9 procent av de arbetslösa, har mer än 2 års arbetslöshetstid de senaste tio åren. Detta är en ökning med drygt 700 personer sedan i höstas.

Ett flöde sker från grupper med kortare arbetslöshet till grupper med längre tider sker hela tiden. Det är dock tydligt att det stora flödet från arbetslöshet till arbete kommer från gruppen med de kortaste arbetslöshetstiderna. I både godare och sämre konjunkturlägen är det generellt personer med de kortare arbetslöshetstiderna som har lättast att hitta ett arbete. Längre tider utan arbete är försvårande för möjligheterna att komma till ett varaktigt arbete genom att personerna missar kompetensutveckling, förlorar viktiga nätverk och därmed försämrar sin attraktionskraft på arbetsmarknaden. Många av personerna med längre arbetslöshetstider återfinns numera i jobb- och utvecklingsgarantin, och då även i dess sysselsättningsfas. Som tidigare visats är personer från utsatta grupper kraftigt överrepresenterade i programmet och särskilt i sysselsättningsfasen.

Diagram 26: Arbetslöshet och arbetslöshetstid

Totalt antal inskrivna arbetslösa (öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd) i åldern 16-64 år fördelat på sammanlagd tid utan arbete under de senaste 10 åren.

Källa: Arbetsförmedlingen

Det är viktigt att både förhindra att personer hamnar i långa arbetslöshetstider och att öka möjligheterna för dem som redan har långa tider av arbetslöshet att komma ut i arbete. Detta är en stor utmaning för arbetsmarknadspolitiken. Personer med långa arbetslöshetstider, i princip de som deltar i jobb- och utvecklingsgarantin och i viss mån jobbgarantin för ungdomar, är prioriterade från Arbetsförmedlingens sida både vad gäller programinsatser och handläggarresurser. De arbetsmarknadspolitiska insatserna som erbjuds i form av aktiviteter inom de båda garantiprogrammen, exempelvis arbetsmarknadsutbildningar och arbets-

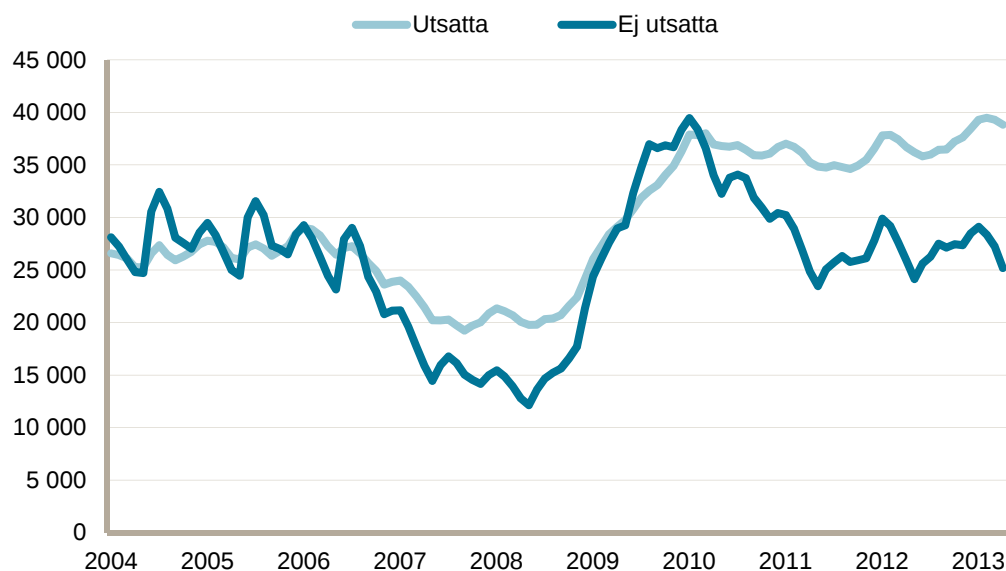
praktik, syftar både till att höja den arbetssökandes kompetens och att öka kontakterna med arbetslivet. Möjligheterna till anställningsstöd och Nystartsjobb (som innebär en subvention till en arbetsgivare som anställer en person som varit frånvarande från arbetsmarknaden en längre tid) är dessutom relativt generösa.

Antalet arbetslösa personer i utsatta grupper ökar

Arbetsförmedlingen har identifierat fyra grupper av arbetssökande som har svårare att snabbt finna ett arbete och därmed har större risk att hamna i längre tider av arbetslöshet. Dessa grupper är som tidigare nämnts personer med endast för-gymnasial utbildning, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, arbetslösa över 55 år och utomeuropeiskt födda personer. Som framgår av diagrammet nedan (*diagram 27*) medförde återhämtningen i konjunkturen under åren 2010/2011 inte någon minskning av antalet arbetslösa från dessa grupper. Det var istället i huvudsak personer från de icke-utsatta grupperna som fick utdelning i återhämtningen och kunde lämna arbetslöshet för arbete. En märkbar tendens även under de senaste åren är att när antalet arbetslösa går upp eller ner är det särskilt bland gruppen icke-utsatta arbetslösa som de märkbara förändringarna sker. Här finns tydliga tecken på att personerna i gruppen är de som drabbas av friktionsarbetslöshet och snabbt hittar nytt arbete. Årscyklerna i arbetslöshetsnivåerna syns dessutom för de icke-utsatta, men är inte alls lika tydliga för de utsatta grupperna, vilket också indikerar att omsättningen till arbete är högre i den icke-utsatta gruppen. Tendensen de senaste åren är att arbetslöshetsnivån för de icke-utsatta grupperna har varit relativt konstant, men med säsongsfuktuationer. För de utsatta grupperna är trenden dock en ökning. Summan av detta är att gapet mellan de båda grupperna tenderar att växa.

Diagram 27: Arbetslösheten fördelad på utsatta och ej utsatta grupper

Antal arbetslösa i utsatta grupper (förgymnasialt utbildade, äldre 55-64 år, utomeuropeiskt födda samt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga) och arbetslösa i ej utsatta grupper i Västra Götalands län januari 2004 - april 2013. (Ingen dubbelräkning mellan grupperna)

Källa: Arbetsförmedlingen

De båda kurvornas utseende illustrerar tydligt att olika grupper har fått olika utdelning på arbetsmarknaden de senaste åren. Orsakerna till detta är sannolikt att kraven på kompetens har skärpts på arbetsmarknaden. Men det är också viktigt att påpeka att Arbetsförmedlingen har fått nya och utökade uppdrag. Genom detta har även antalet personer från de utsatta grupperna ökat. De förändrade regelver-

ken kring sjukförsäkringen har gjort att många personer har kommit till Arbetsförmedlingen efter längre sjukskrivningstider. Bland dessa personer finns inslag av ohälsoproblematik och i många fall en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Arbetsförmedlingens utökade uppdrag kring utrikesfödda och det nya ansvar för etableringen har också gjort att fler personer med utomeuropeisk bakgrund numera återfinns hos myndigheten vilket också ger utslag i ökade arbetslöshetssiffror för gruppen.

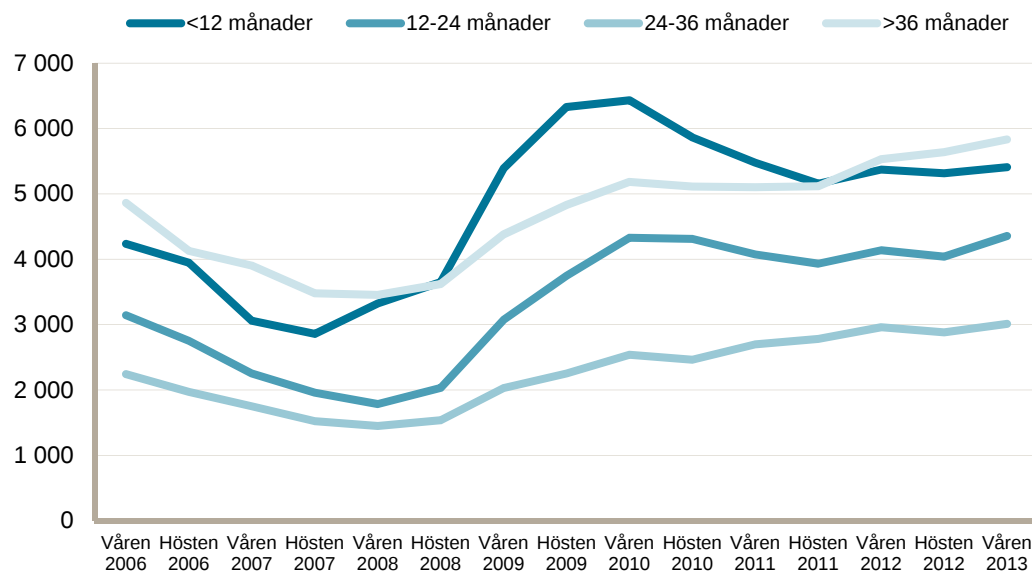
Arbetslösa med förgymnasial utbildning

Arbetslöshetstalen för gruppen som har enbart förgymnasial utbildning är betydligt högre än för de båda grupperna med gymnasial respektive eftergymnasial utbildning. Arbetslösheten för gruppen minskade i samband med konjunkturåterhämtningen åren 2010 och 2011, men sjönk då i långsammare takt än för hela gruppen arbetslösa. I gruppen med förgymnasialt utbildade finns också många med längre arbetslöshetstider.

Diagrammet nedan (*diagram 28*) redovisar antalet arbetslösa med förgymnasial utbildning utifrån arbetslöshetstid de senaste tio åren. Drygt 5 800 personer har en arbetslöshetstid på mer än tre år den senaste tioårsperioden och antalet har ökat relativt mycket de senaste två åren, efter att ha varit relativt oförändrat under ett par års tid. Summeras de båda grupperna med längsta arbetslöshetstider framgår att närmare hälften (45,8 procent) av de arbetslösa med förgymnasial utbildning har varit arbetslösa mer än två år de senaste tio åren. Gruppen med lägre utbildning har alltså både högre arbetslöshet och har också större risk att drabbas av längre perioder i arbetslöshet.

Diagram 28: Arbetslöshetstid, förgymnasialt utbildade

Sammanlagd tid utan arbete under de senaste tio åren, förgymnasialt utbildade

Källa: Arbetsförmedlingen

I ett läge med hög arbetslöshet och stor konkurrens om jobben har personer med kortare utbildning svårt att komma ut i arbete. Flera faktorer talar dessutom för att antalet personer med långa arbetslöshetstider i gruppen kommer att öka ytterligare och att det kommer att vara fortsatt hög arbetslöshet bland personer med lägre utbildning. Många ungdomar når inte fullföljd gymnasieutbildning, och av dem som invandrar saknar också en stor andel gymnasieutbildning. Även bland de personer som har lämnat sjukförsäkringen har många högst förgymnasiala stu-

dier. Det sker alltså ett kontinuerligt inflöde i gruppen av personer med kortare utbildningsbakgrund, och som har sämre möjligheter på arbetsmarknaden.

Personer med högst förgymnasial utbildningsbakgrund har växande svårigheter att få arbete på en alltmer kunskapsintensiv arbetsmarknad. Kraven har successivt skärpts och det finns färre arbetstillfällen där denna relativt stora grupp konkurrerar om jobben. Ungdomar och andra som försöker ta sig ut i arbetslivet utan fullgjort gymnasium kommer att ha fortsatta svårigheter att få arbete. Gymnasiekompetens är numera ett vanligt krav för anställningar och är även ett krav för vidareutbildning, vilket ger gruppen som helhet en svag position på arbetsmarknaden.

Ungdomar med bristfällig utbildning är en grupp som i stor utsträckning hamnat i en arbetslöshetssituation som är svår att bryta. På arbetsmarknaden ställs allt hårdare krav på utbildning och arbetslivserfarenhet, både vad gäller formell och informell kompetens. Yngre personer som varken har gymnasieutbildning eller arbetslivserfarenhet har därför en svagare position i konkurrensen om de lediga jobben. Detta märks tydligt i ett växande antal ungdomar med riktigt långa arbetslöshetstider, och som nu återfinns i jobb- och utvecklingsgarantin.

Att motivera ungdomar att fullfölja gymnasiet är mycket viktigt och är en utmaning för hela samhället. Det är viktigt att möjligheterna finns att genomföra gymnasieutbildning även i vuxen ålder. Detta är viktigt både för den enskilda individen och för arbetskraftsförsörjningen i samhället. I slutändan är det viktigt också för samhällsekonomin och för välfärden.

I befolkningen i arbetsaktiv ålder minskar andelen utan gymnasieutbildning, men bland de arbetssökande utgör denna grupp en stor och växande andel. Inte sällan har personer med lägre utbildning också tillhörighet i någon annan grupp med svagare konkurrensmöjligheter på arbetsmarknaden. Det vill säga är utrikesfödd, har en funktionsnedsättning, eller tillhör det äldre åldersspannet (55-64 år).

För personer utan gymnasieutbildning behövs utbildningsinsatser för att öka möjligheterna på arbetsmarknaden. Det är i första hand inom ramen för utbildningspolitiken snarare än inom arbetsmarknadspolitiken som insatserna bör ske. Möjligheterna att erbjuda insatser för att fullfölja gymnasiestudier inom ramen för arbetsmarknadspolitiken bör dock öka för att stärka möjligheterna att komma ut i arbete.

Det är olyckligt att många elever genomgår gymnasieskolan utan att få fullständiga betyg. Arbetsmarknadspolitiken och vuxenutbildningen har alltför begränsade möjligheter att fullt ut kompensera detta. Lärlingsutbildningar med större inslag av arbetsplatsförlagd utbildning, som numera erbjuds inom ramen för de reguljära gymnasieutbildningarnas yrkesutbildningar, kan vara en väg att dels öka andelen elever med fullständiga gymnasiebetyg, men också att minska avståndet mellan skola och arbetsliv.

Arbetslösa med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga

Antalet personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som är inskrivna på Arbetsförmedlingen har ökat påtagligt de senaste åren. I januari 2009 var sammanlagt 23 200 personer med kod för funktionsnedsättning inskrivna i Västra Götalands län och i april 2013 hade siffran stigit till drygt 31 500. I dessa siffror ingår samtliga inskrivna personer med funktionsnedsättning, såväl arbetslösa som personer i arbete (med eller utan stöd). Detta motsvarar en ökning på drygt 35 procent. Antalet inskrivna arbetslösa personer med funktionsnedsättning har också ökat under samma tidsperiod. I januari 2009 var

antalet 7 400 och i oktober 2012 var motsvarande siffra 12 400, vilket motsvarar en ökning med närmare 70 procent.

Det är flera faktorer som ligger bakom denna utveckling där personer med funktionsnedsättning utgör en större andel av de arbetslösa. En orsak är rationaliseringar som har gjorts inom flera sektorer på arbetsmarkanden inte minst i samband med de senaste konjunkturedgångarna. När färre personer behövs för samma produktionskapacitet kan personer med funktionsnedsättning drabbas hårdare av nedskärningar. Ytterligare en viktig faktor är förändringarna i sjukförsäkringen som lett till att en grupp med stor andel personer med funktionsnedsättning har kommit till Arbetsförmedlingen.

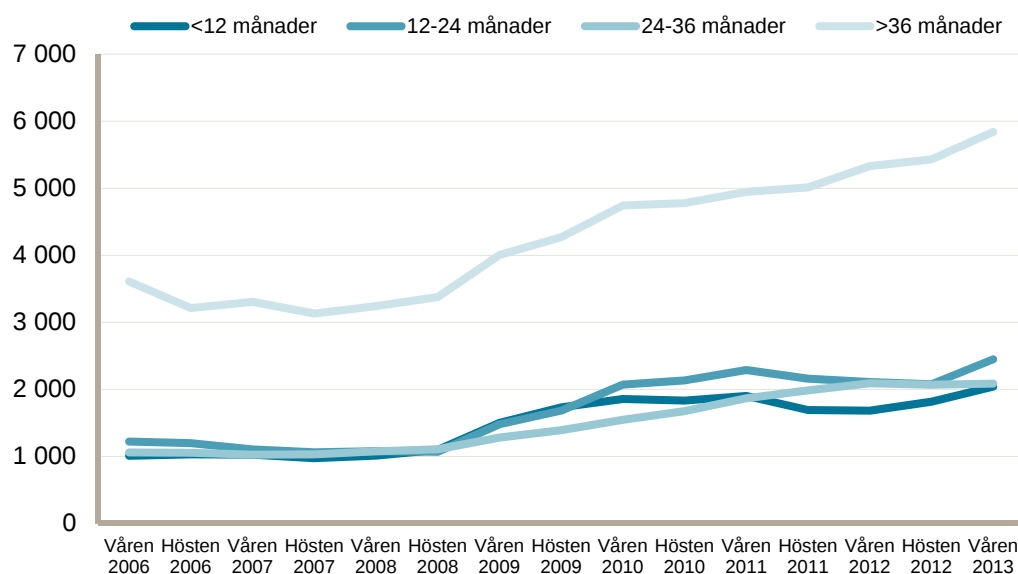
Av nedanstående diagram (*diagram 29*) framgår tydligt att personer med funktionsnedsättning har det tufft på arbetsmarknaden. Det är också den grupp som har allra svårast att snabbt få arbete. Närmare hälften av de arbetslösa i denna grupp har varit utan arbete i mer än tre år den senaste tioårsperioden, och antalet som har längre arbetslöshetstider har ökat kraftigt. Våren 2008 hade drygt 3 200 av de arbetslösa med funktionsnedsättning varit arbetslösa i mer än tre år de senaste tio åren. I april 2013 var motsvarande siffra drygt 5 800 personer, och bara det senaste halvåret har denna grupp ökat med drygt 400 personer.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga gynnas som grupp inte av återhämtningen i konjunkturen. Gruppen växte även när arbetsmarknaden var stark under 2010 och 2011. För en person med funktionsnedsättning krävs i många fall insatser från samhället och Arbetsförmedlingen för att stärka möjligheterna att få arbete. Arbetsförmedlingen prioriterar såväl programinsatser som handläggares resurser för personer i målgruppen.

En metod för att stärka möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att komma ut i arbetslivet är genom en så kallad SIUS-insats (Särskilt introduktions- och uppföljningsstöd för funktionsnedsatta i arbetslivet) som är ett stöd för personen att introduceras på en arbetsplats. Genom en metod som bygger på en variant av *Supported Employment*-metodiken fungerar SIUS-konsulenterna som stödperson under den introducerande fasen av personens väg till anställning.

Diagram 29: Arbetslöshetstid, personer med funktionsnedsättning

Sammanlagd tid utan arbete under de senaste tio åren, personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

Källa: Arbetsförmedlingen

Inom ramen för Arbetsförmedlingens uppdrag inom arbetslivsinriktad rehabilitering finns möjligheter till anställning med stöd för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. I Västra Götalands län fanns i slutet av april 2013 drygt 13 000 personer i anställning genom särskilda insatser för funktionsnedsatta (40 procent av dessa är kvinnor och 60 procent är män), varav 6 200 i anställning med lönebidrag (en minskning med 18 procent jämfört med april 2012), 5 000 i trygghetsanställning (en ökning med 40 procent på ett år), 900 i offentligt skyddat arbete (8 procent färre än året innan) och 900 i utvecklingsanställning (en ökning med 30 procent). De nya insatserna kulturarvslyftet och utvecklingsanställning Samhall som har startat nyligen hade 31 respektive 173 deltagare i slutet av april 2013.

Genom dessa former av anställningar med lönesubventioner ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att konkurrera på arbetsmarknaden. Arbetsökande med funktionsnedsättning har i många fall också en svagare utbildningsbakgrund som ytterligare försämrar personens ställning på arbetsmarknaden. Under de kommande åren behövs fortsatt starkt stöd för den växande gruppen arbetsökande personer med funktionsnedsättning. Arbetsförmedlingen har en uppsättning verktyg och insatser för att stärka de funktionsnedsattas möjligheter på arbetsmarknaden. Dessa insatser tillsammans med en välvillig inställning från arbetsgivarna i länet är viktiga för att lyckas med målsättningar om att påskynda vägen till arbete för personerna i gruppen.

Arbetslösa personer i åldern 55-64 år

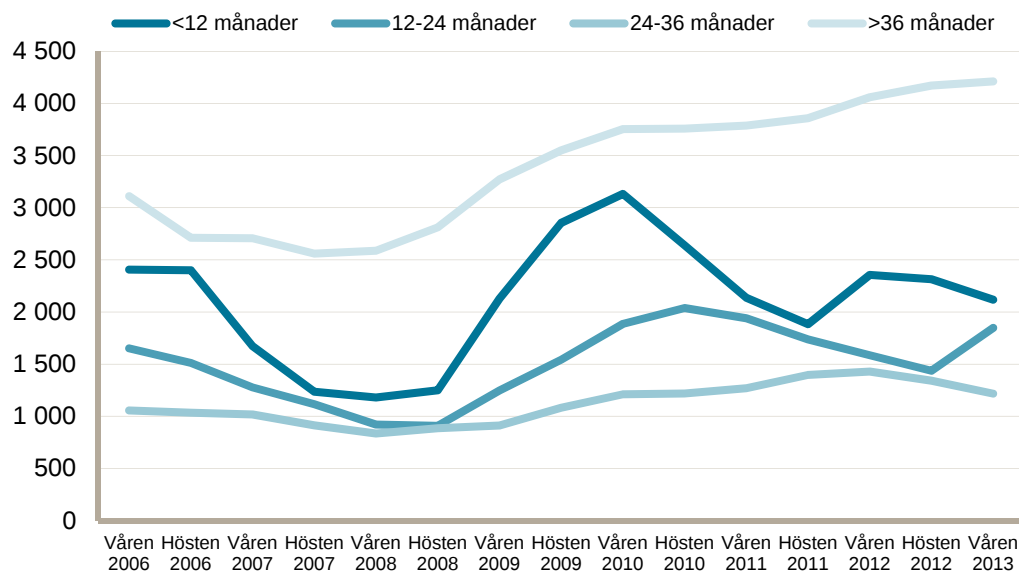
Arbetslösheten i åldersgruppen 55-64 år är som tidigare redovisats relativt låg. Personer i denna åldersgrupp som har fasta anställningar har i allmänhet en liten risk att hamna i arbetslöshet. Personer i åldersgruppen som blir arbetslösa har däremot ofta svårt att snabbt komma tillbaka till arbete. Svårigheterna på arbetsmarknaden förstärks dessutom för de personer i åldersgruppen som har sämre hälsa, funktionsnedsättning eller kortare utbildningsbakgrund. Det är också stor sannolikhet att det är i denna grupp man kan finna personer vars yrkeserfarenheter har blivit inaktuella och därför inte efterfrågas på arbetsmarknaden.

I diagrammet nedan (*diagram 30*) återges antalet arbetslösa personer i åldersspannet 55-64 år fördelat på arbetslöshetstid den senaste tioårsperioden. Antalet arbetslösa personer i denna grupp minskade åren 2010 och 2011, till stor del beroende på att många som blev av med sina arbeten under finanskrisen också var de som var aktuella för återanställning när konjunkturen åter vände uppåt.

De senaste åren har arbetslösheten i åldersgruppen varit relativt oförändrat. Antalet personer som varit arbetslösa längre tider har däremot ökat de senaste åren och antalet personer i gruppen med de längsta arbetslöshetstiderna har ökat kontinuerligt sedan våren 2008. Gruppen med mellan två och tre års arbetslöshet har dock minskat de senaste åren, vilket sannolikt beror på att deras arbetslöshetstid har gjort att de hamnat i gruppen med mer än tre års arbetslöshet och inte att de i ökad utsträckning har kommit ut i arbete.

Diagram 30: Arbetslöshetstider, arbetslösa i åldern 55-64 år

Sammanlagd tid utan arbete under de senaste tio åren, äldre 55-64 år

Källa: Arbetsförmedlingen

En äldre person som varit utan arbete en längre tid möts av en stark konkurrenssituation på arbetsmarknaden. Med en svag konjunktur blir jobböppningarna också färre. För den enskilde individen kan möjligheten till en subventionerad anställning via exempelvis Nystartsjobb vara en möjlig återkomst i arbete. Villkoren är särskilt generösa för en arbetsgivare som anställer en äldre person som varit frånvarande från arbetslivet en tid. För personer över 55 år som är kvalificerade för detta stöd lämnas subventionen för dubbelt så lång tid som för övriga personer.

Utomeuropeiskt födda

Utrikes födda arbetssökande, och då i synnerhet personer med utomeuropeisk bakgrund, är en grupp som också har en tuff situation på arbetsmarknaden. I gruppen återfinns också många personer som också har en relativt svag utbildningsbakgrund. Arbetsförmedlingen har sedan en tid ett utökat ansvar för nyanländas situation med syftet att påskynda och förenkla etableringen i samhället och i arbetslivet för dessa personer. Arbetsmarknadspolitikens insatser för att stärka etablering och integrering för personer ur denna grupp är därför viktig. Inte minst är utbildningsinsatser, gärna i kombination med arbetsplatsförlagda delar, viktiga satsningar för att öka chanserna till arbete.

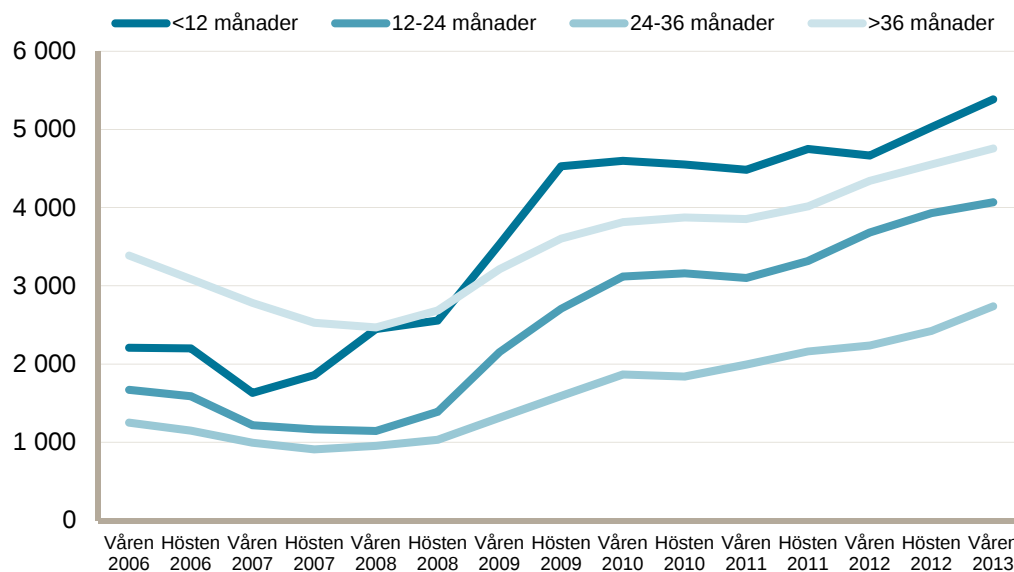
Att personer som relativt nyss kommit till Sverige har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden beror delvis på att det handlar om att lära sig nytt språk och nya kulturella koder. Bristen på upparbetade nätverk försvårar också personers etablering på arbetsmarknaden, vilket inte minst beror på att många rekryteringsvägar går just via informella nätverk. För att öka sina chanser på arbetsmarknaden behöver såväl humankapital som socialt kapital byggas upp hos individen och detta är en process som tar tid.

Arbetslöshetstiderna för de utomeuropeiskt födda arbetslösa återges i nedanstående diagram (diagram 31). Där framgår att antalet inskrivna arbetslösa i gruppen har ökat kraftigt över tid. Orsakerna till ökningen är dock snarare att den utomeuropeiska invandringen har ökat och att gruppen i ökad utsträckning har kommit till Arbetsförmedlingen än att arbetsmarknadssituationen för gruppen har försämrats. Situationen för gruppen på arbetsmarknaden är dock tuff varför det

framöver sannolikt lär bli en stor ökning av utomeuropeiskt födda med långa arbetslöshetstider.

Diagram 31: Arbetslöshetstider, utomeuropeiskt födda

Sammanlagd tid utan arbete under de senaste tio åren, utomeuropeiskt födda

Källa: Arbetsförmedlingen

Det är viktigt att belysa att gruppen utomeuropeiskt födda är långt ifrån en homogen grupp. Inom sig rymmer gruppen ett brett spektrum av individer med olika bakgrund. Inom gruppen finns personer med mycket begränsad utbildningsbakgrund och personer med både högre utbildning och kvalificerad yrkeserfarenhet. Insatserna för gruppen måste därför utgå från de enskilda individernas förutsättningar och behov. För en del behövs grundläggande utbildningsinsatser och för andra handlar det exempelvis om ekvivalering av tidigare utbildningar och validering av yrkeserfarenheter.

En av insatserna för denna grupp genom Arbetsförmedlingen är Instegsjobb som är ett särskilt anställningsstöd med nyanlända invandrare som målgrupp. Insatsen innebär att en subventionerad anställning kombineras med svenskundervisning för invandrare.

Denna grupp har ett lågt arbetskraftsdeltagande och särskilt lågt är det bland de utomeuropeiskt födda kvinnorna. Här finns utmaningar både vad gäller att öka arbetskraftsdeltagande och att öka integrationen av dessa personer, vilket i mångt och mycket är två sidor av samma sak. Arbete och sysselsättning är en central komponent i integrationsarbetet, både för att ta vara på människan som resurs och att inkludera människor i samhällsgemenskapen och motverka utanförskap.

Yrkesbarometer

Bedömning av arbetsmarknadsläget ett år framåt för ett urval av yrken.

Bristyrken	Överskottsyrlen
Civilingenjörer, bygg och anläggning	Lärlingar: installationselektriker
Byggnadsingenjörer och -tekniker	Lärlingar: träarbetare/snickare
Byggnadsplåtslagare	Processoperatörer, trä- pappers och massaindustrin
Anläggningsarbetare	Fordonsmontörer
Kranförare	Montörer: metall-, gummi-, plastprodukter
Tunnplåtslagare	Lagerarbetare
Verktygsmakare	Försäljare, dagligvaror
Civilingenjörer, maskin	Försäljare, fackhandel
Civilingenjörer, elkraft	Baristor / cafébiträden
Elingenjörer och eltekniker	Köks- och restaurangbiträden
VVS-ingenjörer	Receptionister
Lastbilmekaniker	Parkarbetare
Styr- och reglertekniker	Hudterapeuter
Mjukvaru- och systemutvecklare	Massörer
Revisorer	Administratörer och sekreterare
Redovisningsekonomer	Vaktmästare
Gymnasielärare i yrkesämnen	Städare
Förskollärare	Elevassistenter
Fritidspedagoger	Barnskötare
Läkare	Vårdbiträden
Specialistsjuksköterskor	Personliga assistenter

Ovanstående brist- och överskottsyrlen är ett urval av de yrken som det bedöms vara särskilt stor brist- respektive överskott på närmaste året. Särskilt listan över bristyrken skulle kunna göras mycket längre, då det under närmaste året kommer att vara brist på ytterligare yrkesgrupper och då särskilt bland vissa byggyrken, datayrken och flera yrkesgrupper i offentlig verksamhet.

Mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke finns i webbapplikationen Yrkeskompassen (www.arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen), som uppdateras två gånger per år. Där beskrivs jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken på ett års sikt. Dessa täcker tillsammans upp 80 procent av arbetsmarknaden. För drygt hälften av yrkena bedöms även jobbmöjligheterna de närmaste fem och tio åren. I publikationen *Var finns jobben?* presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde.

Om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götalands län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete. På vår webbplats www.arbetsformedlingen.se/prognoser, finns arbetsmarknadsutsikter för alla län samt landet som helhet.

Arbetsförmedlingens intervjuundersökning utgör basen för prognosbedömningarna. Undersökningens urval är stratifierat, det vill säga det ska så långt som möjligt likna näringslivets struktur i länet vad gäller branscher och arbetsplatsernas storlek. I Västra Götalands län ingick 1 748 arbetsställen inom det privat näringslivet och svarsfrekvensen blev drygt 75 procent (1 488 svar) i vårens undersökning. För offentlig verksamhet har undersökningen ambitionen att vara heltäckande inom kommun- och landstingsområdet, samt att den täcker delar av den statliga verksamheten. För att vara en urvalsundersökning är antalet intervjuade arbetsställen stort, vilket ökar resultatens tillförlitlighet. Arbetsförmedlarna genomför intervjuerna och merparten av dessa sker vid ett personligt möte. Arbetsgivarna lämnar uppgifterna under sekretesskydd. Till stöd för bedömningar och analyser används även ett flertal andra källor, exempelvis statistik som beskriver historiska förlopp, bedömningar om framtiden och framåtsyftande ekonomiska indikatorer.

Källor i urval

Arbetsförmedlingens intervjuundersökning (kvantitativt och kvalitativt material)

Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik (nyanmälade platser, varsel, inskrivna arbetssökande)

Arbetsförmedlingens rapporter och prognoser

Branschorganisationer

Försäkringskassan

Konjunkturinstitutet

Statistiska Centralbyrån/SCB (rapporter, statistik över utbildning, sysselsättning, industriproduktion, befolkning, vakanser m.m.)

Sveriges Kommuner och Landsting

Västra Götalandsregionen

Detta är ett urval av de viktigaste underlagen i analysen som ligger till grund för slutsatserna i prognosen.

Fakta om prognosen

Arbetsmarknadsutsikterna för Västra Götalands län är en del av Arbetsförmedlingens prognosarbete.

På vår webbplats arbetsformedlingen.se/prognoser hittar du arbetsmarknadsutsikter för samtliga län och för landet som helhet. De slutsatser som presenteras är Arbetsförmedlingens egna. Prognosmaterialet är fritt att användas och citeras med källhänvisning.

Ansvarig utredare för denna prognos är Jens Sandahl, telefon 010-486 92 70.

Om du är intresserad av mer information om framtidsutsikterna för ett speciellt yrke, rekommenderar vi vår webbapplikation *Yrkeskompassen*. Den uppdateras två gånger per år.

Se arbetsformedlingen.se/yrkeskompassen.

I den beskriver vi jobbmöjligheterna det närmaste året för nära 200 yrken.

Dessa yrken täcker tillsammans cirka 80 procent av arbetsmarknaden.

För drygt hälften av yrkena bedömer vi även jobbmöjligheterna de närmaste fem och tio åren. I publikationen *Var finns jobben?*

presenteras en sammanfattning av yrkesprognoserna per yrkesområde.

Nästa arbetsmarknadsprognos presenterar vi i december 2013.